

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ÚSTREDIE
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY

Národný projekt

RODINNÉ PORADNE

poradensko-psychologické
služby pre jednotlivcov,
páry a rodiny

RODINNÉ PORADNE PRE VŠETKÝCH

Zborník odborných výstupov
z národného projektu
a záverečnej konferencie

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond
regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ
PROGRAM
ĽUDSKÉ
ZDROJE

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore
z Európskeho sociálneho fondu
a Európskeho fondu regionálneho rozvoja
v rámci Operačného programu Ľudské zdroje,
www.esf.gov.sk

Rodinné poradne pre všetkých: zborník odborných výstupov z národného projektu a záverečnej konferencie

Autori:

Kolektív autoriek a autorov národného projektu *Rodinné poradne –poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny*

Zostavovateľské, edičné a grafické práce:

Ing. Mgr. Jana Urdziková, PhD.

Ing. Katarína Procházková, PhD.

Bc. Lucia Pavlovič

Michaela Szabóová

© Inštitút pre výskum práce a rodiny

ISBN 978-80-7138-184-6

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond
regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ
PROGRAM
ĽUDSKÉ
ZDROJE

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje, www.esf.gov.sk.

OBSAH

POĎAKOVANIE	4
ÚVODNÉ SLOVO	6
PRÍHOVOR MINISTERKY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR	7
Soňa Gaborčáková	
MOŽNOSTI COUNSELINGU V RODINNOM PORADENSTVE, DILEMY A VÝCHODISKÁ	9
Mária Šmidová	
CHOROBY SOUČASNÉ RODINY	15
Max Kašparů	
CESTA TVORBY ŠTANDARDOV RODINNÝCH PORADNÍ	20
Alena Alscher – Michal Oláh – Terézia Bilasová – Gabriela Ručková – Jurina Rusnáková	
MONITORING AKTIVÍT PILOTNÝCH RODINNÝCH PORADNÍ	26
Rastislav Bednárík – Zuzana Drgoňová – Iveta Dudová – Daniela Kešelová – Erika Neubauerová	
BEZPLATNÉ RODINNÉ PORADNE V PRAXI PILOTNÉHO PROJEKTU 2021 – 2023	50
Jarmila Majáková – Martina Bednáríková – Lucia Majerčíková – Veronika Strelingerová – Silvia Formánková – Tatiana Mančušková – Lenka Gajdičiarová – Lívia Vozáriková	

**POSILNENIE RODINNÝCH VZŤAHOV CEZ FILIÁLNU TERAPIU A TRÉNING
RODIČOVSKÝCH ZRUČNOSTÍ 63**

Jarmila Majáková – Veronika Vajdová – Patrícia Janušková

PÁROVÉ A RODINNÉ PORADENSTVO: BUDÚCNOSŤ RODINNÝCH PORADNÍ 68

Martina Šlosárik Žilková

KAZUISTIKY – PROFESIJNÉ SKÚSENOSTI Z RODINNEJ PORADNE 70

Dominika Kačurová – Andrea Sarnovská

ČINNOSŤ RODINNEJ PORADNE Z POHĽADU PRÁVNÍKA 73

Rastislav Kraus

**VZDELÁVANIE ODBORNÝCH PRACOVNÍKOV RODINNÝCH PORADNÍ
V PILOTNOM PROJEKTE 76**

Dominika Kačurová – Andrea Sarnovská

SUPERVÍZIA A JEJ PRÍNOS V PRÁCI ZAMESTNANCOV RODINNÝCH PORADNÍ 83

Svetlana Durkajová – Martina Balaščíková – Kristína Jacinová

**NÁRODNÝ PROJEKT RODINNEJ PORADNE – PORADENSKO-PSYCHOLOGICKÉ
SLUŽBY PRE JEDNOTLIVCOV, PÁRY A RODINY OČAMI PROJEKTOVÉHO
RIADENIA 85**

Jana Urdziková – Katarína Procházková – Lucia Pavlovič

POĎAKOVANIE

Vážené dámy a vážení páni,

s radosťou a vďačnosťou by sme chceli vyjadriť náš hlboký obdiv a vďaku všetkým, ktorí sa podieľali na tvorbe, overovaní a finalizácii Štandardov rodinných poradní, na vytvorení pilotných rodinných poradní na Slovensku a poskytovaní poradensko-psychologických služieb v nich, v rámci národného projektu "*Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny*" (Kód ITMS2014+: 312081BMV1) počas jeho časovej oprávnenostim a to od októbra 2021 do decembra 2023.

Expertný tím, ktorý pôsobil v období od marca 2022 do decembra 2022, vrátane PhDr. Andrey Baranovskej, PhD., Mgr. Terézie Bilasovej, PhD., PhDr. Anny Kasanovej, PhD., Mgr. Evy Klimovej a PhDr. Janky Moravčíkovej, PhD., položil pevné základy pre Štandardy rodinných poradní. Ich oddanosť a odbornosť výrazne prispeli k vytvoreniu štruktúrovaného a kvalitného rámca pre rodinné poradne. V roku 2023 sa na overovaní a finalizácii Štandardov podieľal expertný tím vedený prof. PhDr. Michalom Oláhom, PhD., ku ktorému sa pridali Mgr. Alena Alscher, Mgr. Terézia Bilasová, PhD., doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD., a PhDr. Gabriela Ručková, PhD., MBA. Ich neoceniteľný prínos a odborné vedenie boli zárukou kvality a úspechu celého projektu. Vďačíme aj všetkým, ktorí sa priamo alebo nepriamo podieľali na tvorbe, overovaní a finalizácii Štandardov rodinných poradní. Vaše odborné rady, usmernenia, pripomienky a návrhy na zlepšenie prispeli k vytvoreniu komplexného a aktuálneho dokumentu.

Osobitné poďakovanie patrí analytickému tímu v zložení doc. PhDr. Rastislav Bednárík, CSc., PhDr. Daniela Kešelová, PhD., doc. Ing. Erika Neubauerová, PhD., doc. Ing. Iveta Dudová, PhD., PhDr. Zuzana Drgoňová, PhD., ktorý aktívne participoval na projekte predovšetkým v prvej a poslednej fáze projektu.

Poďakovanie patrí aj zástupcom partnera NP Rodinné poradne – Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorých neľahkou úlohou bolo vytvorenie pilotných rodinných poradní a vdychnutie života do nich cez poskytovanie poradensko-psychologických služieb pre jednotlivcov, páry a rodiny, ktoré našli v týchto poradniach oporu a profesionálnu pomoc. Touto cestou vyjadrujeme poďakovanie všetkým zamestnankyniam a zamestnancom Rodinných poradní NP Rodinné poradne za vykonávanú odbornú prácu v NP Rodinné poradne, profesionálnu pomoc a poskytované poradensko-psychologické služby.

Poďakovanie patrí tiež celému Koordinačnému výboru NP Rodinné poradne, predsedníčke, jednotlivým členkám a členom, tajomníkovi, ktorý bol nápomocným poradným a iniciatívnym orgánom NP Rodinné poradne. Rovnako patrí úprimná vďaka zástupcom vecného gestora MPSVR SR, Sekcii rodinnej politiky. Ako Koordinačnému výboru, tak aj zástupcom MPSVR SR ďakujeme za odborné usmernenia, pripomienky, podnety a návrhy na zlepšenie prispeli k plynulej realizácii NP Rodinné poradne a jeho úspešnému ukončeniu.

Srdečne ďakujeme všetkým zúčastneným – rečníckam, rečníkom, účastníckam i účastníkom všetkých podujatí NP Rodinné poradne, za ich aktívnu účasť, atmosféru, inšpirujúcu diskusiu a podnety na zlepšenie projektu. Taktiež ďakujeme Tlačovému odboru Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR za mediálnu podporu počas realizácie NP Rodinné poradne a skvelú spoluprácu.

Rovnako vyjadrujeme poďakovanie Vám všetkým, ktorí ste zabezpečovali plynulý chod podporných procesov NP Rodinné poradne ako na IVPR, tak i u partnera, Ústredia PSVR. Ide o procesy ekonomiky, verejného obstarávania, administratívy, účtovníctva, personalistiky. Vaša práca bola rovnako pre realizáciu NP Rodinné poradne neopomenuteľná a dôležitá.

Práca a angažovanosť Vás všetkých na NP Rodinné poradne sú pre nás veľkým prínosom nielen pre terajšok, ale aj pre budúcnosť rodinných poradní.

Riaditeľ IVPR, MUDr. Roman Joch a projektový tím
národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1)

ÚVODNÉ SLOVO

Vážené čitateľky, vážení čitatelia,

s veľkou radosťou vám predkladáme tento zborník, ktorý mapuje a vyhodnocuje výsledky pilotného projektu zameraného na implementáciu rodinných poradní v našej krajine. Tento projekt, ktorý predstavuje pilotný krok v oblasti podpory rodín, je výsledkom úsilia a odhodlania mnohých odborníkov a partnerov, ktorí veria v dôležitosť a potrebu poskytovania rodinných poradenských služieb v našom spoločenstve.

Národný projekt *Rodinné poradne, psychologicko-poradenské služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* bol oficiálne realizovaný v období od októbra 2021 do decembra 2023 a primárne sa zameriaval na vytvorenie a prevádzkovanie piatich rodinných poradní v rôznych lokalitách Slovenska. Tento projekt bol organizačne zastrešený a riadený prijímateľom Inštitútom pre výskum práce a rodiny a podporovaný partnerom projektu Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý bol v projekte zodpovedný za zriadenie piatich pilotných poradní v rámci Slovenska. Tento projekt bol koncipovaný ako reakcia na narastajúce výzvy a potreby rodín v našej krajine.

V tomto zborníku nájdete nielen podrobný pohľad na výsledky pilotného projektu a jeho vplyv na jednotlivé rodiny, ale aj prínosy a výzvy, ktoré sme zažili počas jeho implementácie. Predstavíme vám päť novovzniknutých rodinných poradní, ktoré sa stali dôležitými centrami poskytujúcimi odbornú pomoc a podporu v rôznych životných situáciách.

Vytvorenie týchto poradní vychádza nielen zo snaženia vytvoriť miesta, kde rodiny môžu hľadať pomoc, ale aj zo systematického skúmania a analyzovania potrieb našich spoluobčanov. Rodinné poradne sa stali miestom, kde môžu jednotlivci, páry aj celé rodiny nachádzať pomoc a podporu v zložitých životných situáciách, či už ide o partnerské vzťahy, vzťahy s deťmi, alebo iné rodinné a partnerské výzvy.

Dôležitosť rodinných poradní v našej krajine spočíva nielen v ich schopnosti poskytovať odbornú pomoc a podporu, ale aj v ich schopnosti budovať silnejšie a odolnejšie rodiny, ktoré sú základom zdravého a šťastného spoločenstva. Veríme, že tento pilotný projekt nám poskytol cenné skúsenosti a poznatky, ktoré môžu slúžiť ako vzor pre budúcnosť, keďže sa snažíme vytvárať prostredie, v ktorom sa rodiny môžu úspešne vyrovnávať so všetkými výzvami, ktoré im život prinesie.

Tento zborník prináša aj príspevky, ktoré odznali na **Záverečnej odbornej konferencii NP Rodinné poradne, ktorá sa konala 13. 9. 2023** na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Viac informácií je dostupných na: <https://ivpr.gov.sk/zaverecna-odborna-konferencia-np-rodinne-poradne-13-9-2023/>

PRÍHOVOR MINISTERKY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR

Soňa Gaborčáková

Vážené kolegyne, vážení kolegovia,
vážené odborné publikum,

je pre mňa veľkou ct'ou, že Vás môžem privítať na odbornej konferencii Rodinné poradne pre všetkých. Chcem začať tým, že som nesmierne vďačná, že tu dnes môžeme byť spolu, že môžeme zjednotiť našu komunitu odborníkov k tak zásadnej téme, ako rodinné poradenstvo nesporne je.

Všetkých nás dnes čaká skutočne mimoriadny deň, plný výnimočných spíkrov a príležitostí zdieľať svoje poznatky a skúsenosti. Sme tu, aby sme podporili projekt, ktorý sa už v minulosti ukázal byť zmysluplným a potrebným. Dnes vieme povedať, ako to funguje na 5-tich miestach, konkrétne v 5-tich krajoch, kde rodinné poradne vznikli a plnia svoju funkciu. Zároveň nám prinášajú základ a spätnú väzbu na vytvorenie funkčného poradenského systému pre tých, ktorí podporu a pomoc potrebujú a hľadajú ju.

Chcela by som vyjadriť hlbokú vďaku každému z Vás, ktorí ste zostali pri tomto našom spoločnom "dieťati", obetavo pomáhate a doteraz ste už pomohli stovkám jednotlivcov a ich rodinám, ktorí sa s dôverou obrátili na naše Rodinné poradne.

V každodennej praxi čelíte komplikovaným a zložitým príbehom. Každý klient je jedinečný a vyžaduje si osobitný prístup. Všetci niekedy potrebujeme pomoc či radu a mnohí aj odbornú pomoc psychológa či sociálneho pracovníka.

Do Rodinnej poradne môže prísť každý, kto sa necíti komfortne, nevie nájsť východisko či riešenie svojej situácie, alebo chce byť len lepším rodičom či partnerom. Mnohokrát chce počuť nielen radu, ale možno len vl'údne slovo či podporu. Pretože Rodinná poradňa má byť miestom, dostupným pre všetkých, a miestom, kde sa cítime bezpečne.

Vaša práca je neoceniteľná. Nielen pre Vašu odbornosť a flexibilitu, ale práve vďaka Vašmu entuziazmu, odhodlaniu pomáhať, schopnosti načúvať a rešpektu voči každému jednému klientovi a jeho životnému príbehu.

Práve odhodlanie stále zlepšovať služby rodinných poradní a byť ozajstnou pomocou pre tých, ktorí ju potrebujú, mi dáva prísľub pre ďalší pozitívny vývoj v tejto oblasti. Nedá mi nespomenúť veľmi zásadný fakt, a to, že spolupráca s miestnymi subjektmi a poznanie regiónu sú kľúčové pre úspešné poskytovanie rodinného poradenstva. Je preto dôležité, aby tieto aktivity boli prispôsobené konkrétnemu regiónu alebo komunite. Rôznorodosť klientely je výrazná, a preto je nevyhnutné mať flexibilné formy poradenstva, vrátane online poradenstva a terénneho poradenstva.

Zároveň nesmieme zabúdať, že prevencia a osvetové aktivity prispievajú k predchádzaniu duševných problémov a chorôb.

Zopakujem – spoločne sme vytvorili základ pre budúcu silnú a dôveryhodnú sieť, ktorá nám umožní realizovať systémové a adresné kroky na podporu rodín na Slovensku.

Štát dnes v podobe rodinných poradní garantuje kvalitnú odbornú pomoc, a čo treba zdôrazniť – je bezplatná, čím otvára dvere pre všetkých, ktorí by inak k takýmto službám nemali prístup.

Samozrejme, s tým prichádzajú aj nové výzvy, nové prekážky či hľadanie tých správnych riešení. Ale práve preto sme tu dnes spoločne, aby sme zdieľali svoje skúsenosti a hľadali spôsoby, ako našu pomoc ľuďom zlepšiť a podať pomocnú ruku. Verím, že dnešné stretnutie Vám prinesie nové inšpirácie a poznatky, ktoré nás všetkých posunú vpred. Verím, že naša práca pomôže ďalším ľuďom.

Pretože to má určite zmysel.

Milé kolegyne a kolegovia, želim Vám inšpiratívne stretnutie a mnoho úspešných príbehov pomoci. Spoločne dokážeme veľké veci.

Ešte raz ďakujem za Vašu oddanosť a prácu, ktorú robíte!

MOŽNOSTI COUNSELINGU V RODINNOM PORADENSTVE, DILEMY A VÝCHODISKÁ

Mária Šmidová

Abstrakt: V príspevku je predstavený counseling ako nová metóda sociálnej práce. Counseling ako profesia má svoju históriu v Amerike a západnej Európe. Jej etablovanie v podmienkach Slovenska a príprava na vznik novej pracovnej pozície by poskytlo nové možnosti pomoci rodinám v rôznych záťažových situáciách. Counseling ako nedirektívna metóda má preventívny charakter. V novovznikajúcich rodinných poradniach, ktorých zameranie je predovšetkým na prevenciu vzniku patologických javov by odborník s touto zručnosťou mohol ponúknuť nový prístup pri sprevádzaní klientov.

Kľúčové slová: counseling, prevencia, nedirektívny, sprevádzanie.

Counseling ako metóda

„Counseling predstavuje interaktívny vzťah v prospech riešenia problémov klientov. Tieto problémy môžu byť sociálne, kultúrne alebo emocionálne a counselor k nim pristupuje holisticky. Klientom môže byť osoba alebo rodinná skupina. Všeobecným cieľom counselingu je pomôcť klientom rozpoznať príležitosti, aby mohli žiť spokojnejší a hodnotnejší život ako jednotlivci i ako členovia spoločnosti.“¹

Counseling je založený na spolupráci medzi counselorom a klientom. Profesionálni counselori pomáhajú klientom identifikovať ich životné ciele a riešenia osobných problémov. Snažia sa zlepšiť klientove komunikačné schopnosti, posilniť sebaúctu a podporovať zmenu správania s dôrazom na optimálne duševné zdravie.

Counseling na jednej strane predstavuje nástroj, metódu, prostredníctvom ktorej si klient uvedomuje vlastné osobné zdroje a schopnosti. Cieľom tejto spolupráce je rozvíjanie sociálnych zručností takým spôsobom, aby sa klient mohol samostatne posunúť pozitívnym smerom v jeho osobnostnom raste a formácii. Veľmi zjednodušene by sme mohli definovať counseling ako pomoc k svojpomoci. Dôležitý teoretický základ má counseling v rogeriánskom prístupe, v súčasnom modernom ponímaní však counseling využíva aj techniky z iných psychologických škôl, pedagogických vied i sociálnej práce, a to v závislosti od oblasti, v ktorej counselor pôsobí.

Ide o nedirektívnu metódu sociálnej práce, ktorá napomáha čeliť záťažovým situáciám. Tieto situácie zasahujú jednotlivca na osobnej, spoločenskej i spirituálnej úrovni. Vnímanie týchto troch rozmerov pohľadu na človeka prináša celkový pohľad na jeho potreby, ale aj zdroje. Counseling je zameraný na mobilizáciu vnútorných zdrojov človeka a jeho prirodzeného prostredia, s cieľom prevencie vzniku vážnych patologických problémov. Hlavným nástrojom counselingu je sprevádzajúci rozhovor a jeho priebeh je daný cieľom, ku ktorému má smerovať.

Counseling predstavuje nástroj, metódu, prostredníctvom ktorej sa v klientovi podnecuje uvedomovanie si vlastných osobných zdrojov a schopností. Cieľom spolupráce sprevádzajúceho a sprevádzaného je rozvíjanie sociálnych zručností takým spôsobom, aby sa klient mohol samostatne posunúť pozitívnym smerom v jeho osobnostnom raste a formácii. Veľmi zjednodušene by sme mohli definovať counseling ako pomoc k svojpomoci. Dôležitý teoretický základ má counseling v rogeriánskom prístupe, v súčasnom modernom ponímaní

¹ Definition of Counselling. In: <http://eac.eu.com/standards-ethics/definition-counselling> (15.09.2021)

však counseling využíva aj techniky z iných psychologických škôl, pedagogických vied i sociálnej práce, a to v závislosti od oblasti, v ktorej counselor pôsobí.²

Counselling je jedna z metód sociálnej práce, predstavujúca spôsob pomoci klientom pri zvládaní ťažkých životných situácií. Ide o takú formu podpory klienta, ktorou counselor klienta k mobilizácii jeho vlastných vnútorných zdrojov, potrebných na vyriešenie problému. Hovoríme tu teda o pomoci k svojpomoci. Základom procesu sprevádzania je vybudovanie takého profesionálneho pomáhajúceho vzťahu, ktorý je nedirektívny, založený na dôvere, úcte a rešpekte.

Carl Rogers, zakladateľ nedirektívnej psychoterapie a na človeka zameraného prístupu (PCA Person-Centred Approach) vo svojom celoživotnom diele predstavuje svoj jedinečný prístup, ktorý vychádza z toho, že rast je samočinný proces, vlastný každému človeku. Keď sa všetko prijíma tak, ako to bolo myslené, uvoľňuje sa v jeho vnútri nový priestor potenciál rozvíjať sa a rásť k svojej autonómnosti. V priebehu takéhoto rastu sa človek stáva terapeutom, ktorý dokáže vytvoriť s klientmi liečivý vzťah, založený na empatii, kongruencii a bezpodmienečnom prijímaní.³

Sprevádzajúci rozhovor má mať charakter stretnutia, ktoré je zamerané na podporu, hľadanie a otváranie možností, ktoré osoba doposiaľ neidentifikovala, alebo nevyužívala. Cieľom teda nie je radiť, ale objavovať a posilňovať. Dôležité je viesť klienta k hľadaniu vnútorných síl v sebe, schopnosti objavovať možnosti riešenia daného problému a motivácie pre jeho uskutočnenie.

Koncepcia counselingu je postavená na rovnocennom partnerskom vzťahu medzi counselorom a klientom. Ďalším pilierom je akceptácia sprevádzaného klienta, ktorý za pomoci counselora prijíma zodpovednosť za svoje konanie a osobný rozvoj, aby sa vedel zodpovedne rozhodovať a viesť samostatný život.⁴

Counseling sa ako špecializovaná odborná činnosť začala rozvíjať v 50. rokoch minulého storočia ako odpoveď na potrebu sprevádzať vojnových veteránov, vracajúcich sa z vojny. V roku 1943 bol v USA publikovaný prvý manuál counsellingu pre sociálnych pracovníkov. Teoretické základy pre túto formu intervencie vytvoril Carl Ransom Rogers, zakladateľ takzvanej nedirektívnej psychoterapie, ktorý v roku 1951 v diele „Na klienta orientovaná terapia“ vypracoval nový prístup k poradenstvu a terapii.⁵ Prudký rozvoj counsellingu sa zaznamenal v šesťdesiatych rokoch v oblasti prevencie. To znamenalo postup od modelu zameraného na chorobu k modelu zameraného na zdravie klienta. Kľúčovú úlohu teda nadobudol koncept prevencie.

Neskôr sa counseling rozvinul aj do iných oblastí života človeka. V súčasnosti existujú rôzne varianty odborného zamerania counselingu, napríklad rodinný counseling, counseling v oblasti plánovaného rodičovstva, zdravotný counseling, školský a vzdelávací counseling, kariérový counseling, pracovný counseling, zážitkový counseling, counseling zameraný na podporu seniorov, counseling v oblasti behaviorálneho zdravia, counseling v oblasti domáceho násillia, counseling v oblasti závislostí, komunitný counseling, counseling v oblasti bývania, rozvodový a manželský counseling, pastoračný counseling v cirkevnom prostredí.

² Corey, G. (2009) *Theory and practice of counseling and psychtherapy*. 10 DavisDrive, USA. ISBN 978-0-495-0208-3.

³ Rogers, C., R., (1956) *The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change*. University of Chicago. Editor's Note. In *The Journal of Consulting Psychology*, Vol. 21, pp. 95–103.—LEB.

⁴ Šmidová, M., Jamborová, R., Žuffa J. (2015): *Counseling – umenie počúvať*. Dobrá kniha. Trnava. ISBN 978-80-8191-043-2.

⁵ Rogers, C., R. (2020) : *Ako byť sám sebou*. Inštitút psychoterapie a socioterapie. ISBN 9788097103330.

Counselor by mal mať odborné vzdelanie zodpovedajúce výkonu tejto odbornej činnosti. Štúdium counselingu je zamerané na získanie teoretických základov counselingu a na získanie teoretických základov z oblasti poradenskej psychológie, pedagogiky a sociálnej práce, práva či sociológie. Dôležitou časťou je praktická výučba v zariadeniach rôzneho typu či v individuálnej práci s klientom. V praxi counselingu je potrebné poznať, rozlišovať a aplikovať viacero techník práce s klientom, v závislosti od povahy cieľovej skupiny, hĺbky problému klienta či možnosti uplatnenia v konkrétnej záťažovej situácii. Práve z tohto dôvodu je odborné vzdelanie pre counselora nevyhnutné.

V USA je príprava counselora väčšinou zastrešená akademickým štúdiom. Licencovaný profesionálny counselor je tu chránený odborný titul a vyžaduje akademický titul magistra, klinické skúsenosti a skúsenosti v oblasti supervízie. Záverečná skúška alebo licencovanie sa riadi federálnymi a štátnymi zákonmi. Disciplína counseling sa jasne odlišuje od psychoterapeutov prostredníctvom vlastných profesijných asociácií (American Counseling Association - ACA, National Board for Certified Counsellors – NBCC, Council for Accreditation of Counseling & Related Educational Programs – CACREP, Chi Sigma Iota - CSI). Tieto združenia zabezpečujú aj súlad s etickým kódexom counselingu.

V Spojenom kráľovstve je práca counselora kompetenčne bližšie k psychoterapii, zatiaľ čo v Nemecku pôsobia klinickí counselori v mnohých profesiách.

Model amerického typu counselingu sa rôznymi spôsobmi snažia odborníci aplikovať aj v Európe, Ázii a Latinskej Amerike a nedávno aj v niektorých častiach Afriky. NBCC international so sídlom v Greensboro v Severnej Karolíne má pobočky v mnohých krajinách po celom svete.⁶ Úspešnosť prijatia counselingu ako novej metódy súvisí aj s rôznymi úrovňami konkurencie zo strany iných profesijných združení.

Vo veľkej časti európskych krajín je profesia poradcu slobodným povoláním a counselori sú z dôvodu garancie profesionálnej kvality členmi poradenských asociácií. Ako odpoveď na požiadavky vzdelávacieho systému mnohé európske univerzity zaraďujú kurzy counselingu do vzdelávacieho programu magisterských štúdií alebo špecializácií, predovšetkým na fakultách psychológie alebo pedagogických fakultách. V krajinách východnej Európy je counseling zatiaľ menej známy.

Profesiu counselora môžeme z globálneho pohľadu charakterizovať ako odpoveď na štyri základné otázky, ktoré naznačujú jeho opodstatnenosť a obsah. Ide o odpovede na to, „komu, kde, ako, akou metódou“ bude táto profesia budovaná.

Odpoveďou na „komu“ je definovanie charakteristických rysov danej krajiny. Dôležité rysy slovenskej kultúry sú silná kohézia rodiny, spiritualita a existenciálna identita.

Na otázku „kde“ identifikujeme sociálnu a personálnu situáciu spoločenského prostredia, ktoré tento druh pomoci vyžaduje a tiež predurčuje, a zohľadňujeme personálnu pripravenosť odborníkov pre využívanie tohto druhu pomoci. Najviac túto pomoc vyžaduje rodina, seniori, mladí ľudia a veľmi žiadanou oblasťou je na Slovensku aj duchovná služba.

Odpoveďou na „ako“ sú možnosti, ako možno profesiu etablovať na Slovensku. Optimálnou cestou je využiť pre túto profesiu odbor sociálna práca, ktorý má najviac prispôbené prostredie aj odborníkov pre jej využívanie. Pre prípravu odborníkov je potrebné vzdelávanie v akreditovanom študijnom programe, ktorý je už v súčasnosti realitou. Reálne a praktické pre etablovanie novej pracovnej pozície je jej zaradenie do zoznamu pracovných pozícií.

⁶ Allen E. Ivey, Mary Bradford Ivey, Carlos P. Zalaquett: Intentional interviewing and counseling: facilitating client development in a multicultural society. Ingram 2009.

Aký najlepší profesionálny prístup a metodiku teda možno využiť pri jeho kreovaní v podmienkach Slovenska? Niekoľko rokov konajúci sa výskum a spolupráca so zahraničnými partnermi z Ameriky a Talianska poskytuje odpovede na túto otázku. Prístupy, s ktorými títo partneri majú niekoľko desaťročných skúseností, otvárajú možnosť pre ich implementovanie aj v podmienkach Slovenska.

Možnosti implementácie counselingu na Slovensku boli skúmané na Teologickej fakulte v rámci projektu KEGA Trnavskej univerzity v Trnave s názvom „Nový model efektívnych študentských praxí s využitím sprevádzania (counselling) v rodinách so špecifickými sociálnymi problémami.“

Výsledkom projektu predchádzalo skúmanie metódy counselingu, etablovaného v dvoch krajinách. Išlo o spoluprácu so Scranton university v Pensylvánii (USA), Lateránskou univerzitou v Ríme, Kamiliánskou univerzitou v Ríme, inštitútom ASPIC vo Verone (Taliansko) a Univerzitou of Central Florida (USA). Výsledky skúmania boli prezentované na viacerých workshopoch a konferenciách, kde boli konfrontované odborníkmi z iných inštitúcií.

Paralelne s týmto skúmaním boli organizované tzv. „efektívne študentské praxe“, ktorých cieľom bolo reflektovanie a vyskúšanie metódy counselingu v praxi. Študenti programu Sociálna práca so zameraním na rodinu mali možnosť zažiť jej využívanie počas skúsenostných pobytov v pomoci konkrétnym rodinám pri riešení ich závažných vzťahových problémov. Návrik tejto metódy si vyžadoval praktické tréningy, zamerané na porozumenie, správnu komunikáciu a podporu. Efektívne študentské praxe, počas ktorých boli študenti v prirodzenom prostredí vyzvaní trénovať svoje schopnosti pri sprevádzaní rodín, priniesli nové výsledky, ktoré potvrdzujú opodstatnenie prijatia counselingu ako novej metódy na Slovensku.⁷

Na tento výskum nadväzoval kvalitatívny výskum v rámci riešenia ďalšieho projektu KEGA Trnavskej univerzity pod názvom: Vytvorenie dištančného modulu vzdelávania v pastorálnom counselingu pre vybrané pomáhajúce profesie – sociálna práca a pastorálna teológia. Jeho praktickým cieľom bola aktualizácia už vytvorenej pracovnej verzie vzdelávacieho programu s potrebami a reálnou situáciou práce vo vybraných pomáhajúcich profesiách. Cieľom bolo zistiť, akým spôsobom je na Slovensku možné aplikovať metódu counseling do prostredia dvoch vybraných pomáhajúcich profesií (pastoračná služba cirkvi a sociálna práca).⁸ Odborníci sa v rámci fokusovej skupiny zhodli, že counseling sám osebe má veľký potenciál a po obsahovej stránke existuje po takejto metóde dopyt. Východiskom ostáva splniť viacero úloh: definovať counseling v slovenských podmienkach, vysvetliť a správne podať odbornej i širšej verejnosti obsah a potenciál counselingu a napokon hľadať cestu, akou metódu counselingu etablovať pomocou správne zvolených krokov.

Pri realizácii týchto reálnych krokov sa objavujú niektoré dilemy a východiská, ktoré bude potrebné vyriešiť. Prvou dilemou je miera špecifickosti definície, profilu a úlohy counselingu v rámci Slovenskej republiky zo študijného, vedeckého a profesijného pohľadu vo vzťahu k miere využitia zahraničných modelov counselingu. Druhou je právne, finančné a organizačné prijatie samostatnej profesie counselingu alebo counselingu ako špecifickej služby v oblasti sociálnej práce.

⁷ Šmidová, M., Jamborová, R., Žuffá J. (2015): Counseling – umenie počúvať. Dobrá kniha. Trnava. ISBN 978-80-8191-043-2.

⁸ Trebski, K. (2016): Counselling ako pomáhajúci vzťah a pastoračné sprevádzanie. Trnava: Dobrá kniha. ISBN 978-80-8191-014-2

Counseling v rodinných poradniach

Praktické využívanie metódy counselingu na Slovensku je v súčasnosti otvorenou ponukou pri novovznikajúcich rodinných poradniach.

Dokument Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne, ktorý je súčasťou Národného projektu „Rodinné poradne“ predstavuje projekt monitorovania činnosti pilotných piatich rodinných poradní. Tento projekt potvrdil potrebu rodinných poradní na obnovu fungovania rodiny a celej spoločnosti po kríze spojenej s pandémiou COVID-19, vrátane jej sociálnych dôsledkov. Tento projekt podľa dokumentu preukázal potrebu poskytovania poradenských služieb, predovšetkým psychologických, sociálnych, právnych a pedagogických služieb. Tieto služby by mali byť zamerané predovšetkým na pomoc rodinám vo všetkých regiónoch Slovenska. V zadaní projektu by rodinné poradne mali byť bezplatné pre občanov. Ich hlavným zameraním by mala byť prevencia vzniku psychických porúch pre jednotlivcov, páry a rodiny.

Pre kvalitné fungovanie rodinných poradní boli navrhnuté a schválené Štandardy rodinných poradní, ktoré definujú procedurálne, personálne a prevádzkové štandardy týchto poradní. Hlavným cieľom rodinných poradní je „stať sa bezpečným miestom pre každého, kto sa nachádza v nepriaznivej, či náročnej životnej situácii, je si nezrozumiteľný, stráca pocit istoty a podpory v domácom prostredí, v rodinných vzťahoch a štruktúrach má nejasno, čelí životným zmenám alebo výzvam, s ktorými sa vlastnými silami nevie vysporiadať, potrebuje psychosociálnu pomoc.“⁹

Úlohy, ktoré rodinné poradne majú v svojom základnom dokumente je možné priblížiť v opise štandardov, ktoré stanovujú základný cieľ rodinných poradní. Je ním pomoc rodinám a ich členom s problémami, ktoré súvisia s rodinou a jej vzťahmi, podpora zdravej rodinnej súdržnosti a mobilizácia vnútorných zdrojov smerujúca k spoločným riešeniam problémov a náročných situácií, tak aby si boli jej členovia vzájomnou oporou. Upevňovanie rodinných vzťahov je v pozornosti rodinných poradní aj s cieľom prevencie vzniku problémov a opakovania patologických javov.¹⁰

Rodinné poradne sú dostupné pre každého záujemcu o pomoc bez ohľadu na spoločenské postavenie, finančné zabezpečenie, vierovyznanie, etnicitu, štátnu príslušnosť, sexuálnu alebo náboženskú orientáciu. Klientovi ponúkajú kvalifikovanú odbornú pomoc od prvého kontaktu cez orientáciu v jeho aktuálnej situácii; bude sprevádzaný pri aktivácii vnútorných i medziľudských zdrojov; môže mu byť na základe analýzy jeho situácie odporučená indikovaná inštitucionálna pomoc a iné možnosti riešenia.¹¹

Na záver

V živote každého človeka sa opakuje situácia, v ktorej potrebuje blízkosť niekoho iného. Táto potreba môže vyplývať z rôznych záťažových situácií, ktoré život prináša. Môže to byť rodinná kríza, absencia nadšenia z práce, či vyhorenie, vážna choroba, strata blízkej osoby, strata blízkosti a porozumenia v partnerskom živote, choroba alebo postihnutie blízkej osoby, závislosť, strata zamestnania, strata povolania alebo začiatok staroby a s tým súvisiaci pocit neužitočnosti. V takých chvíľach človek nie je schopný hľadať odpovede na množstvo otázok, lebo samotná situácia je pre neho natoľko náročná, že nedokáže správne rozlišovať. Vtedy potrebuje niekoho, kto v správnej chvíli stojí blízko neho. Niekoho, kto ho konfrontuje s

⁹ Štandardy rodinných poradní, 2023

¹⁰ Štandardy rodinných poradní, 2023

¹¹ Štandardy rodinných poradní, 2023

pocitmi, kto dáva priestor na riešenia, kto povzbudí pri hľadaní síl na prekonanie pochybností. Nieкто, pri kom sa necíti byť sám obmedzovaný. Pri tomto procese má dôležitú úlohu hľadanie vlastnej sily na prekonanie ťažkej situácie, ktorá ústí do poznania seba samého, poznania svojej hodnoty.

Kladenie otázok a zvedavosť v celom procese counselingu, vloženie seba samého a hlbšie sebazpoznávanie je pre counselora celoživotný proces. Pomocou svojich profesionálnych zručností učí klienta hlbšie poznávať vlastné zdroje, vytvárať si vzťah k sebe samému a zároveň vzťah k iným ľuďom.

Použitá literatúra

1. COREY, G. (2009): *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. 10 Davis Drive, USA. ISBN 978-0-495-0208-3
2. Ivey, A.E., Ivey, M.B., Zalaquett, C.P. (2009): *Intentional interviewing and counseling: facilitating client development in a multicultural society*. Ingram. ISBN-10-1305865782.
3. Rogers, C., R. (1956): *The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change*. University of Chicago. Editor's Note. In *The Journal of Consulting Psychology*, Vol. 21, pp. 95–103.—LEB.
4. Rogers, C., R. (2020) : *Ako byť sám sebou*. Inštitút psychoterapie a socioterapie. ISBN 9788097103330.
5. Šmidová, M.- Slezáková, K. (2016): *Counseling v pomoci rodinám. Nová metóda v sociálnej práci – counseling – v pomoci rodinám so špecifickými potrebami*. Dobrá kniha. Trnava. ISBN 978–80–8191–021–0.
6. Šmidová, M., Jamborová, R., Žuffa J. (2015): *Counseling – umenie počúvať*. Dobrá kniha. Trnava. ISBN 978-80-8191- 043-2.
7. Trebski, K.: *Counselling ako pomáhajúci vzťah a pastoračné sprevádzanie*. Trnava: Dobrá kniha, 2016. ISBN 978-80-8191-014-2.
8. *Štandardy rodinných poradní*, 2023 <http://eac.eu.com/standards-ethics/definition-counselling>

O autorke

prof. PhDr. Mária Šmidová, PhD. je zakladateľkou a odbornou garantkou študijného programu “Counseling” realizovanom na Katedre náuky o rodine na Trnavskej univerzite v Trnave. Absolvovala špecializované akreditované vzdelávanie “Rodinný counseling” v Taliansku. Je autorkou viacerých domácich a zahraničných publikácií, ako napríklad *La famiglia con un bambino disabile: problematiche, interventi, soluzioni* (Rodina s postihnutým dieťaťom: problémy, intervencie, riešenia), *Counseling – umenie počúvať*, *Counseling v pomoci rodinám* a mnoho ďalších. Dlhodobo sa venuje problematike psychosociálnej podpory rodiny a kvality života rodiny.

Kontakt na autorku: maria.smidova@truni.sk

CHOROBY SOUČASNÉ RODINY

Max Kašparů

Nejprve si vás dovolím pozvat k rybníku, kde pomalu umírají ryby. Rybáři pozvou odborníka a ten doporučí nasypat do vody léčivou směs. Ryby umírají dál. Pozvou jiného ichthyologa a ten doporučí nasypat něco jiného. A ryby umírají dál.

Nakonec přijde obyčejný sedlák a poradí vybagrovat bahno a napustit čistou vodu.

Naše společnost se dostala do podobné situace. Problémy se řeší pomocí žvástu: „Budeme je intenzivně a systematicky monitorovat a ve střednědobém časovém horizontu přijmeme účinná opatření.“ Fráze jako hrom.

Je potřeba vzít si poučení z onoho muže, který se řídil selským rozumem a z plynových lamp.

Plynová lampa

Anglický spisovatel G. K. Chesterton píše v jedné své povídce o městském zastupitelstvu, které se rozhodlo zbourat na náměstí stojící lampu plynového osvětlení. Jeden z radních byl majitelem sběrných surovin a potřeboval z oné lampy železo, druhý byl členem elektrárenské společnosti a chtěl převést osvětlení na elektrický proud, třetí byl alkoholik a potřeboval měděné trubky na pálení slivovice... Starosta váhal. Povolal na schůzi zastupitelstva starého sedláka a chtěl slyšet jeho názor. Ten nehovořil ani o železe, mědi nebo elektrině, ale o smyslu světla. Sbor radních byl jeho vystoupením silně pobouřen. Jeho argumenty odmítl a pozdě večer lampu zboural. Vzniklá tma vyvolala chaos, zmatek, dezorientaci a násilí v celé obci.

Osobně se domnívám, že za několik posledních desetiletí bouráme a zhasínáme na evropském kontinentu jeden světlnosný kandelábr za druhým.

Zhášíme lampy zdravého rozumu

V zemi, kde má každý druhý občan maturitu a každý třetí nějaký ten vysokoškolský titul (neříkám vysokoškolské vzdělání), věří se nepokrytě na mayský konec světa, průchod naší planety galaktickým pásmem bez energie, léčebnou sílu kdejakého kamene. Pomocí channelingu se můžeme spojit se světelnými bytostmi, kosmickými průvodci, archetypálním božstvem, můžeme proniknout do absolutní reality a prapodstaty vlastního vědomí. Nůžky, ve vztahu iracionality k logickému uvažování, se začínají doširoka rozevírat a „para“ nebo „pseudo“ dostává v lidských hlavách zelenou.

Zhášíme lampy zdravé tradice

Chlubíme se tím, za co bychom se měli stydět, a stydíme se pomalu za to, čím bychom se měli chlubit. Morální skandály jsou třpytivými ozdobami našich politických, pěveckých a sportovních celebrit, kterým nemizí cynický škleb ani ve chvíli, když jsou usvědčeni z takzvaných nepravostí. Takzvaných, protože co je a není nepravost, už dneska nikdo neví. Nezadatelná lidská práva a nezczizitelné, zdivočelé a ze řetězu odvázané občanské svobody je zakazují rozlišovat. Žijeme v zemi, kde nic není hanba.

Zhášíme lampy zdravé víry

V zemi, která je hodnocena jako jedna z nejateističtějších, se na jedné straně sice vyprazdňují křesťanské chrámy, ale jako houby po dešti rostou svatyně kartářek, vědem, vykladačů snů, horoskopů a převtělovačů do minulých životů. Samozvaní šamani, učitelé tantry a tachyonový poradci nahradili kněze, psychology a lékaře. K tomu ovšem není potřeba ateismu, ale hodně silné nekřesťanské víry!

Zhášíme lampy zdravých mezilidských vztahů

Na jedné straně se rozpadají existující rodiny, na druhé straně se nové skoro netvoří. Pravdu měl německý filozof Martin Heidegger, který řekl, že moderní technika překonala všechny vzdálenosti, ale nevytvořila žádnou blízkost. Každé Vánoce jsou toho důkazem. Rok, co rok stoupá počet restauračních zařízení otevřených o Štědrém večeru. Vánoce už nejsou svátkem rodiny, která sedí u společného stolu. Jedna mladá klientka mi sdělila, že byla na Štědrý večer v hospodě, protože matka žije s protivným partnerem a otec žije s hysterickou přítelkyní. V hospodě, mezi zfetovanými toxikomany, jí bylo onen večer nejlíp. Možná bychom se v ekonomických ukazatelích obešli bez statisticky vyššího procenta železa nebo mědi na hlavu, ale bez světla v ní to asi nepůjde.

A ve tmě těchto zhasnutých lamp žijí evropské rodiny.

Pokud bude mladý muž, který nemá právnické vzdělání, pátrat po definici a funkci rodiny, vygoogluje si následující: Rodina je malá skupina osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými vztahy, a zvláště společným způsobem života.

Což je definice velmi široká, možná i vágní, a při troše fantazie je možné si pod pojmem rodina představit kdeco.

Jaké jsou funkce rodiny:

Rodina má mimo jiné především funkci **reprodukční, ekonomickou, socializační, emociální, výchovnou a vzdělávací.**

Připočte-li k tomu onen mladý muž ještě různé mikrofunkce a nanofunkce rodiny, dojde možná k závěru, že je nejlepší se neženit.

Současná rodina je vážně nemocná a netrpí jen jedinou chorobou, ale můžeme hovořit o takzvané polymorbiditě. Tedy o vícečetné chorobnosti.

Dovolím si na tomto místě předložit názvy a projevy pětice nemocí, kterými trpí současná rodina:

- atrofii vazivové tkáně,
- syndromem hodnotového relativismu,
- syndromem záměny prostředku a cíle,
- nemocí hodnotové reverze
- a chorobou podmíněné lásky.

A nyní jednotlivě.

1. Atrofie neboli úbytek vazivové tkáně

Pokud by kostra člověka byla postavena jen z kvalitních kostí a dobrých kloubů bez pojivové tkáně, bez vaziva, rozsypala by se stejně jako dům postavený sice z kvalitních cihel a kvalitních kamenů, ale bez pojiva, kterému se říká malta.

Mám-li v tomto smyslu hledět na současnou rodinu, je sice postavena na promyšlených zákonech (od toho máme právníky), na ekonomických zásadách (od toho máme ekonomy), psychologických poradnách (od toho máme „poraděnky“), ale ony jednotlivé stavební dílce nejsou spojeny kvalitní, eventuálně žádnou maltou. Oním pojivem, které udržuje jednotu srdcí.

V první řadě nám chybí v rodinách společenství stolu. Ptám-li se během katechetické přípravy snoubenců, která část nábytku je nejdůležitější, odpovídají většinou, že je to postel. Nikoli, je to stůl. Rodina, bohužel společně nesnídá, neoběduje a většinou ani nevečeří. V neděli, kdy je největší příležitost ke společnému setkání se u stolu, začne chybět kvalitní komunikace. To je další rodinný problém. Chybí společenství stolu, chybí sebesdílení, chybí vzájemná a kvalitní slovní komunikace, chybí smysluplná témata. Chybí doteky lásky. A toto všechno je součástí oné malty.

2. Syndrom hodnotového relativismu

Žijeme v době, ve které nic není pokládáno za pevné, stálé a definitivní. A to, co ještě zůstává, se pozvolna zpochybňuje. Vytrácí se přirozený řád věcí.

Současné směřování společnosti, se mi, jako psychiatrovi, jeví poněkud schizofrenní. A mimo jiné na to doplácí právě rodiny. Uvedu tři příklady.

Na jedné straně jsme fascinováni relativismem, který všechno zpochybňuje, v jehož optice nic není jisté, zásadní, úplně správné, zcela pravdivé, mravné, etické a neměnné. Ale na druhé straně vynakládáme nemalé prostředky do různých typů výchovných zařízení, nápravných ústavů a věznic. Ale právě delikventi a zločinci jsou ti, kteří zcela pochopili, že u nás není nic zásadního, neměnného, morálního a správného. Oni to pochopili – a my je za to trestáme.

Dalším Molochem, který požírá rodiny je konzumismus. Mladí lidé konzumují především zábavu. Pokud český národ vymře, bude to tím, že se ubavil k smrti. Na jedné straně jsou minimální až žádné tresty pro dealery drog a na druhé straně se investují horentní částky do léčení toxikomanů.

Na jedné straně existuje paragraf týkající se ohrožování mravní výchovy mládeže, ale na druhé straně obsah pojmu mravnost je zcela relativní a co je, a co není morální, určuje si každý občan sám.

Na jedné straně může mít dospělý muž bez problémů pohlavní styk s patnáctiletou dívkou, problém mu nastane, pokud si ji vyfotografuje nahou. Bude stíhán za držení dětské pornografie.

Pokud chtěl zedník postavit rovnou zeď, potřeboval k tomu olovnicí. Závaží na šňůře, která ukazovala svislou rovinu. Řídil se při stavbě zdi přírodním zákonem. Pokud si z olovnice udělal kyvadlo, olovnicí rozkmital, nepostavil buď nic, nebo mu křivá zeď spadla. Podle stejných kyvadel je postavena řada současných rodin.

Používá-li se k postavení zdi **přírodní** zákon, musí se k postavení pevné rodiny používat **přirozený** zákon. Rozlišujeme mezi slovem přírodní a přirozený.

Bohužel, i přirozené zákony si vzali pod svůj patronát naši právníci. Registrované partnerství homosexuálů již máme právně ošetřené. Nepotřebuji ovšem bujnou fantazii k tomu, abych si představil, že žena trpící pygmalionismem, která se eroticky zamilovala do sochy svatého Václava, požádá o sňatek s touto sochou. Zdatní právníci – v rámci nezadatelných lidských práv a nezcizitelných občanských svobod – najdou nepochybně paragrafovou cestu, jak takové sňatky uzákonit. Otázkou zůstává, co s tím koněm. Kdo to bude kritizovat, není tolerantní, liberální a korektní, a nemá co pohledávat ve sjednocené Evropě.

3. Syndrom záměny prostředku a cíle

Cílem muže v rodině už nebývá jeho žena a cílem ženy její muž. Cílem se staly prostředky. Volný čas, peníze, sex, nejlevnější bytový azyl. Od zásady „milujme člověka a používejme věci“ došlo k záměně. Milujeme věci a používáme člověka. A z prostředků se stává cíl. Chlubíme se tím, za co bychom se měli stydět, a stydíme se pomalu za to, čím bychom se měli chlubit.

Ono hodnotové zemětřesení ale vede ke ztrátě smyslu rodiny.

Pomalu se dostáváme mezi starozákonní stavitele Babylonské věže. Hrdi na svoji práci a s touhou pokořit nebe, stavěli Babyloňané rychle a na tehdejší možnosti i technické prostředky, také do veliké výšky. Chtěli se se svojí věží probourat až do nebes.

V jednom okamžiku si na samotném vrcholu přestali stavitelé rozumět. Všichni sice mluvili, vzájemně se slyšeli, ale nikdo nikomu nerozuměl. Došlo ke zmatení jazyků.

Tato zpráva má nejen svoje duchovní poučení, ale i psychologickou stránku, kterou vidíme jasně i dnes. U jednotlivců, rodin i celých národů.

Techniku máme vysokou v oblastech mikro i makro, od počítačů až po kosmické lodě, ale nějak si přestáváme rozumět. Jsou ve zmatku hodnoty, názory i postoje. Je v chaosu význam slov, symbolů i vzájemná komunikace.

Nemám nic proti kvalitní a vyspělé technice, rád ji používám a slouží mi k radosti. Musí být ovšem spojena s pokorou. Pokud vede k pyšce, vede ke zmatku a nepochopení.

V takovém případě bych doporučoval nestavět pyšně se vypínající věže, ale místo nich si budovat malé rodinné domy, ve kterých bychom si všichni rozuměli.

Budují se výškové domy, ale nebudují se domovy, kupují se velké knihovny, ale nehledá se moudrost uložená v knihách, kupují se co nejširší postele, ale nehledá se čisté svědomí pro dobrý spánek.

Na jedné straně se rozpadají existující rodiny, na druhé straně se nové skoro už netvoří. Mimo to mnoho našich rodin žije velmi bohatě navenek a nesmírně chudě uvnitř. Možná by bylo na místě onen nepoměr vyrovnat.

4. Syndrom podmíněné lásky

Do rodinných vztahů vstoupil směnný obchod. Něco za něco.

Tyto postoje jsou v rozporu s láskou Boží. Rozdíl je ve dvou písmenech. Bůh nás má rád **U**ž, lidé nás mají rádi **A**ž.

Až splníš, až dokážeš, až uděláš, potom si zasloužíš moji lásku. Mám z ordinace řadu zkušeností s tímto rodinným nešvarem, který praktikují nejen dospělí vůči sobě, ale také vůči dětem a naopak.

5. Syndrom hodnotové reverze

Dnes se:

- **pýcha** změnila ve zdravé sebevědomí,
- **lakomství** v zákon ekonomiky,
- **nestřídmost** ve vyšší životní úroveň,
- **závist** v boj o spravedlnost,
- **hněv** ve zdravou reakci na hloupost druhých,
- **hulvátství** ve svobodu projevu,
- **okrádání** ve svobodný trh,
- **zanedbaná výchova dětí** se změnila ve tvorbu vlastního názoru,
- **mateřství bez manželství** v moderní formu existence,
- **likvidace pozitivních hodnot** ve zbavení se předsudků,
- **neúcta k tradici** ve vítězství zdravého rozumu,
- **lenost** se změnila v sociální dávku nebo prokrastinaci,
- **slušnost** je přežitek doby, jak mi řekl jeden mladý inženýr ekonomie, protože za tu si ještě nikdo nic nekoupil.

Ale přesto...

je potěšitelné, že v mnoha anketách rodina stále figuruje jako jedna z nejvyšších hodnot, se kterou se pojí představa štěstí, jistoty, pocitu bezpečí a přijetí. Rodina je stále místem efektivního, často nejefektivnějšího řešení těch nejtěžších sociálních problémů. Fungující rodina „neprodukuje“ bezdomovce, sirotky žijících rodičů, prostitutky, nešíří se v ní AIDS. Dobrá rodina vychovává člověka k tomu, aby využíval své talenty, aby se vzdělával. Tím dává lepší předpoklady také pro zaměstnanost.

V současnosti mnoho odborníků i laiků pochybuje o možnosti dalšího setrvání „tradiční“ rodiny, ale zkušenosti ukazují, že pokud pomineme hmotnou stránku existence, stává se v rodině prvořadou péče o děti a jejich výchova v tradičním slova smyslu.

Dítě potřebuje znát vzorce chování, jaké se mimo úplnou rodinu, pokud možno i s širším okruhem příbuzných, nikdy později nemůže „doučit“. Bohužel, čím dál tím častěji se to nenaučí už ani v ní.

Doporučuji tedy méně frází a více bagrů do bažin a více plynových lamp.

O autorovi

Prof. PaedDr. ThDr. MUDr. et MUDr. Jaroslav Maxmilián Kašparů, Ph.D., dr. h. c. je český psychiatr, psychoterapeut, soudní znalec v odbore psychiatria, vysokoškolský učitel a spisovatel známý prepájaním duševného zdravia a spirituality. Je autorom viacero kníh, ako napríklad Niekoľko pohľadov na problémové deti a ich výchovu, Naslouchat je víc než poslouchat, Patří tresty do výchovy?. Jeho knihy boli preložené do francúzštiny, poľštiny, taliančiny a esperanta. Teoreticky a prakticky sa venuje problematike medziľudských vzťahov v rodinách, medzigeneračným problémom, manželským krízam a funkčnosťou súčasnej rodiny.

CESTA TVORBY ŠTANDARDOV RODINNÝCH PORADNÍ

Alena Alscher – Michal Oláh – Terézia Bilasová – Gabriela Ručková – Jurina Rusnáková

Abstrakt: Rodinné poradne (skr. „ROPO“) poskytujú poradenské služby v oblasti psychologickkej, sociálnej a právnej pre jednotlivcov, páry a rodiny. Sú bezpečným a ľahko dostupným miestom pre každého človeka, ktorý sa ocitol v nepriaznivej životnej situácii, v dôsledku intrapsychického, vzťahového, sociálneho a spoločenského rozpoloženia vo vzťahu k rodine. Miestom, kde mu je ponúknutá kvalifikovaná odborná pomoc od prvého kontaktu cez orientáciu v jeho aktuálnej situácii, návrhu a spolupráce na riešení identifikovaných problémov. Štandardy rodinných poradní sú rámcovým dokumentom činnosti ROPO, ktorý odkazuje na jednotlivé interné normy, všeobecne záväzné právne predpisy a iné dokumenty, ktorými sa rodinné poradne riadia. Štandardy rodinných poradní tiež uvádzajú indikátory kvality, ktoré sú navrhnuté ako referenčný rámec pre posúdenie dodržiavania štandardov, vybrané etické dilemy a príklady dobrej praxe. Úlohou štandardov rodinných poradní je poskytnúť rámce pre všetky dôležité oblasti pôsobenia rodinných poradní. Štandardy rodinných poradní definujú základné rámce pre rodinné poradne v oblastiach: procedurálnych, personálnych a prevádzkových. Poskytujú východiská pre definovanie cieľov, cieľových skupín rodinných poradní a kompetencií v internom ale aj externom prostredí.

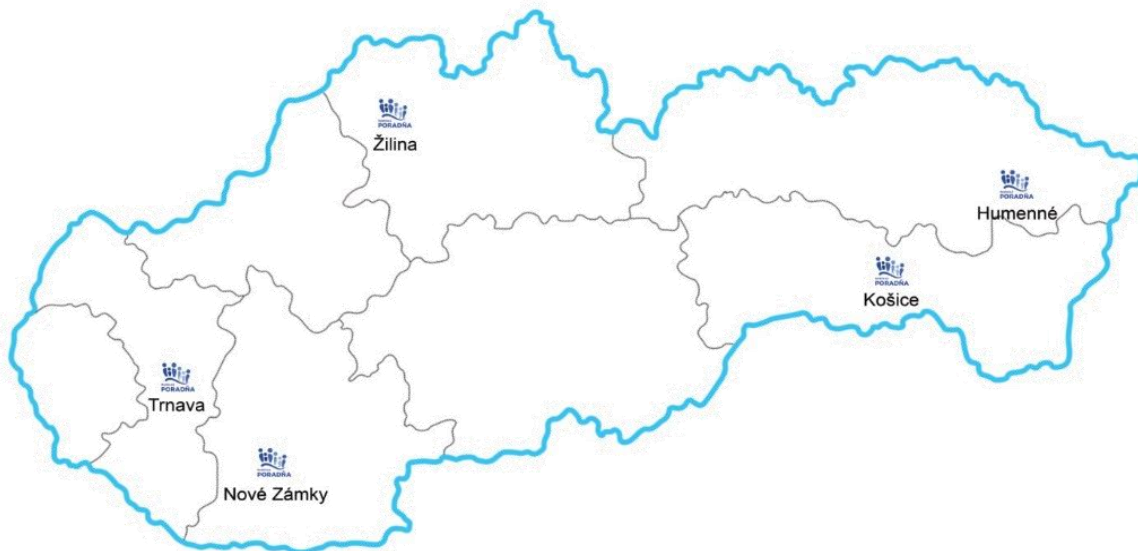
Kľúčové slová: rodinné poradne, procedurálne štandardy, prevádzkové štandardy, personálne štandardy

Cesta tvorby štandardov rodinných poradní

V rámci národného projektu *Rodinné poradne poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodinu* (ďalej ako NP Rodinné poradne) bol vytvorený a neskôr aktualizovaný podporný dokument pre zamestnancov rodinných poradní – Štandardy rodinných poradní. Štandardy rodinných poradní tvoria samostatnú prílohu dokumentu „*Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne*“, ktorý je výstupom NP Rodinné poradne. Prvá verzia vznikla v roku 2022, ktorá bola následne zaradená do praxe a činnosti ROPO. Expertný tím sa pri tvorbe prvej verzie dokumentu opieral o teoreticko-metodologické východiská tvorby štandardov, príslušnú legislatívu a odborné poznatky z jednotlivých odborov zastúpených v personálnej skladbe poradní. Základným východiskom aktualizácie Štandardov rodinných poradní bolo ich pilotné overenie a spätná väzba od zamestnancov ROPO pri ich uplatňovaní v praxi a tiež poznatky ďalších zainteresovaných aktérov. Samotná aktualizácia štandardov prebehla na jar a v lete 2023 pod novým zložením expertného tímu. Monitoring činnosti piatich pilotných rodinných poradní priniesol neoceniteľné poznatky pri overovaní a aktualizácii Štandardov rodinných poradní. Skúsenosti zamestnancov a zamestnankýň ROPO boli tiež veľmi cenným zdrojom informácií pri tvorbe, overovaní a aktualizácii Štandardov rodinných poradní. Štandardy ROPO definujú základné rámce pre rodinné poradne v procedurálnych, personálnych a prevádzkových oblastiach. Aktualizácia štandardov reflektovala potreby zamestnancov ROPO, ďalších zamestnancov národného projektu (najmä metodikov) a názory odborníkov na rodinné poradenstvo. Snahou expertného tímu bolo všetky poznatky z overovania čo najlepšie zapracovať do úpravy štandardov, aby čo najlepšie reflektovali prax.

Štandardy rodinných poradní v praxi ich uplatňovania

Pilotné overovanie štandardov sa opieralo o aplikáciu prvej verzie do praxe piatich pilotných rodinných poradní (pozri obr. 1).

Obrázok 1 Vytvorené pilotné rodinné poradne na Slovensku v rámci NP Rodinné poradne

V druhej fáze overovania dokumentu boli realizované **osobné návštevy členov expertného tímu v ROPO Nové Zámky, Trnava, Žilina, Humenné a Košice**. Tieto návštevy boli doplnené kľúčovými **rozhovormi so zamestnancami ROPO** na doplnenie zistení a poznatkov. Návštevy v rodinných poradiach slúžili jednak na oboznámenie sa členov expertného tímu s podmienkami poskytovania poradenstva (priestory, materiálne vybavenie, dostupnosť atď.) a zároveň boli počas nich zrealizované skupinové rozhovory so zamestnancami ROPO. Všetkým rodinným poradiam boli zaslané tzv. **check listy** pre oblasť personálnych a prevádzkových štandardov. Týkali sa predovšetkým priestorového, materiálo-technického vybavenia ROPO, tiež prevádzkovej doby poradní a informačných stratégií o ich činnosti (zameraných na verejnosť, ale aj konkrétne cieľové skupiny). V nezrovnalostiach a sporných otázkach sa **otvárali diskusie** so zamestnancami poradní, s odborníkmi na rodinné poradenstvo, metodikmi a ďalšími aktérmi projektu. Rezonovali otázky: Kto je klientom ROPO? Čo s detským klientom? Kde sú hranice kompetencií? Aj toto bolo dôvodom pre organizáciu **okružného stola**, ktorý bol zrealizovaný 26. 4. 2023 v Bratislave za účasti uznávaných odborníkov a odborníčok, boli medzi nimi napríklad prof. PhDr. Ján Gabura, PhD., doc. PhDr. Slavoj Krupa, PhD. a prof. PhDr. Mária Šmidová, PhD., doc. PhDr. PaedDr. Pavol Bryndzák, PhD., prof. PhDr. Michal Oláh, PhD., doc. Jurina Rusnáková, PhD., riaditeľ IVPR MUDr. Roman Joch a ďalší. Jeho ústrednou témou bola definícia klienta rodinnej poradne. Diskusia sa venovala aj kompetenciám ROPO vo vzťahu k ďalším organizáciám, službám a inštitúciám, ktoré sa venujú rodine. Jej výsledkom bolo viacero odporúčaní, z ktorých časť bola zapracovaná do Štandardov ROPO, napr. nízkoprahový prístup v ROPO v zmysle prijímania všetkých záujemcov o pomoc a následnej distribúcie v prípadoch, ktoré do kompetencií ROPO nespádajú. Samozrejmosťou boli pravidelné stretnutia expertného tímu, ktorý mal aktualizáciu za úlohu. Dokument bol následne v niekoľkých kolách pripomienkovaný aj písomne, zamestnancami rodinných poradní, partnerom a vecným garantom projektu a ďalšími aktérmi (odborníci, zástupcovia rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny). Všetky metódy zisťovania potrieb, názorov a spätnej väzby na dokument boli podnetné a zo všetkých boli dôležité zistenia zapracované do štandardov.

Dokument *Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne* je štruktúrovaný do troch obsahových celkov:

1. Procedurálne štandardy;
2. Personálne štandardy;
3. Prevádzkové štandardy.

Súčasťou dokumentu sú aj aktualizované prílohy a súbor pripomienok.

Procedurálne štandardy definujú *poradenské služby ROPO* ako psychologické, sociálne, prípadne právne poradenstvo, prípadne ďalšie za účelom riešenia rodinných problémov. Zameriavajú sa na riešenie, ale aj prevenciu širokého spektra problémov týkajúcich sa rodín a ich členov.

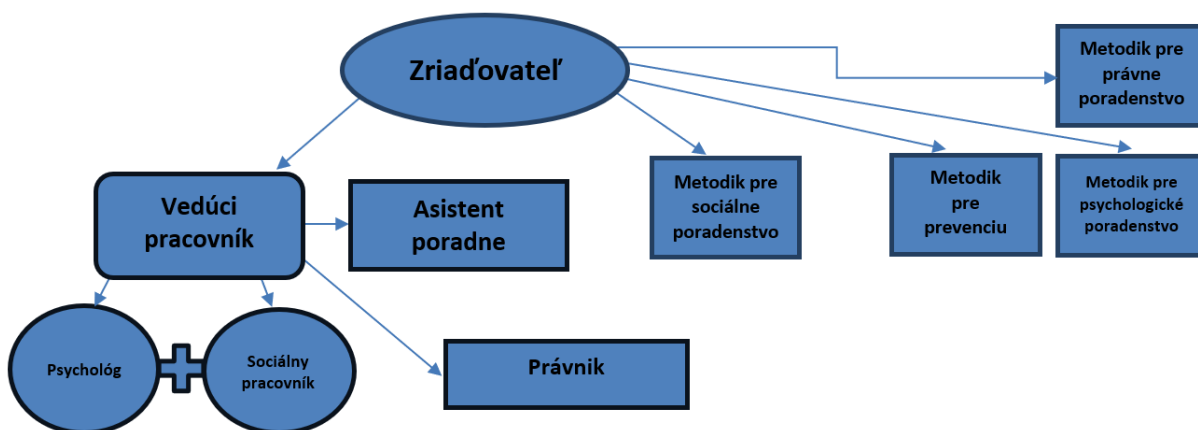
Poslanie ROPO – je prispieť k zvyšovaniu kvality života rodín a k posilneniu rodiny, ktorá je chápaná cez všetky príbuzenské právne, biologické a deklarované vzťahy.

Cieľ ROPO – je pomoc rodinám a ich členom s problémami, ktoré súvisia s rodinou a jej vzťahmi:

- Ciele zamerané na rodiny ako celok; zvyšovanie kvality života rodín a prevenciu voči jej zhoršovaniu; podpora zdravých a funkčných rodinných vzťahov.
- Ciele zamerané na členov rodiny a ich individuálne potreby a problémy, ktoré súvisia s rodinou; rodina je kontextom, v ktorom sa tieto potreby a problémy definujú a tiež pomocnou sieťou, na ktorú sa pri ich riešení možno obrátiť.
- Ciele zamerané na pomoc jednotlivcom, u ktorých rodinná sieť absentuje alebo je nefunkčná (ako je tomu napr. v prípade „ľudí bez domova, odchovancov centier pre deti a rodinu, ľudí v resocializácii alebo po výkone trestu a pod.“); ciele sú okrem iného zamerané na jej obnovenie a vytvorenie novej siete vzťahov.

Primárnou *cieľovou skupinou rodinných poradní* je rodina a jej členovia s problémami alebo so situáciami, s ktorými sa nedokážu vysporiadať bez odbornej pomoci. Rodinou sa v rámci poradenskej činnosti myslia všetky príbuzenské vzťahy (manželské a partnerské, rodičovské, medzigeneračné, vzťahy v rámci širšej rodiny, atď.), ktoré existujú medzi jej členmi. Rodina je v centre pozornosti rodinných poradní, nie len ako cieľová skupina, ale aj ako kontext riešenia rodinných problémov a prvá záchranná sociálna sieť pre jej členov. Cieľovými skupinami rodinných poradní sú aj páry a jednotlivci s problémami a situáciami, ktoré majú vplyv na rodinu, ktorej sú členmi alebo na príbuzenské vzťahy. Alebo naopak, ak ide o páry a jednotlivcov, ktorí do poradne prichádzajú s problémami a situáciami ovplyvnenými rodinou a jej vzťahmi. Procedurálne štandardy definujú aj *etiku a hodnoty ROPO*, definíciu a rozsah hlavných *odborných činností ROPO*. Tiež pravidlá *evidencie klientov* a aj *nadväznosť ROPO na ďalšie služby*.

Personálne štandardy definujú supervíziu, štruktúru pracovných pozícií ROPO a tiež rámcové opisy pracovných činností a kvalifikačných predpokladov zamestnancov. Vzhľadom k aktuálnym skúsenostiam rodinných poradní boli v štandardoch pilotované pracovné pozície rozdelené do dvoch skupín, na „povinné“ a „nepovinné“. Do prvej skupiny boli zaradené pozície psychológa a sociálneho pracovníka, nakoľko rodinnú poradňu definujú. Do druhej skupiny boli zaradené pozície právnik, asistenta poradne, prípadne ďalšie, ktoré sú odporúčané pre poradne s nadregionálnou pôsobnosťou alebo vyšším počtom zamestnancov. Vzhľadom k zmenám v personálnej štruktúre (personálna štruktúra ROPO je znázornená na obr. 2), boli navrhnuté zmeny aj v niektorých kompetenciách, napr. prvý kontakt, sieťovanie a vedenie spisov realizujú odborní zamestnanci. Upravená bola aj možnosť výkonu poradenskej činnosti odborných zamestnancov ROPO v prirodzenom prostredí priamo v teréne.

Obrázok 2 Personálna štruktúra ROPO

Prevádzkové štandardy navrhujú nový model priestorového usporiadania ROPO, materiálno-technické vybavenie a prevádzkové podmienky. Nový model vychádzal zo skúseností ROPO a tiež z potreby optimalizácie priestorov poradní.

Priestorové podmienky ROPO určujú minimálny štandard a požiadavky na:

- Výber vhodnej lokality umiestnenia ROPO z hľadiska dostupnosti.
- Výber vhodného objektu z hľadiska architektonickej a inej bezbariérovosti.
- Priestorové dispozície objektu ROPO z hľadiska usporiadania a vybavenia poradenských miestností. Zabezpečenie vhodných priestorov nebytových/bytových formou prenájmu, výpožičky alebo vlastníctva.

Materiálno-technické vybavenie ROPO určuje minimálny štandard a požiadavky na:

- Základné materiálno-technické vybavenie jednotlivých miestností vrátane funkčného pripojenia na internet, zvukovo-izolačných vlastností, zabezpečenia svetelnej a tepelnej pohody (centrálne vykurovanie, klimatizácia, prirodzené a umelé osvetlenie a pod.)
- Primeranú veľkosť miestností z hľadiska ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci podľa ich funkčnosti.
- Vybavenie výpočtovou technikou a telekomunikačnými prostriedkami.
- Základné materiálne vybavenie účelným nábytkom a zariadením na úschovu dokumentácie podliehajúcej ochrane osobných údajov v zmysle platnej legislatívy.

Prevádzkové podmienky určujú minimálny štandard a požiadavky na:

- Určenie miesta a času poskytovania poradenských služieb – ambulantnou alebo v špecifických prípadoch terénnou formou vrátane poradenstva prostredníctvom telekomunikačných prostriedkov (online, telefonicky) spravidla počas prevádzkovej doby rodinnej poradne.
- Zabezpečenie prevádzkovej doby rodinnej poradne podľa potrieb regiónu a požiadaviek klientov.
- Úpravu pracovnej doby zamestnancov rodinnej poradne zohľadňujúcu výkon pracovnej činnosti poradcov v dňoch predĺženia prevádzkovej doby rodinnej poradne (na základe dopytu klientov).

- Zabezpečenie informačnej stratégie za účelom zverejňovania informácií o poslaní rodinnej poradne pre širokú verejnosť.
- Vykonávanie monitoringu činnosti rodinnej poradne a hodnotenia poskytovaných poradensko-psychologických služieb.

Záver

Proces tvorby štandardov rodinných poradní prešiel viacerými fázami tvorby a pripomienkovania. Na základe vlastných zistení tvorcov štandardov v procese ich pilotného overovania a pripomienok všetkých zainteresovaných strán a aktérov boli v dokumente upravené viaceré časti, doplnené alebo spresnené viaceré odporúčania pre rodinné poradne (napr. doplnené sieťovanie do činnosti zamestnancov, formulované odporúčanie pre prípady terénnej práce, atď.). Niektoré časti štandardov na základe overovania fungovania rodinných poradní v praxi boli v dokumente významnejšie upravené alebo doplnené:

- Ciele a cieľové skupiny.
- Personálne zloženie rodinných poradní a opisy pracovných činností zamestnancov.
- Priestorové zabezpečenie rodinných poradní.
- Materiálne a iné vybavenie rodinných poradní.
- Prevádzkový čas.
- Odborná podpora zamestnancov rodinných poradní.

Analýza poskytovaného odborného poradenstva v pilotných ROPO poukazuje na dôležitosť komplexnej starostlivosti, pomoci a kooperácie viacerých odborníkov – psychológov, sociálnych pracovníkov a právnikov. Z hľadiska odborných profesií je v najvyššej miere zastúpené a vyťažené psychologické poradenstvo (62,5 %), následne sociálne poradenstvo (22,3 %) a napokon právne poradenstvo (14,7 %). Dôležité je aj sieťovanie s inými subjektmi, ku ktorým je možné klientov distribuovať. Štandardy rodinných poradní sú aktualizované na základe analýzy zistených údajov, praktických skúseností odborníkov a poznatkov z praxe fungovania pilotných rodinných poradní.

Na záver by sme sa chceli poďakovať všetkým zamestnancom, metodikom, recenzentom, pripomienkovateľom, zástupcom MPSVR SR a ÚPSVR, odborníkom za cenné rady, zdieľanie cenných skúseností ako aj odborných vedomostí, ktoré boli využité pri overovaní a aktualizácii štandardov. Pri písaní tohto príspevku boli zdrojom čerpania vytvorené *Štandardy rodinných poradní* a dokument *Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne*. Veľkým zdrojom boli osobné skúsenosti všetkých členov expertného tímu, ktorí sú autormi *Štandardov rodinných poradní*. Rodinným poradniám prajeme v mene celého expertného tímu dobrý štart v druhej kapitole ich činnosti, veľa šťastných koncov klientov v poradenskom procese a pri implementácii štandardov v praxi.

Použitá literatúra

1. Bednárík, R. et al. *Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne*. NP Rodinné poradne, 2023. Dostupné online na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Vystup_Analyza_implementatione_standardov_pre_ROPO.pdf
2. Alscher, A. et al. *Štandardy rodinných poradní*. NP Rodinné poradne, 2023. Dostupné online na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Standardy_pre_ROPO.pdf

O autoroch

Autormi príspevku sú garant a členky expertného tímu národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1):

Prof. PhDr. Michal Oláh, PhD. – garant expertného tímu

Mgr. Alena Alscher – členka expertného tímu

Mgr. Terézia Bilasová, PhD. – členka expertného tímu

Doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD. – členka expertného tímu

PhDr. Gabriela Ručková, PhD., MBA – členka expertného tímu

MONITORING AKTIVÍT PILOTNÝCH RODINNÝCH PORADNÍ

Rastislav Bednárík – Zuzana Drgoňová – Iveta Dudová – Daniela Kešelová – Erika Neubauerová

Abstrakt: Príspevok informuje o pôsobení piatich pilotných rodinných poradní na Slovensku, zriadených v rámci národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1). Autori (členovia analytického tímu NP ROPO) informujú o výsledkoch monitorovania tejto činnosti z rôznych aspektov. V príspevku, ktorý bol prednesený na konferencii, sa autori zaoberajú analýzou demografickej a sociálnej situácie v regiónoch, kde pôsobia Rodinné poradne (Trnava, Žilina, Nové Zámky, Košice a Humenné). Ďalej sú podrobne popísané poskytované poradenské služby klientom v období apríl 2022 až september 2023, je tu tiež reflektovaná odozva klientov na tieto služby, stav sieťovania poradní v regiónoch ich pôsobenia a ekonomické náklady na ich činnosť.

Kľúčové slová: monitoring, regióny, rodinné poradne, trendy vývoja

Úvod

Predložený príspevok vychádza z prezentácie výsledkov práce analytického tímu na záverečnej konferencii národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) (Rodinná/é poradňa/ne skrátene ROPO), ktorá sa konala 13. septembra 2023 pod názvom „Rodinné poradne pre všetkých“. V príspevku autori informujú o vybraných demografických a sociálnych charakteristikách regiónov Slovenska a ich vzťahu k potrebným druhom poradenstva. Súčasťou aktivity projektu bola aj realizácia monitoringu pôsobenia pilotných ROPO, ktorý sa realizoval od apríla 2022 do septembra 2023.

Prípravu a vyhodnotenie monitoringu vykonal analytický tím národného projektu. Monitoring bol venovaný získaniu informácií o potrebách klientov pri riešení ich problémov a zistenia istého „psychologického a demografického profilu“ tých klientov, ktorí reálne odbornú pomoc v pilotných poradniach vyhľadali. Príspevok prináša kľúčové zistenia z monitoringu pilotných rodinných poradní a z toho vyplývajúce závery využiteľné na účely ďalšieho rozširovania siete rodinných poradní na Slovensku.

Efektivita a odbornosť poradenských služieb je dôležitým atribútom udržateľnosti rodinných poradní, z tohto dôvodu boli zaujímavé zistenia spätnej väzby klientov rodinných poradní. Multidisciplinárna spolupráca a sieťovanie sú nevyhnutným krokom zabezpečenia komplexnej služby klientom, kde prieskum v tomto smere prináša výsledky o spolupráci relevantných organizácií s rodinnými poradňami. Význam odborného poradenstva rodinných poradní je nesporný a pre jeho rozširovanie bolo potrebné sústrediť pozornosť aj na nákladovosť ROPO a na posúdenie a zhodnotenie relevantnosti nákladov, ktoré sa vyskytli v súvislosti s činnosťou pilotných rodinných poradní.

1. Charakteristiky regiónov so zriadenými rodinnými poradňami

Na začiatok chceme priblížiť sociálnu situáciu v tých regiónoch, kde pôsobia pilotné rodinné poradne (ROPO). Zvolili sme vybrané kritériá, akými sú počet obyvateľov na území, nezamestnanosť a obyvatelia ohrození chudobou (ako podiel obyvateľov v hmotnej núdzi ako

poberateľov dávky v hmotnej núdzi) s vývojom počas predchádzajúcich desiatich rokov, a ďalej aktuálny podiel detí na počte obyvateľov v okresoch (ako podiel obyvateľov v predproduktívnom veku 0 – 14 rokov) a súčasná situácia v rozvodovosti.

Vo všeobecnosti, kritérium počet trvale bývajúcich obyvateľov považujeme za východiskové (základné) kritérium, ktoré podmieňuje celkový potenciálny počet klientov poradne a aj efektívnosť jej činnosti.

Je možné predpokladať, že v prípade vzniku problému, s ktorým sa klienti rozhodnú obrátiť na poradenstvo, je pre ľudí/rodiny so zníženým príjmom využitie bezplatného poradenstva (aj v prípade ROPO) preferovanejšou voľbou ako platené poradenstvo. Tento predpoklad zohľadňujú nezamestnanosť a ohrozenie chudobou.

Nezaopatrené deti a rozvodovosť dopĺňajú kontext potenciálnych možností vzniku životných situácií (najmä vzťahových problémov), s ktorými sa môžu klienti obrátiť na poradne.

Činnosť pilotných ROPO sa uskutočňuje v regiónoch, ktoré majú špecifické demografické a sociálne charakteristiky s potenciálnym dopadom na váhu a rozsah problémov, s ktorými sa občania môžu obrátiť na ROPO.

Vývoj celkového počtu obyvateľov na území začlenených do kompetencie úradov práce a sociálnych vecí, kde sú zriadené pilotné ROPO, v priebehu posledných desiatich rokov dokumentuje tabuľka 1.

Tabuľka 1 Vývoj počtu trvale bývajúcich obyvateľstva na území ÚPSVR so zriadenou ROPO

ÚPSVR	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ÚPSVR Trnava	129705	129946	130381	131167	131644	132130	132779	133154	131940	132195
ÚPSVR Nové Zámky	195902	195097	194087	193272	192329	191234	190145	189087	187973	186634
ÚPSVR Žilina	219487	219825	220190	220620	221079	221614	222134	222402	224869	224708
ÚPSVR Humenné	101644	101065	100401	99790	89171	98556	98796	97231	94190	93325
ÚPSVR Košice	362045	362841	363778	365142	366430	367712	368725	368243	356695	356812

Vysvetlivky: uvedený počet trvale bývajúcich obyvateľov k 31. 12. daného roku.

Prameň: ŠÚ SR. 2023. Dostupné na internete:

https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7011rr/v_om7011rr_00_00_00_sk

Najvyšší počet trvale bývajúcich obyvateľov na území ÚPSVR je na území ÚPSVR Košice, potom nasleduje v zostupnom poradí ÚPSVR Žilina, Nové Zámky, Trnava a Humenné. Z hľadiska tendencií vývoja počtu obyvateľov v priebehu posledných desiatich rokov sa počet obyvateľov zvýšil len na území ÚPSVR Žilina a Trnava. Na území ÚPSVR Nové Zámky, Humenné a Košice počet obyvateľov postupne klesal.

Ak posudzujeme vývoj priemernej miery nezamestnanosti v jednotlivých okresoch ÚPSVR, kde je zriadená pilotná ROPO, v priebehu posledných desiatich rokov, tak v priebehu desiatich rokov klesla miera nezamestnanosti (v súlade s celkovým vývojom na území SR) vo všetkých okresoch. Zo sledovaných okresov sú najvyššie miery nezamestnanosti v okresoch Košice – okolie (ÚPSVR Košice), a Humenné a Snina (ÚPSVR Humenné). Najnižšia miera nezamestnanosti je v okrese Trnava (ÚPSVR Trnava). Dosiahnutá výška priemernej miery nezamestnanosti v r. 2022 bola v uvedených okresoch Košice okolie – 9,69 %, Humenné – 7,16 %, Snina – 8,43 %, Trnava – 2,93 %.

Ak sa zameriame na vývoj počtu odkázaných občanov – poberateľov dávky v hmotnej núdzi v jednotlivých okresoch ÚPSVR, kde je zriadená pilotná ROPO, v priebehu posledných desiatich rokov, môžeme uviesť, že podiel osôb v hmotnej núdzi klesol vo všetkých sledovaných okresoch. Najvyšší podiel poberateľov dávky v hmotnej núdzi je v okrese Košice – okolie (ÚPSVR Košice) na úrovni 5,59 %. Najnižší podiel je v okresoch Trnava (ÚPSVR Trnava) s 0,65 %, Bytča s 0,65 % a Žilina s 0,79 % (ÚPSVR Žilina).

Z hľadiska súčasného podielu detí (vo veku 0 – 14 rokov) na území ÚPSVR, kde je zriadená pilotná ROPO, najvyšší podiel je v okrese Košice - okolie (ÚPSVR Košice) na úrovni 20,29 % a najnižšie v okresoch Humenné a Snina (ÚPSVR Humenné) a Nové Zámky a Šaľa (ÚPSVR Nové Zámky), kde sa tento podiel pohybuje od 13,22 % po 14,16 %.

Pokiaľ ide o rozvodovosť, tak najvyšší počet rozvodov v roku 2022 bol v okresoch Žilina (ÚPSVR Žilina), následne v Trnava (ÚPSVR Trnava) a Nové Zámky (ÚPSVR Nové Zámky). Toto poradie je identické aj pokiaľ ide o rozvody s maloletými deťmi.

Celkove môžeme uviesť, že poskytované odborné poradenstvo v pilotných rodinných poradniach - jeho rozsah a druhy – odrážajú (vybrané) demografické a sociálne charakteristiky regiónov, kde boli zriadené.

2. Monitoring činnosti rodinných poradní z hľadiska poskytovaných služieb klientom

V jednotlivých rodinných poradniach sa od začiatku ich činnosti vypracúva analýza evidencie poskytovaných služieb. Na mesačnej báze sa zachytávali prehľady o poskytovanom psychologickom, sociálnom, právnom a pedagogickom poradenstve a spracúvali sa aj anonymizované štatistické údaje demografických ukazovateľov. Cieľom analýzy monitoringu bolo získanie čo najvyššieho počtu informácií tak demografického charakteru klientov, ako aj ich potrieb v riešení problémov. Výsledky analýzy tvorili podklad pre konkrétnu špecifikáciu poradenstva, nastavenie vzdelávania, multidisciplinárny prístup a synergický efekt fungovania rodinných poradní z udržateľného hľadiska. Výstup môže byť podporným materiálom pri nastavení efektívnych pravidiel fungovania novovznikajúcich rodinných poradní.

Analýza monitoringu činnosti rodinných poradní bola realizovaná na základe dotazníkového prieskumu, ktorý obsahoval evidenciu v oblasti psychologického, sociálneho, právneho a iného odborného poradenstva. Jeho druhú časť tvorili štatistické údaje o počtoch nových klientov v danom mesiaci a demografické ukazovatele klientov.

Dotazníkový prieskum sa realizoval na pravidelnej mesačnej báze od začiatku činnosti jednotlivých rodinných poradní (11. 4. 2022). Respondentmi boli pracovníkmi pilotných rodinných poradní. Návratnosť dotazníka bola pravidelná v mesačných cykloch a stopercentná (100 %).

2.1. Zistenia z monitoringu – fáza pred zavedením Štandardov rodinných poradní

Za obdobie od 11. 4. 2022 (ROPO Trnava, ROPO Žilina, ROPO Košice, ROPO Nové Zámky) a 18. 7. 2022 (ROPO Humenné) do konca roka 2022 bolo celkovo poskytnutých 1 433 konzultácií, z toho bol realizovaný 1. kontakt s klientmi či poskytnutie informácií asistentkami rodinných poradní v 325 prípadoch.

Odborné poradenstvo bolo poskytnuté pre 438 všetkých klientov, z toho bolo:

- 374 individuálnych klientov,
- 31 párov,
- 33 rodín.

Z hľadiska demografických ukazovateľov v sledovanom období návštevu rodinnej poradne iniciovali predovšetkým ženy (71,6 %) v porovnaní s mužmi (28,3 %). Z hľadiska veku išlo o najpočetnejšie zastúpenie klientov stredného veku, najmä v rozmedzí veku 36 – 45 r. (31,4 %), 46 – 55 r. (21,2%) a 26 – 35 r. (17,9 %). Najnižšie zastúpenie mala veková kategória seniorov vo veku 76 r. a viac. U všetkých klientov sme evidovali slovenskú štátnu príslušnosť. Čo sa týka zamestnania klientov, polovica z nich uviedla, že je v zamestnaneckom pracovnom pomere, t. j. 194 klientov (50,1 %), klientov na materskej/rodičovskej dovolenke sme evidovali v počte 58 osôb (14,9 %), nezamestnaných klientov bolo 13,1 %, SZČO 10,3 %, študentov 8,2 % a najnižšie percento tvorili dôchodcovia v počte 12 klientov (3,1 %). Pohľad na rodinný stav klientov poukazuje na najvyššie percento ženatých/vydatých (44,0 %) a klientov slobodných (33,6 %). Klienti, ktorí sú rozvedení, tvorili nižší podiel (18,4 %) a ovdovelí klienti mali zastúpenie (3,1 %) z celkového počtu klientov. Klienti so zdravotným postihnutím a s ťažkým zdravotným postihnutím tvorili 6,9 % z celkovej klientely.

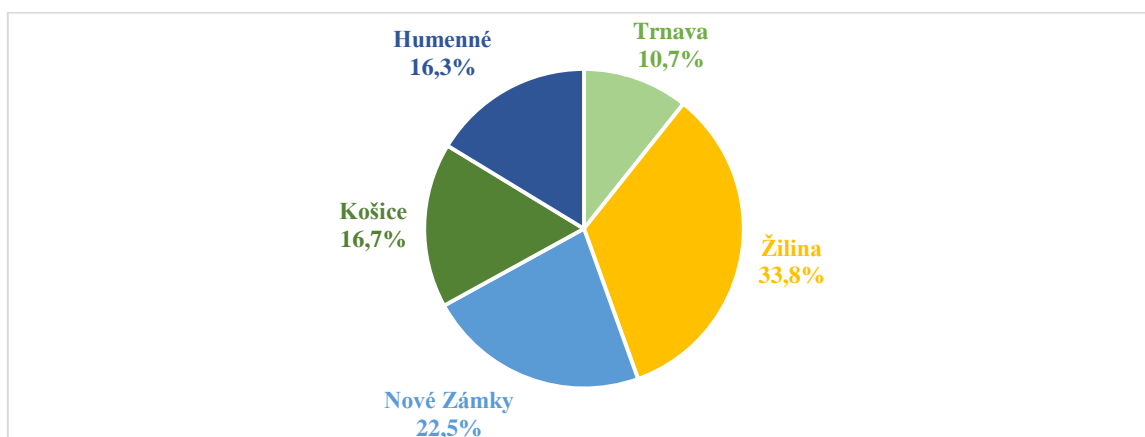
Klienti prichádzali do rodinnej poradne s potrebou riešenia svojich individuálnych, párových, či rodinných problémov. Jednotlivé odborné poradenské služby z aspektu **riešených problematik** za obdobie apríl – december 2022 odzrkadľuje preferované druhy poradenstva. Z analýzy vyplynulo, že poradňu vyhľadali najmä klienti jednotlivci, ktorí riešili osobnostné problémy a manželia/partneri riešiaci manželskú/partnerskú krízu vzťahu. Vyšší záujem sme evidovali aj u klientov, ktorí riešili vzťahové, rodinné problémy týkajúce sa spolunažívania rodiny. Významným sa ukázalo poradenstvo pre rodičov, ktorým bolo poskytnuté poradenstvo pri výchovných problémoch a rodičovstve, či informačné poradenstvo o možnostiach opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Postupne, v priebehu nasledujúcich mesiacov, sa zvyšovali počty v už spomenutých kategóriách poradenstva a výrazne pribudla potreba riešenia manželských a partnerských problémov. Zvýšil sa počet poskytnutého sociálneho poradenstva, sociálnej diagnostiky a intervencie, poradenstva v oblasti dávok, či poradenstvo v oblasti ekonomických problémov rodiny. Právne poradenstvo nebolo presne špecifikované, bolo zamerané najmä na riešenie rozvodovej a porozvodovej situácie. Najsilnejšie z hľadiska frekvencie poskytnutého poradenstva boli naplnené mesiace október a november 2022.

Vyčíslieť, graficky prezentovať a vyhodnotiť poradenské služby v pilotných rodinných poradniach z **regionálneho hľadiska** je možné nasledovne:

- **Preferovaný konkrétny druh odborného poradenstva v jednotlivých pilotných rodinných poradniach v sledovanom období (apríl – december 2022).** V ROPO Košice dominovala klientela riešiaci partnerské problémy a rodinné, vzťahové problémy. ROPO Žilina sa venovala prioritne klientele s osobnostnými ťažkosťami a s rodinnými vzťahovými problémami. ROPO Humenné prioritne riešila manželské a partnerské problémy. ROPO Nové Zámky sa venovala najmä klientom s problematikou osobnostného rastu a rodinným vzťahovým problémom. V ROPO Trnava bola najvyššie zastúpená klientela s manželskými problémami.
- **Percentuálne zastúpenie v počte poskytnutých poradenských služieb jednotlivých rodinných poradní v sledovanom období (apríl – december 2022) (Graf 2.1).** Najvyššie percentuálne zastúpenie v počte poskytnutých poradenských služieb mala klientela v ROPO Žilina (485 konzultácií), čo predstavuje 33,8 % a v ROPO Košice (323 konzultácií), čo predstavuje 22,5 % konzultácií zo všetkých rodinných poradní. Nasledovala klientela v ROPO Nové Zámky (239 konzultácií), ktorá predstavuje 16,6 %, v ROPO Humenné (233 konzultácií), ktoré svoju činnosť zahájilo o 3 mesiace neskôr ako ostatné pilotné rodinné poradne a predstavuje 16,2 % a napokon v ROPO Trnava (153 konzultácií), čo tvorí 10,6 % z celkového počtu poskytnutých konzultácií.

Graf 2.1 podáva obraz o súhrnom percentuálnom zastúpení jednotlivých pilotných ROPO v poskytnutých odborných poradenských službách v sledovanom období. Zároveň je potrebné pripomenúť, že ROPO Humenné zahájila svoju odbornú činnosť o 3 mesiace neskôr ako ostatné rodinné poradne, ako aj poznámku, že všetky pilotné rodinné poradne nepracovali počas roka 2022 s rovnakým počtom kmeňových zamestnancov.

Graf 2.1: Percentuálne zastúpenie odborných konzultácií v pilotných ROPO za obdobie 11. 4. 2022 – 31. 12. 2022 z regionálneho hľadiska (% z N = 1 433)

Zdroj: Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11.4. 2022 – 31.8.2023.

Spracovanie: autori príspevku

Trend vývoja vo vyťažnosti pracovníkov v pilotných rodinných poradniach je znázornený počtom poskytnutých odborných poradenských služieb. Najvyšší počet sme zaznamenali v psychologickom poradenstve (56,4 %), následne v sociálnom poradenstve (28,1 %), v právnom poradenstve (10,5 %) a napokon v profesii iný odborný pracovník, kde percentuálne vyhodnotenie nie je možné z hľadiska minimálneho počtu konzultácií. Kľúčové zistenia v roku 2022:

- V profesii *psychológ* priemer konzultácií na jedného psychológa činil 5,75 konzultácií/mes.
- V profesii *sociálny pracovník* priemer konzultácií na jedného sociálneho pracovníka činil 3,46 konzultácie/mes.
- V profesii *právnik* priemer konzultácií na jedného právnika činil 4,33 konzultácií/mes.
- V profesii *iný odborný pracovník* priemer konzultácií činil 0,55 konzultácie/mes.
- V profesii *asistentka rodinnej poradne* priemer konzultácií na jednu asistentku činil 7,22 prvotných informácií, kontaktov/mes.

Kvantitatívne výsledky týkajúce sa odborných konzultácií v roku 2022 možno považovať za približné a orientačné, vychádzali sme z nich pri ďalšej evidencii a monitoringu činnosti pilotných poradní v r. 2023 po schválení *Štandardov rodinných poradní*.

2.2. Zistenia z monitoringu - fáza po zavedení Štandardov rodinných poradní od 01. 1. 2023 do 31. 8. 2023

Vo fáze po zavedení *Štandardov rodinných poradní*, v januári 2023, bol schválený inovovaný Monitoring činnosti rodinných poradní, ktorého kreovanie prechádzalo viacerými zmenami. Niektoré druhy odborného poradenstva boli vyňaté, nakoľko zasahovali do kompetencie iných odborníkov či inštitúcií, iné boli bližšie špecifikované, roztriedené a doplnené. Zmeny dotazníka nastali aj v zaznamenávaní počtu konzultácií podľa časovej osi poskytnutých konzultácií. Bola rozdelená forma konzultácií na osobné (face to face – tvárou v tvár) a dištančné (telefonické, cez skype, e-mailové). Ďalšie zmeny nastali v demografických ukazovateľoch – v zaznamenávaní evidencie u prenesených klientov z predchádzajúceho roka, v evidencii konkrétnych inštitúcií, do ktorých boli klienti distribuovaní, v rozšírení evidencie vekových kategórií klientov detského veku.

V období od 1. 1. 2023 do 31. 8. 2023 analýza výsledkov monitoringu poukazuje na jednoznačný nárast klientely. Prvý polrok činnosti poukazuje na kvantitatívny nárast klientely v prípade individuálnych klientov o 50 % a pri manželských/partnerských pároch o 34 %. Celkovo bolo za sledované obdobie (1. 1. – 31. 8. 2023) poskytnutých 3 348 odborných konzultácií, z toho formou face to face 2 974 konzultácií a dištančnou formou 374 konzultácií. Prvý kontakt s klientmi či poskytnutie informácií asistentkami rodinných poradní tvorili počet 1 824. V ďalších 68 prípadoch bola klientom poskytnutá pomoc pri vypisovaní odborných dokumentov.

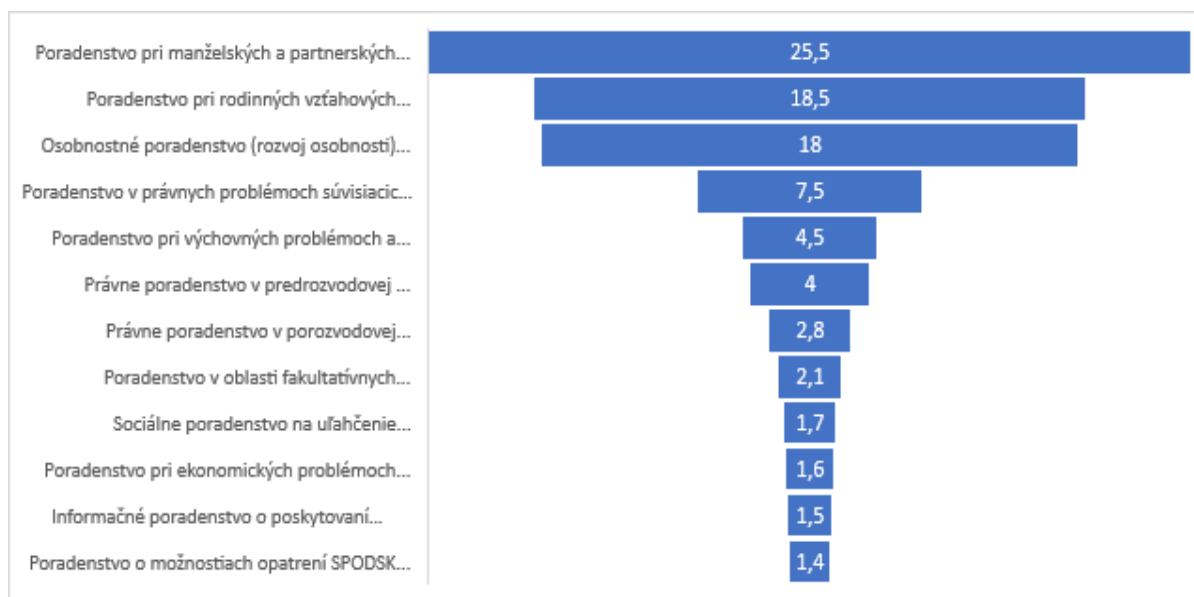
Odborné poradenstvo bolo poskytnuté pre celkovo 750 klientov, z toho bolo:

- 485 individuálnych klientov, spolu s r. 2022 je to 859 individuálnych klientov,
- 79 párov, spolu s r. 2022 je to 110 párov,
- 28 rodín, spolu s r. 2022 je to 61 rodín.

Ďalej boli sledované **demografické ukazovatele klientov**, na základe ktorých možno konštatovať, že poradenské služby v rodinnej poradni vyhľadávali vo vyššej miere ženy (66,3 %) v porovnaní s mužmi (33,7 %). Veková štruktúra odráža výrazné zastúpenie klientov vo veku 35 – 44 rokov (35 %), 45 – 54 rokov (22,7 %) a 25 – 34 rokov (17 %). Klienti boli v 99 %-tách občanmi Slovenskej republiky. Ekonomický status poukazuje na to, že takmer polovica klientov (49,1 %) sú klienti zamestnaní. V nižšej miere rodinné poradne navštívili klienti nezamestnaní (11,9 %) a klienti SZČO (10,9 %). Ostatných necelých 30 % tvoria dôchodcovia, rodičia na materskej/rodičovskej dovolenke, žiaci a študenti a klienti s inou formou zamestnania, či práceneschopní klienti. Analýza rodinného stavu poukazuje na najvyššie zastúpenie klientov vydatých/ženatých (45,9 %), slobodných 28,9 % a rozvedených 17 %. Klienti so zdravotným postihnutím, držiteľia preukazu ZŤP tvorili 6,4 % zo všetkých klientov v sledovanom období.

Jednotlivé odborné poradenské služby **z hľadiska riešených problematik – preferované služby** odzrkadľuje Graf 2.2. Ostatné poradenské služby s frekvenciou pod 1,4 % tvoria spoločne 10,9 %. V najvyššom počte bola iniciovaná odborná pomoc jednotlivcami, následne manželmi/partnermi a napokon rodičmi, rodinami. Z pohľadu počtu konzultácií, najvyššie percento dosahovalo poradenstvo pri manželských/partnerských problémoch, osobnostné poradenstvo, poradenstvo pri rodinných, vzťahových a výchovných problémoch a potom právne poradenstvo vo viacerých riešených oblastiach. Záver tvorí sociálne poradenstvo v rozličných oblastiach pomoci.

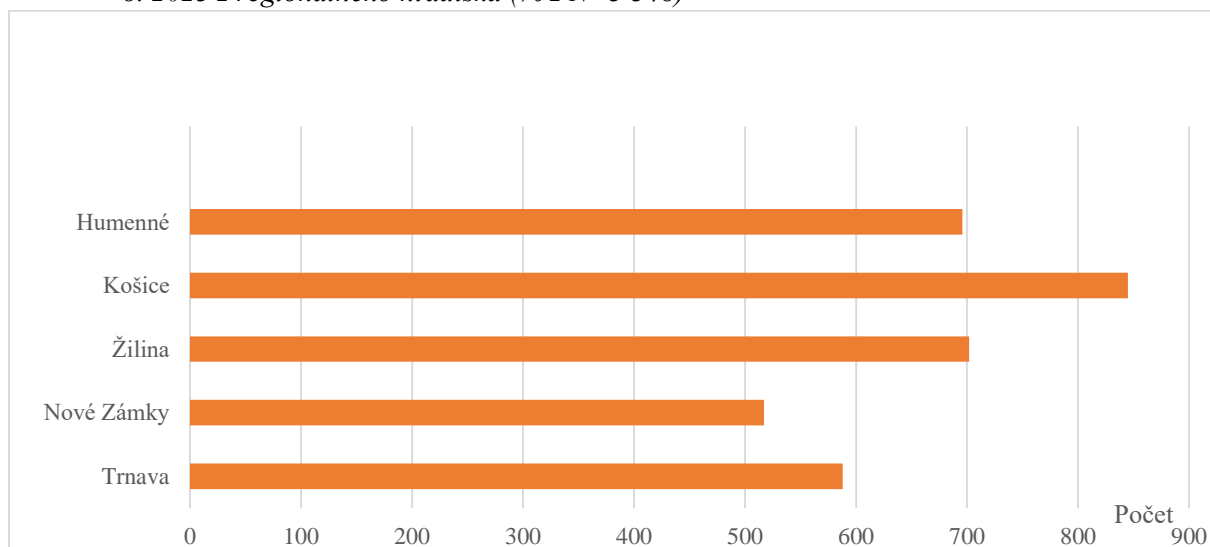
Graf 2.2: Najfrekventovanejšie druhy odborného poradenstva v pilotných ROPO za obdobie 1. 1. 2023 – 31. 8. 2023 (% z N = 3 348)

Zdroj: Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

Spracovanie: autori príspevku

Graf 2.3: Celkový počet poskytnutých odborných služieb v pilotných ROPO za obdobie 1. 1. 2023 – 31. 8. 2023 z regionálneho hľadiska (% z N=3 348)

Zdroj: Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

Spracovanie: autori príspevku

Vyčíslit', graficky prezentovať a vyhodnotiť odborné poradenstvo **z regionálneho hľadiska** je možné pohľadom na:

- Celkový počet odborných konzultácií v pilotných rodinných poradniach v sledovanom období (január – august 2023) v konkrétnych druhoch odborného poradenstva.
- Najvyššie zastúpenie odborných konzultácií v pilotných ROPO podľa regiónu (Graf 2.3)

- ROPO Košice (845 konzultácií) sa dominantne venovala poradenstvu pri manželských, partnerských a rodinných problémoch a osobnostnému poradenstvu;
- ROPO Žilina (702 konzultácií) sa prioritne venovala klientele s osobnostnou problematikou, poradenstvu pri manželských, partnerských a rodinných problémoch;
- ROPO Humenné (696 konzultácií) bola jediná z pilotných rodinných poradní, kde sa mesačne opakovalo v najvyššej miere právne poradenstvo, nasledovalo poradenstvo pri rodinných, vzťahových problémoch a osobnostné poradenstvo;
- ROPO Trnava (588 konzultácií) evidovala spolu s ROPO Košice najvyšší počet v riešení manželských a partnerských problémov;
- ROPO Nové Zámky (517 konzultácií) mala najvyššie zastúpenie v osobnostnom poradenstve a v poradenstve pri rodinných, vzťahových problémoch;
- čo sa týka poskytnutých informácií asistentkami rodinných poradní, najviac ich poskytla asistentka v Humennom (547), výstupy ostatných asistentiek sa pohybovali v rozmedzí 300 - 360 podaných informácií či prvých kontaktov za sledované obdobie.

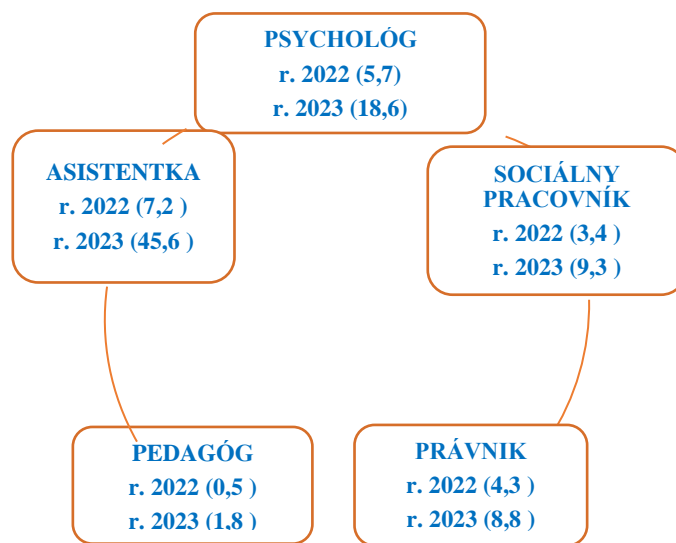
Trend vývoja vo vyt'ážnosti pracovníkov rodinných poradní v sledovanom období (1. 1. 2023 – 31. 8. 2023) poukazuje na 3 348 poskytnutých odborných konzultácií. Najvyšší počet sme evidovali v psychologickom poradenstve (62,5 %), následne v sociálnom poradenstve (22,3 %), v právnom poradenstve (14,7 %) a napokon v pedagogickom poradenstve (0,4 %).

Vyt'ážnosť pracovníkov ROPO v roku 2023 bola nasledovná:

- V profesii psychológ priemer konzultácií **na jedného psychológa činí 18,6 konzultácií/mes.**
- V profesii sociálny pracovník priemer konzultácií **na jedného sociálneho pracovníka činí 9,3 konzultácie/mes.**
- V profesii právnik priemer konzultácií **na jedného právnika činí 8,8 konzultácií/mes.**
- V profesii pedagóg priemer konzultácií **na jedného pedagóga činí 1,8 konzultácií/mes.**
- V profesii asistentka priemer **na jednu asistentku rodinnej poradne činí 45,6 prvotných informácií, kontaktov/mes.**

Na porovnanie s rokom 2022 môže poslúžiť Graf 2.4, znázorňujúci trend vývoja odborných konzultácií a vyt'ážnosť jednotlivých pracovníkov rodinných poradní v priebehu času od 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

Graf 2.4: Priemer konzultácií na jedného pracovníka v pilotných ROPO v r. 2022 a v r. 2023

Zdroj: Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

Spracovanie: autori príspevku

Analýza trendu vývoja poskytovaného odborného poradenstva má pozitívny, stúpajúci trend, ktorý môžeme sledovať kvartálne (do 30. 6. 2023) v Tabuľke 2.1. Možno predpokladať, že tento trend sa udrží aj do budúcnosti, čo bude závisieť od viacerých faktorov.

Tabuľka 2.1: Trend vývoja poskytnutých služieb v pilotných ROPO od začiatku fungovania (11. 4. 2022 – 30. 6. 2023)

	2. Q 2022	3.Q 2022	4.Q 2022	1.Q 2023	2.Q 2023
Psychológ	124	261	289	616	936
Sociálny pracovník	40	126	146	220	303
Právnik	3	31	82	126	218
Iný odborný pracovník	1	0	4	0	14
SPOLU	168	418	521	962	1 471
Asistentka ROPO				446	801

Zdroj: Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

Spracovanie: autori príspevku

Rodinná poradňa má do budúcnosti potenciál byť miestom prvého kontaktu, ako aj následnej odbornej starostlivosti v poradenskom procese, poskytovať kvalitné a bezplatné odborné poradenstvo a byť súčasťou kontinuálneho rozvoja jednotného systému rodinného poradenstva v rezorte s určením jasných kompetencií. Jej práca si bude vyžadovať sieťovanie v rezorte aj mimo rezortu MPSVR a hľadanie prieniku pre koordinovanú spoluprácu. Perspektívne

vidíme ako nevyhnutné zahájenie činnosti preventívno-výchovných aktivít zameraných na prevenciu rizikových sociálnych javov a orientovanie sa na spoluprácu v prostredí.

3. Spätná väzba od klientov a klientiek

Súčasťou fungovania rodinných poradní je podľa *Štandardov rodinných poradní* aj používanie dotazníkov spätnej väzby ako indikátora kvality. Konkrétne, každá rodinná poradňa má stanovený spôsob, aby klient mohol uplatniť svoje právo na vyjadrenie spokojnosti alebo nespokojnosti s kvalitou poradenstva pre neho zrozumiteľnou formou. Rodinná poradňa využíva takto zistené informácie ako podnet pre zvyšovanie úrovne kvality poskytovaných poradenských služieb.

V rámci pilotného projektu pracovníci rodinných poradní dávali klientom po ukončení spolupráce vyplniť „Dotazník na hodnotenie spokojnosti klienta rodinnej poradne“ (Dotazník spätnej väzby – ďalej tiež DSV). V období od začiatku sledovania spätnej väzby (marec 2023) do konca augusta 2023 sa odbornému tímu vrátilo 123 vyplnených dotazníkov.

Dotazníky väčšinou vyplňovali ženy (67,5 %), čo zodpovedá aj štruktúre celej klientely (teda aj tých osôb, ktoré nevyplnili dotazníky). Z hľadiska veku, viac DSV bolo vyplnených tými, ktorí aj najviac navštívili rodinné poradne – teda klienti vo veku 40 – 59 rokov (54,5 %) a vo veku 26 – 39 rokov (23,6 %).

Tabuľka 3.1.: Početnosť návštev RO PO

Počet návštev ROPO	Počet	%
1 – krát	34	27,7
2 až 5 – krát	48	39,0
viac ako 5 – krát	40	32,5
neuvedené	1	0,8
Spolu	123	100,0

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023

Spracovanie: autori príspevku

Respondenti uviedli, že vo väčšine prípadov si poradenská činnosť vyžaduje viac ako jednu návštevu rodinnej poradne. Najčastejšie je potrebné vykonať 2 až 5 návštev (39,0 %), a často je na riešenie problému treba využiť aj 6 a viac návštev (32,5 %).

3.1 Oblasti využívania rodinných poradní

Respondenti mali v DSV uviesť, aký typ resp. ktorú oblasť poradenskej činnosti využili. Niektorí respondenti uviedli, že využili poradenstvo z viacerých oblastí. Analýza DSV poukazuje na to, že najvyšším podielom sa klienti dožadovali sociálneho (44,7 %) a psychologického (43,1 %) poradenstva, záujem prejavili tiež o právne poradenstvo (31,7 %). Výchovné a pedagogické poradenstvo sa v doručených hodnotiacich dotazníkoch vyskytovalo len málo.

Z hľadiska pohlavia – ženy viac ako muži vyžadovali poradenstvo vo všetkých oblastiach. Muži sa viac aktivizovali v rámci právneho poradenstva, kým ženy vyžadovali viac psychologické, ale aj právne poradenstvo.

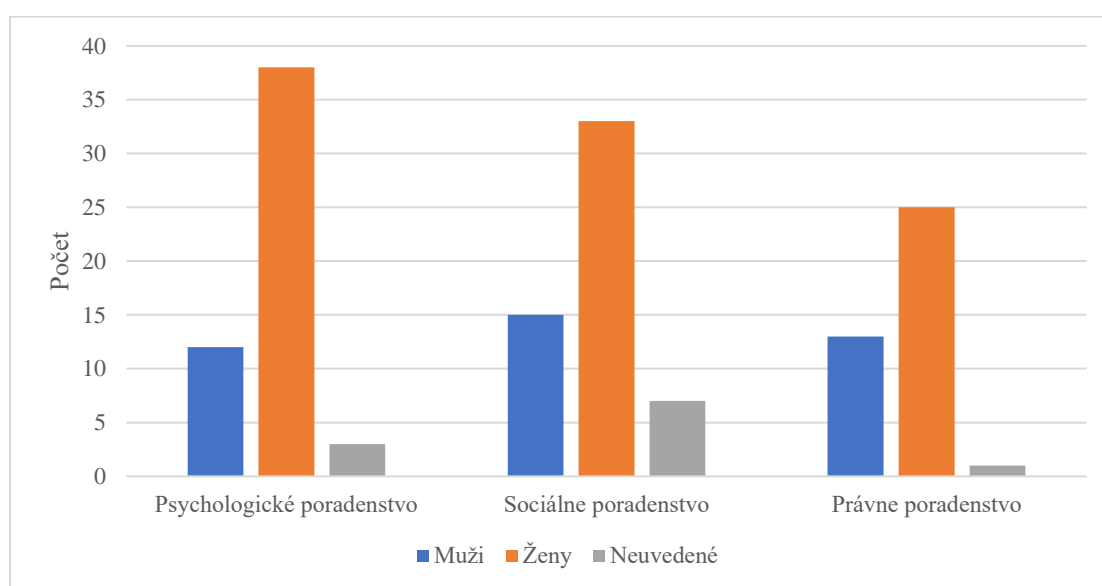
Tabuľka 3.2: Oblasti poradenstva absolvované klientmi

Oblasť poradenstva	Počet	%
Psychologické poradenstvo	53	43,1
Výchovné/pedagogické poradenstvo	5	4,1
Sociálne poradenstvo	55	44,7
Právne poradenstvo	39	31,7
Iné	2	1,6
Spolu	154	x

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023

Spracovanie: autori príspevku

Graf 3.1: Typy poradenstva u mužov a žien (Počet)

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023

Spracovanie: autori príspevku

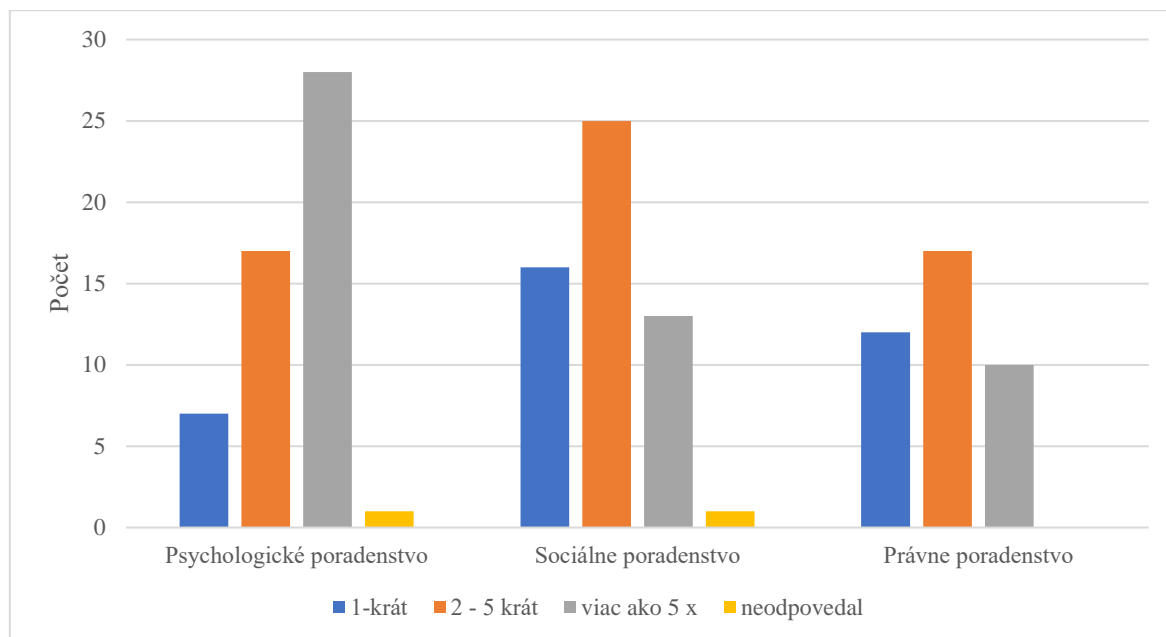
Z hľadiska veku je rodinné poradenstvo najviac využívané strednou generáciou – občanmi vo veku 40 – 59 rokov (57,9 %). Mladší vo veku do 26 rokov a od 26 do 39 rokov poznateľne viac využívajú psychologické poradenstvo (54,5 %, resp. 58,1 %), kým sociálne poradenstvo mladšie vekové ročníky využívajú menej (36,4 %, resp. 19,4 %). Právne poradenstvo je viac využívané strednou (40 – 59 r.) a staršou (60 – 75 r.) generáciou (39,8 %, resp. 55,6 %). Mladí do 39 rokov využívajú skôr psychologické poradenstvo a sociálne či právne poradenstvo je pre nich menej potrebné. Starší nad 60 rokov nevyužívajú psychologické poradenstvo, ale zaujímajú sa o poradenstvo v sociálnej a právnej oblasti.

Z hľadiska okresov prijaté DSV ukázali, že psychologické poradenstvo je viac žiadané v Žiline, v Humennom a v Košiciach; právne poradenstvo je viac žiadané v Humennom, v Žiline i v Trnave a sociálne poradenstvo je viac žiadané v Žiline a v Humennom.

Čo sa týka **počtu návštev potrebných na riešenie problémov** v rodinnej poradni, psychologické poradenstvo si vyžadovalo podstatne viac návštev ako iné druhy poradenstva. Pri psychologickom poradenstve sa až 52,8 % prípadov rieši pri viac ako piatich návštevách klienta. Sociálne poradenstvo si v 45,5 % prípadov vyžaduje 2 až 5 návštev, kým právne

poradenstvo sa v 43,6 % prípadov vybaví pri 2 až 5 návštevách a v 31,8 % prípadov sa vybaví pri jednej návšteve.

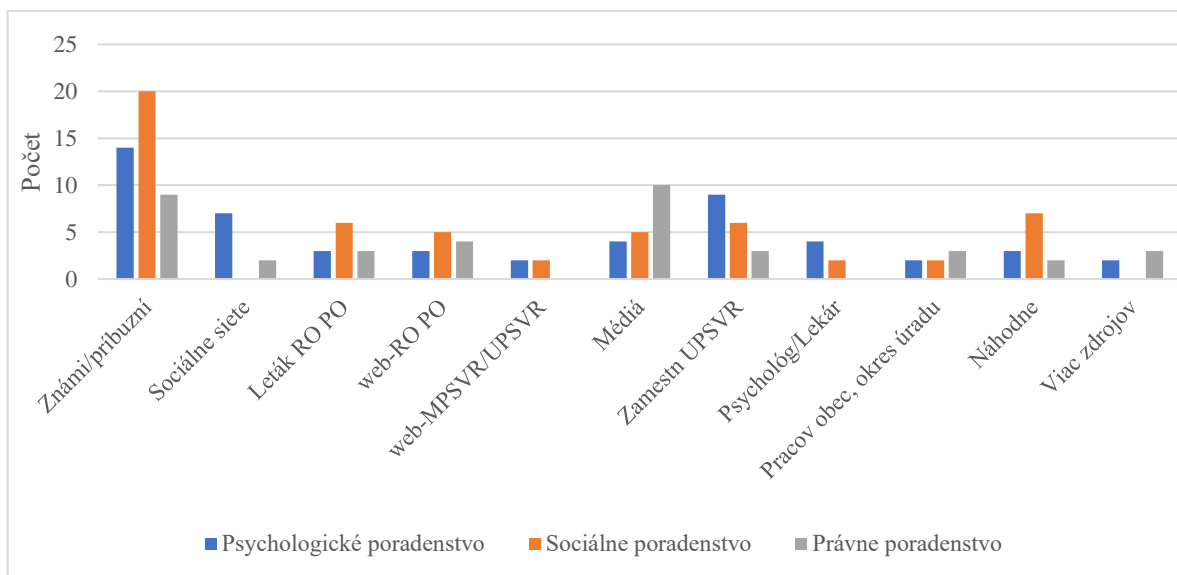
Graf 3.2.: Frekvencia návštev pri poskytovaní rozličných typov poradenstva (Počet)

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023

Spracovanie: autor

Graf 3.3.: Zdroje informácií o ROPO u jednotlivých typov poradenstva (Počet)

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023.

Spracovanie: autori príspevku

Pomerne zaujímavé sú **výpovede o zdrojoch informácií**, teda odkiaľ sa klient dozvedel o rodinnej poradni a ňou sprostredkovaných službách. Pomerne najčastejším zdrojom

informácií o rodinnej poradni sú známi a príbuzní klientov (29,3 % respondentov), a to najmä pri využívaní sociálneho poradenstva, ale aj pri psychologickom a právnom poradenstve. Významným zdrojom informácií sú aj médiá (uviedlo to 12,9 % respondentov), najmä v prípade právneho poradenstva (25,6 % z počtu prípadov právneho poradenstva bolo vyvolaných mediálnou aktivitou). Tretím najvýznamnejším zdrojom informácií o aktivitách rodinných poradní boli usmernenia zamestnancov ÚPSVR (12,2 % respondentov), a to najmä v prípade psychologického poradenstva. Potenciálni klienti sa o rodinnej poradni tiež dozvedeli z internetovej stránky rodinných poradní (8,2 %), z rozposlaných letákov (8,2 %), v rámci sociálnych sietí (6,1 %) a na radu psychológa či lekára (4,1 %). Časť klientov (8,2 %) sa o aktivitách rodinných poradní dozvedela náhodne.

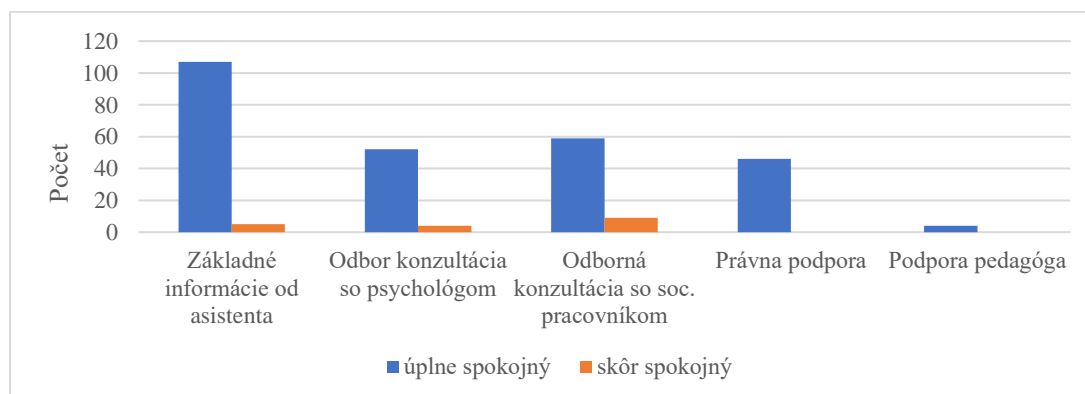
O činnosti ROPO v Žiline, v Humennom i v Košiciach sa najčastejšie klienti dozvedeli od svojich známych či príbuzných, v Trnave z médií. V Žiline, kde bolo v rámci tohto prieskumu najviac respondentov, sa dozvedeli o aktivitách rodinnej poradne tiež z letákov, z webu rodinných poradní a z médií. V Humennom okrem známych boli dobrými zdrojmi informácií o rodinnej poradni tiež zamestnanci ÚPSVR, letáky a tiež sociálne siete a psychológ či lekár. Aj v Košiciach okrem známych boli zdrojmi informácií o aktivitách rodinnej poradne aj zamestnanci ÚPSVR, sociálne siete a médiá. Napokon v Trnave boli zdrojmi informácií o aktivitách rodinnej poradne médiá a sociálne siete. Z Nových Zámok odpovedali len piati respondenti; pre malý počet ich výpovede nehodnotíme.

Rozdiely v zdrojoch informácií o rodinných poradniach podľa pohlavia boli nasledovné: aj muži, aj ženy získali najviac informácií o rodinnej poradni od známych či príbuzných. Avšak muži viac ako ženy reagovali na zdroje informácií na sociálnych sieťach, na webe rodinných poradní a na základe odporúčaní pracovníkov obecných či okresných úradov. Ženy viac ako muži potom dostali informácie o aktivitách rodinných poradní z letákov, z médií, z webu MPSVR/ÚPSVR a od psychológa či lekára.

3.2 Subjektívne hodnotenie kvality poskytovaného poradenstva

Klienti sa vyjadrovali aj ku kvalite poskytnutých služieb, keď odpovedali na otázku „Vyjadrite mieru Vašej spokojnosti s poskytnutými službami označením možnosti podľa typu služby, ktorá Vám bola poskytnutá“. Vyjadrenia respondentov boli zisťované na škále od „úplne spokojný“, cez „skôr spokojný“, „skôr nespokojný“ až po vyjadrenie „úplne nespokojný“.

Graf 3.4.: Hodnotenie aktivít podľa typu vykonaného poradenstva (Počet)

Zdroj: Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023

Spracovanie: autori príspevku

Keďže klientom boli poskytované určité typy poradenstva, vždy sa časť respondentov vyjadrila len ku kvalite nimi využitého poradenstva (preto bolo toľko odpovedí „netýka sa“ zaznamenaných pri hodnotení poradenstva psychologického či sociálneho, právneho alebo podpory zo strany pedagóga).

Analýza DSV poukázala, že klienti poskytnuté poradenské služby hodnotili kladne až veľmi kladne. Žiaden klient nehodnotil poskytnuté poradenstvo negatívne (teda absentovali odpovede „skôr nespokojný“ a „úplne nespokojný“).

Do budúca je pozitívne, že možno očakávať šírenie dobrého mena pilotných rodinných poradní zo strany spokojných klientov. Keď pripomenieme, že respondenti sa najčastejšie dozvedeli o možnosti využiť rodinné poradne od svojich známych či od rodiny, isté predpokladané osobné odporúčania klientov napomôžu rozšíriť záujem o služby týchto rodinných poradní.

Výsledky prieskumu poukazujú aj na to, že pre potenciálnych klientov dôležitými informátormi o rodinných poradniach sú zamestnanci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a tiež médiá a internetové stránky. Spolupráca s ÚPSVR a aktivita na internete by sa mohli premietnuť do stálych povinností pracovníkov rodinných poradní.

4. Spolupráca externých subjektov s rodinnými poradňami – výsledky prieskumu

Pre zabezpečenie komplexného prístupu ku klientovi sa analytický tím zamerlal aj na zmapovanie spolupráce medzi rodinnými poradňami a inými relevantnými organizáciami, inštitúciami, resp. ďalšími subjektmi. Prieskum medzi vybranými externými subjektmi sa realizoval prostredníctvom online dotazníka v období od 27. 6. do 15. 7. 2023. Dotazník bol distribuovaný priamo oslovaným subjektom prostredníctvom elektronickej komunikácie. Oslovených bolo 226 subjektov na základe e-mailových kontaktov z rodinných poradní a kontaktov nájdených v rámci mapovania v Aktivite 1.1.

Dotazník vyplnilo 143 respondentov pričom v niektorých prípadoch sa do prieskumu zapojilo viac pracovníkov z rovnakého subjektu. Vyskytli sa však prípady, keď v rámci jednej inštitúcie boli medzi rôznymi pracovníkmi (respondentmi) zaznamenané rôzne odpovede. Z tohto dôvodu boli ich odpovede zahrnuté do prieskumu a výsledky boli vyhodnocované z hľadiska fyzických osôb - jednotlivcov, nie z hľadiska inštitúcie/organizácie ako celku.

Štruktúra výskumného súboru

Regionálnu štruktúru výskumného súboru prináša tabuľka č. 4.1. Z údajov vyplýva, že významne prevažovali respondenti z tých piatich krajov, kde už rodinné poradne fungujú. Najvyšší podiel respondentov pôsobil v Prešovskom kraji (31,5 %), nasledovaný Nitrianskym krajom (24, 5%) a Trnavským krajom (18,9 %). S výrazným odstupom nasledovali vo výskumnom súbore respondenti zo Žilinského kraja (9,8 %) a Košického kraja (6,3 %). V individuálnych prípadoch sa do prieskumu zapojili aj respondenti z ostatných 3 krajov.

Z hľadiska typu zapojených subjektov (tabuľka 4.2), boli najvyšším podielom (49 %) zastúpení respondenti z oddelení úradov PSVR, konkrétne predovšetkým z Referátov poradensko-psychologických služieb, oddelení sociálno-právnej ochrany detí, oddelení hmotnej núdze, štátnych sociálnych dávok a náhradného výživného. S odstupom nasledovali respondenti pracujúci v školskom systéme v centrách poradenstva a prevencie (CPP) a v špecializovaných CPP (12,6 %). Do prieskumu sa zapojili aj pracovníci z bezplatných dlhových poradní (9,8 %), mimovládnych organizácií (7 %), ambulancií klinickej aj poradenskej psychológie (rovnako 7 %) ako aj z iných typov subjektov (napr. zariadenia sociálnych služieb, nadácia, charita).

Tabuľka 4.1.: Regionálna štruktúra výskumného súboru

Kraj	Počet	%
Bratislavský	2	1,4
Trnavský	27	18,9
Trenčiansky	4	2,8
Nitriansky	35	24,5
Žilinský	14	9,8
Banskobystrický	2	1,4
Prešovský	45	31,5
Košický	9	6,3
neuveденé	5	3,5
Spolu	143	2,1

Zdroj: Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Tabuľka 4.2.: Štruktúra výberového súboru podľa typu subjektu

Subjekt	Počet	%
Oddelenia Úradov PSVR (RPPS, SPO, hmotná núdza, sprostredkovanie práce)	70	49,0
Centrá poradenstva a prevencie (vrátane špecializovaných CPP)	18	12,6
Bezplatné dlhové poradne	14	9,8
Mimovládne organizácie	10	7,0
Ambulancie klinickej psychológie, ambulancie poradenskej psychológie	10	7,0
Iné (napr. zar. soc. služ., nadácia, charita)	18	12,6
neuveденé	3	2,1
Spolu	143	100

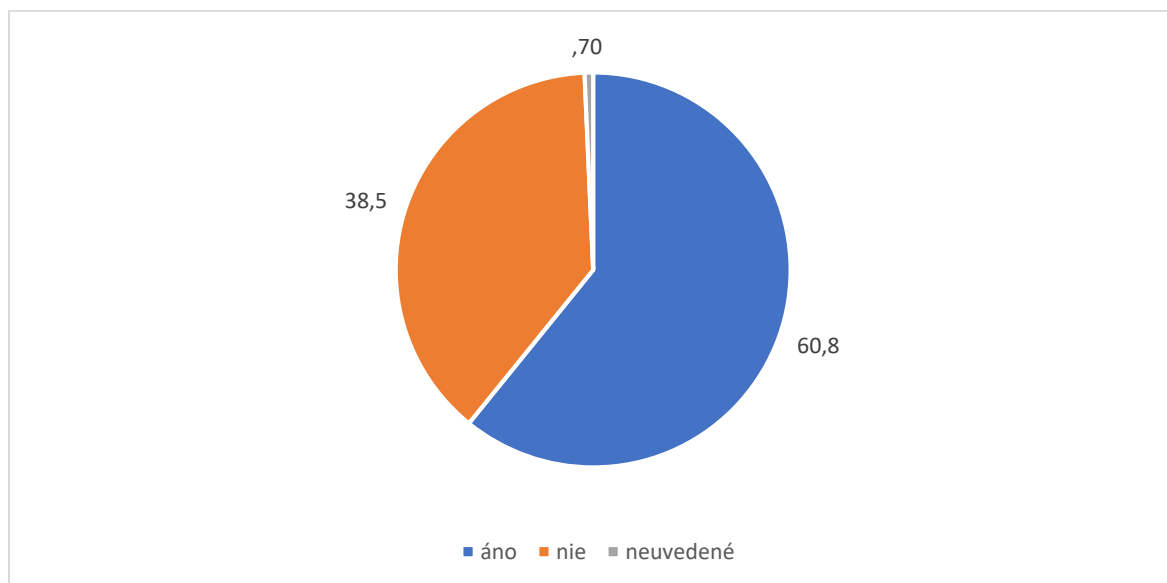
Zdroj: Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Informovanosť o rodinných poradniach

Zistiť mieru informovanosti relevantných subjektov o existencii rodinných poradní (mieru poznateľnosti) bol jedným z čiastkových cieľom prieskumu.

Ako vyplýva z nasledujúceho grafu 4.1., takmer 61 % respondentov malo v čase prieskumu informáciu o existencii rodinných poradní.

Graf 4.1.: Poznatelnosť rodinných poradní

Zdroj: Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Najčastejšími zdrojmi informácií o existencii rodinných poradní boli osobný kontakt so zamestnancami rodinnej poradne (abs. 30 respondentov), internetová stránka Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR), Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (Ústredie PSVR) alebo úradu PSVR (abs. 28), pracovné porady, neformálne siete (napríklad informácie od kolegov), sociálne siete (abs. 21), médiá (abs. 14).

Druhým čiastkovým cieľom bolo u relevantných subjektov identifikovať aktuálny stav spolupráce a záujem o spoluprácu s rodinnými poradňami. Zistenia preukázali, že v čase realizácie prieskumu spolupracovalo s rodinnými poradňami 23 respondentov, čo predstavovalo približne 26 % opýtaných, ktorí disponovali informáciou o existencii rodinnej poradne. Za dôležité považujeme zistenie, podľa ktorého väčšina respondentov (takmer 87 %), ktorí s rodinnými poradňami v čase prieskumu spolupracovali, mala záujem aj o budúcu spoluprácu. Traja z podkategórie aktuálnej spolupráce sa k spolupráci v budúcnosti nevedeli vyjadriť a žiadny respondent neodmietol budúcu spoluprácu.

Ako uvádza nasledujúca tabuľka 4.3., celkovo až 53 respondentov vyjadrilo záujem o spoluprácu s rodinnou poradňou v budúcnosti, v absolútnom počte 33 respondentov (62,2 %) v čase prieskumu nemalo skúsenosť s rodinnou poradňou.

Tabuľka 4.3.: Aktuálna a potenciálna spolupráca s rodinnými poradňami

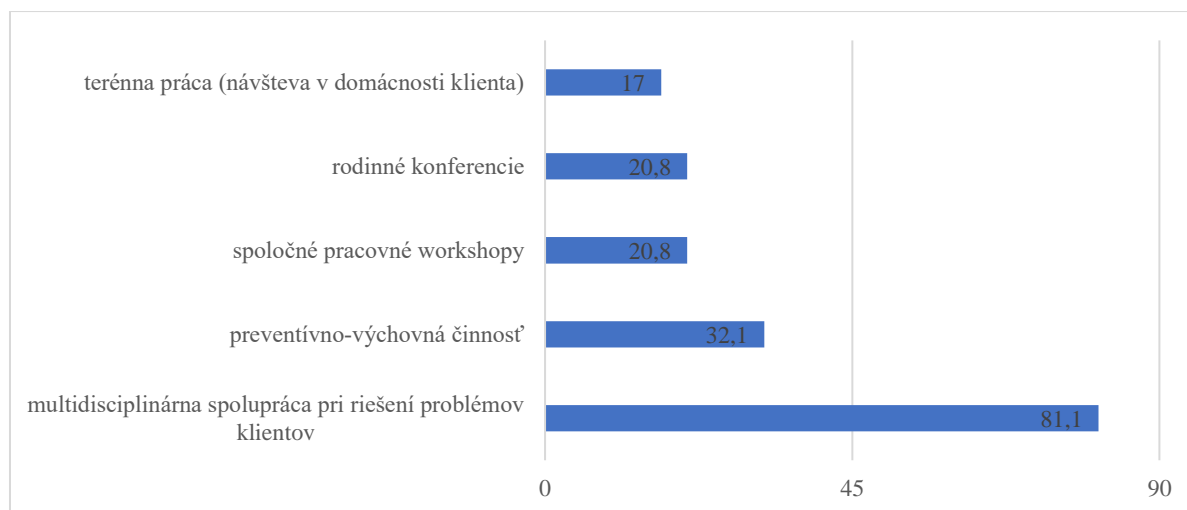
		Aktuálna spolupráca s ROPO		Spolu
		spolupracuje	nespolupracuje	
Spolupráca v budúcnosti	má záujem	20	33	53
	nemá záujem	0	2	2
	nevie	3	30	33
Spolu		23	65	88

Zdroj: Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Zároveň dáta poukazujú na vyššiu mieru nerozhodnosti ohľadne budúcej spolupráce v podkategórii respondentov bez skúsenosti so spoluprácou (N=65). V uvedenej skupine respondentov je približne 46 % respondentov, ktorí v čase realizácie prieskumu neboli rozhodnutí ohľadne budúcej spolupráce.

Predmetom prieskumu boli tiež otázky týkajúce sa oblastí činností a typov problematík budúcej spolupráce s rodinnou poradňou. Uvedené otázky sa vzťahovali na respondentov, ktorí prejavili záujem o budúcu spoluprácu s rodinnou poradňou (N=53). Respondenti mohli uviesť viac činností a viac typov problematík, v ktorých majú záujem spolupracovať. Z hľadiska konkrétnych činností, priestor pre kooperáciu s rodinnou poradňou videli oslovené subjekty predovšetkým v multidisciplinárnej spolupráci pri riešení problémov konkrétnych klientov (81,1 %), ale aj v preventívno-výchovnej činnosti (32,1 %). Približne jedna pätina respondentov (20,8 %) sa vyjadrila aj pre spoločné pracovné workshopy a rodinné konferencie. Spoluprácu v oblasti terénnej sociálnej práce si vie predstaviť 17 % respondentov.

Graf 4.2.: Druhy činností potenciálnej spolupráce s rodinnou poradňou v budúcnosti

Zdroj: Dotazník sietovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Z hľadiska konkrétnych typov problematík mali respondenti v najvyššej miere záujem o spoluprácu s rodinnými poradňami pri riešení rodinných vzťahových problémov. Za spoluprácu v uvedenej oblasti sa vyjadrili takmer dve tretiny respondentov so záujmom o spoluprácu v budúcnosti. S miernym odstupom 7,7 percentuálneho bodu (p. b.) nasledovala manželská a partnerská problematika (57,7 %). Treťou častou oblasťou (46,2 %), v ktorej si respondenti vedeli predstaviť spoluprácu s rodinnými poradňami, bolo riešenie predrozvodových, rozvodových a porozvodových problémov. Viac ako 30 % respondentov sa vyjadrilo aj pre spoluprácu pri riešení domáceho a partnerského násillia, závislostí, krízových rodinných situácií, sociálnej inklúzie a s opatreniami sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Prehľad desiatich najčastejšie uvádzaných problematík, pri riešení ktorých majú respondenti záujem o spoluprácu s rodinnými poradňami, prináša nasledujúca tabuľka, 4.4.

Tabuľka 4.4.: Záujem o spoluprácu vo vybraných problematikách

	Počet	%
Rodinné vzťahové problémy	34	65,4
Manželská a partnerská problematika	30	57,7
Problematika predrozvodová, rozvodová, porozvodová	24	46,2
Poradenstvo v právnych problémoch súvisiacich s aktuálnymi potrebami klienta	21	40,4
Problematika domáceho a partnerského násillia	20	38,5
Problematika závislosti od alkoholu, drog	19	36,5
Problémy súvisiace so stratami blízkych a krízovými rodinnými situáciami	17	32,7
Poradenstvo v oblasti sociálnych dávok	17	32,7
Problematika súvisiaca s opatreniami SPODaSK	16	30,8
Problematika súvisiaca s chudobou a začlenením do spoločnosti	16	30,8

Zdroj: Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023

Výskumné zistenia poukazujú na nižšiu mieru spolupráce s rodinnými poradňami v čase realizácie prieskumu, a to na úrovni približne 26 % subjektov s informáciou o existencii rodinnej poradne. Zistenia zároveň poukazujú na potenciál pre rozvoj budúcej spolupráce, nakoľko až približne 60 % subjektov, ktoré disponovali informáciou o existencii rodinnej poradne, malo záujem o budúcu spoluprácu. Zároveň je potrebné poukázať aj na význam ďalšieho priebežného zvyšovania informovanosti o existencii rodinných poradní medzi relevantnými subjektmi ako i medzi verejnosťou, ktoré môže prispieť k rastu miery kooperácie relevantných subjektov s rodinnými poradňami.

5. Nákladovosť rodinných poradní

Plánované rozširovanie siete rodinných poradní sa nezaobíde bez predikcie výdavkov, ktoré bude potrebné vynaložiť na ich zriadenie, ako aj na ich bezproblémovú činnosť podľa nastavených štandardov v horizonte presahujúcom trvanie národného projektu. Z uvedeného dôvodu bola činnosť pilotných rodinných poradní monitorovaná aj z hľadiska nákladov, ktoré boli vynakladané na ich bežný chod už počas rozbiehania reálnej poradenskej činnosti v praxi. Údaje o nákladoch pilotných rodinných poradní boli poskytované z ÚPSVR na mesačnej báze, a to za obdobie január – jún 2023. Analytický tím tiež v súvislosti s vyhodnotením nákladovosti rodinných poradní sledoval proces tvorby (a úprav) štandardov rodinných poradní a v mesiaci apríl 2023 uskutočnil dotazníkový prieskum zameraný na postrehy zamestnancov rodinných poradní týkajúce sa nákladovosti rodinných poradní. Na účely spracovávanía relevantných údajov sa pre porovnateľnosť používala ekonomická klasifikácia rozpočtovej klasifikácie. Analýze boli podrobené mzdové náklady, prevádzkové náklady a tzv. ostatné náklady.

5.1. Charakteristika sledovaných nákladov

Mzdové náklady sa sledovali podľa jednotlivých zamestnancov danej rodinnej poradne, na účely analýz sa použili údaje podľa pracovnej pozície, nie podľa mena konkrétneho zamestnanca (psychológ, sociálny pracovník, právnik, pedagóg, asistent). Relevantná bola **celková cena práce**, teda koľko stál zamestnávateľ a daný zamestnanec v sledovanom období (za daný mesiac), pričom sa sledovali údaje za mesiace január – jún 2023.

Prevádzkové náklady sa sledovali v rámci piatich pilotných rodinných poradní tiež podľa príslušných položiek rozpočtovej klasifikácie. Tu sa žiada podotknúť, že niektoré rodinné poradne mali v rámci nájmu (nájomnej zmluvy) zahrnuté aj náklady na energie a niektoré nie; tie rodinné poradne, ktoré mali energie zahrnuté v nájmomnej zmluve (Trnava, Nové Zámky, Košice), si vykazovali náklady v dvoch položkách, a to v položke 636 001 – Nájomné za nájom

budov, objektov alebo ich časti a v položke 632 005 – Telekomunikačné služby (v rámci 632 Energie, voda a komunikácie); tie rodinné poradne, ktoré nemali energie zahrnuté v nájomnej zmluve (Žilina a Humenné), vykazovali okrem položky 636 001 – Nájomné za nájom budov, objektov alebo ich časti a položky 632 005 – Telekomunikačné služby (v rámci 632 Energie, voda a komunikácie) tiež položky 632 001 Energie a 632 002 Vodné, stočné. V ROPO Humenné osobitne evidovali tiež náklady na všeobecný materiál (položka 633 006 Všeobecný materiál v rámci 633 Materiál) a služby (637 004 Všeobecné služby, 637 015 Poistné iné ako do ZP, SP a povinného poistenia vozidla, 637 035 Dane);

Ďalej boli sledované a poskytnuté analytickému tímu **sumárne ostatné náklady** za všetky rodinné poradne (na mesačnej báze) súvisiace so stravými lístkami, finančným príspevkom na stravovanie, tuzemskými cestovnými náhradami, s propagáciou, inzerciou, reklamou, s obstaraním nábytku, či spadajúce pod položky 637 004 Všeobecné služby resp. 633 006 Všeobecný materiál. Vzhľadom na povahu týchto nákladov bolo možné ich zahrnúť do analýzy ako súčasť „celkových“ nákladov, čiže sa pripočítali ku mzdovým a prevádzkovým nákladom a následne boli podrobené analýze.

5.2 Kľúčové zistenia

Na základe dostupných údajov súvisiacich s činnosťou piatich pilotných poradní, boli uskutočnené viaceré parciálne analýzy. Vyčíslené boli za obdobie január 2023 – jún 2023 v jednotlivých pilotných rodinných poradniach:

- mzdové náklady (celková cena práce) spolu;
- priemerné mesačné mzdové náklady na 1 pilotnú rodinnú poradňu;
- priemerné mesačné mzdové náklady na 1 zamestnanca pilotnej poradne;
- náklady na nájomné a energie spolu;
- priemerné mesačné náklady na nájomné a energie;
- suma celkových nevyhnutných nákladov na chod pilotných rodinných poradní (mzdové náklady + prevádzkové náklady);
- priemerné celkové nevyhnutné náklady na chod 1 pilotnej rodinnej poradne.

Ako je možné vidieť v *Tabuľke 5.1.*, po uskutočnených analýzach sme zostavili zostupné poradie pilotných poradní a ukázalo sa, že o poradí rozhoduje zvolené kritérium. Napríklad:

- zostupné poradie pilotných ROPO **podľa výšky mesačného priemeru celkovej ceny práce (na celú rod. poradňu)** bolo nasledujúce:
 - Nové Zámky (14 379 eur)
 - Žilina (14 254 eur)
 - Trnava (13 250 eur)
 - Košice (13 127 eur)
 - Humenné (12 692 eur)

Tabuľka 5.1. Nákladovosť pilotných ROPO podľa rôznych kritérií

Zostupné poradie pilotných ROPO	Trnava	Nové Zámky	Žilina	Košice	Humenné
podľa mzdových nákladov spolu za sledované obdobie	3	1	2	4	5
podľa priemerných mesačných mzdových nákladov	3	1	2	4	5
podľa priemerných mesačných mzdových nákladov na 1 zamestnanca	2	3	4	5	1
podľa výšky nákladov na nájomné a na energie spolu za sledované obdobie	2	4	3	1	5
podľa priemerných mesačných nákladov na nájomné a energie	2	4	3	1	5
podľa výšky celkových mzdových a prevádzkových nákladov za sledované obdobie	3	2	1	4	5
podľa výšky priemerných mesačných mzdových a prevádzkových nákladov za sledované obdobie	3	2	1	4	5

Zdroj: Podklady pre kvantitatívne analýzy nákladov pilotných rodinných poradní za mesiace január – jún 2023. Oddelenie projektového manažmentu sociálnych vecí a rodiny, Odbor NP sociálnych vecí a rodiny. Sekcia riadenia projektov ESF a IROP. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Nepublikovaný materiál.

Spracovanie: autori príspevku

- zostupné poradie pilotných ROPO **podľa priemerných nákladov na 1 zamestnanca rodinnej poradne** za sledované obdobie (január – jún 2023) by bolo nasledovné:
 - Humenné (2 115 eur)
 - Trnava (2 097 eur)
 - Nové Zámky (2 054 eur)
 - Žilina (2 036 eur)
 - Košice (1 976 eur)
- zostupné poradie pilotných ROPO **podľa výšky priemerných mesačných prevádzkových nákladov za sledované obdobie** (január – jún 2023) by bolo takéto:
 - Košice (1 588 eur)
 - Trnava (1 541 eur)
 - Žilina (1 427 eur)
 - Nové Zámky (1 205 eur)
 - Humenné (1 040 eur)
- zostupné poradie pilotných ROPO **podľa výšky mzdových a prevádzkových nákladov** za sledované obdobie (január – jún 2023) by bolo nasledujúce:
 - Žilina (15 681 eur)
 - Nové Zámky (15 584 eur)

- Trnava (14 791 eur)
- Košice (14 716 eur)
- Humenné (13 910 eur) atď.

Nie je možné teda povedať, že niektorá z pilotných rodinných poradní zaznamenala najvyššie náklady a naopak, že je možné identifikovať rodinnú poradňu, ktorá za každých okolností vykazuje najnižšie náklady. Dôvody sú veľmi ľahko identifikovateľné. Čo sa týka mzdových nákladov, ich výška závisí od množstva „kmeňových“ zamestnancov a počas sledovaného obdobia nepracovali všetky pilotné rodinné poradne v odporúčanom zložení podľa *Štandardov rodinných poradní*, ktoré odporúčajú počet zamestnancov 7. Ďalším dôležitým prvkom je, že zamestnanci rodinných poradní sa prijímajú do rôznych pracovných pozícií (s absolvovanými rôznymi typmi vzdelania), s rôznou dĺžkou praxe a pod., čo môže výšku mzdových nákladov ovplyvniť. Druhou významnou zložkou nevyhnutných nákladov na chod rodinnej poradne sú prevádzkové náklady, ktoré zahŕňajú predovšetkým náklady na energie a položku nájomné za nájom, ktoré sa v rôznych regiónoch môže svojou výškou líšiť, a aj sa líši. Vzhľadom na obsah prevádzkových štandardov v rámci *Štandardov rodinných poradní* dávame do pozornosti práve túto skutočnosť. Aby boli odporúčania efektívneho výkonu rodinného poradenstva v rámci novo budovanej siete rodinných poradní dodržané, bude potrebné zabezpečiť napr. primeraný počet odhlučnených konzultačných miestností, relevantné zariadenie či vybavenie rodinnej poradne, bezbariérový prístup atď. Aj to môže vplývať v tomto regióne na výšku nájomného.

V neposlednom rade boli monitorované aj ďalšie náklady, ktoré sa v súvislosti s činnosťou pilotných rodinných poradní v rámci sledovaného obdobia január – jún 2023 vyskytli. Keďže boli evidované sumárne za všetkých 5 pilotných poradní, označili sme ich ako tzv. ostatné náklady. Išlo predovšetkým o *náklady na stravovanie*, resp. *príspevok zamestnávateľa na stravné lístky*, *o tuzemské cestovné náhrady*, *propagáciu*, *inzerciu*, *reklamu*, *na nákup všeobecného materiálu (predovšetkým kancelárskeho materiálu)*, *nábytku*, *na zaplatenie všeobecných služieb*. Prakticky sa v každom zo sledovaných mesiacov (január – jún 2023) vyskytovali výdavky na stravovanie a finančné príspevky zamestnávateľa na stravovanie, ostatné typy výdavkov boli sporadické, niekedy dokonca jednorazové (napr. nákup nábytku). Logiku je možné vidieť aj vo vykazovaní týchto nákladov súhrnne (za všetky pilotné rodinné poradne), nakoľko viaceré z týchto druhov nákladov bolo nemožné priradiť ku konkrétnej rodinnej poradni. Napríklad spoločne sa vytlačili letáky propagujúce rodinné poradne ako také, ktoré sa podľa potreby distribuovali do rodinných poradní, prípadne iným subjektom, ďalej tiež napríklad v niektorých rodinných poradniach bol nábytok daný k dispozícii zo strany prenajímateľa priestorov a pod. Najvyššie jednorazové náklady boli v rámci sledovaného obdobia zaznamenané vo výške 11 989,20 eur, a to na nákup nábytku (z celkových ostatných nákladov to za sledované obdobie bolo 45 %). Z pravidelne mesačne sa opakujúcich nákladov predstavovali najvyššie hodnoty náklady na stravovanie (15 %) a transfery jednotlivcom (30 %). Ďalej bol 5 %-tami zastúpený všeobecný materiál, 2 % z celkových ostatných nákladov za sledované obdobie boli zaznamenané pri nákladoch na všeobecné služby, rovnako 2 % činili náklady na propagáciu, inzerciu a reklamu a 1 %-né zastúpenie mali náklady na tuzemské cestovné náhrady.

Na základe uskutočnenej analýzy nákladovosti pilotných rodinných poradní sme identifikovali interval nákladov, s ktorými je potrebné počítať na účely bezproblémového chodu rodinnej poradne.

Minimalistický variant vychádza z najnižších mesačných nákladov – najnižšie mzdové náklady boli identifikované v Humennom, a to 12 692 eur (počas analyzovaného obdobia tam pracovalo len 6 kmeňových zamestnancov) a najnižšie prevádzkové náklady boli

v Nových Zámkoch (1 205 eur). Čo sa týka ostatných nákladov, započítali sme tam len náklady na stravné a finančný príspevok zamestnávateľa na stravovanie (transfery jednotlivcom), ktoré sa každý mesiac opakovali, mesačný priemer na jednu rodinnú poradňu bol 403 eur.

Pri **maximalistickom variante** sme použili sumu maximálnych mzdových nákladov v Nových Zámkoch, čo bolo 14 379 eur a prevádzkových nákladov v Košiciach (1 588 eur). Do kategórie ostatných nákladov sme zahrnuli všetky náklady, ktoré boli zachytené v súvislosti s činnosťou rodinných poradní v rámci analyzovaného obdobia a spriemerovali sme ich mesačne na 1 poradňu, keďže boli rôzne a nie všetky sa vyskytovali v každom mesiaci (890 eur).

Tzv. **stredný variant** by bolo možné odvodiť od priemerných hodnôt. Priemerné mesačné mzdové náklady na jednu rodinnú poradňu boli za sledované obdobie 13 541 eur, priemerné prevádzkové náklady činili 1 396 eur mesačne na jednu rodinnú poradňu a do ostatných nákladov sme zahrnuli všetky monitorované náklady (okrem nákladov na nábytok, ktoré boli vykazované jednorazovo), mesačný priemer na jednu poradňu, čo bolo 491 eur.

V konečnom dôsledku by sa na účely bezproblémového chodu jednej rodinnej poradne malo mesačne počítať so sumou **14 300 – 16 857 eur**.

Tabuľka 5.2. Varianty nákladovosti ROPO

Variant	Minimalistický	Stredný	Maximalistický
Mzdové náklady	12 692	13 541	14 379
Prevádzkové náklady	1 205	1 396	1 588
Ostatné náklady	403	491	890
Celkové náklady	14 300	15 427	16 857

Zdroj: Podklady pre kvantitatívne analýzy nákladov pilotných rodinných poradní za mesiace január – jún 2023. Oddelenie projektového manažmentu sociálnych vecí a rodiny, Odbor NP sociálnych vecí a rodiny. Sekcia riadenia projektov ESF a IROP. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Nepochikovaný materiál.

Spracovanie: autori príspevku

Na základe monitorovania činnosti pilotných rodinných poradní a vynaložených výdavkov na túto činnosť, sme **ako nevyhnutné náklady identifikovali** mzdové a prevádzkové náklady. Mzdové náklady predstavujú celkovú cenu práce, výška týchto nákladov sa odvíja od počtu zamestnancov rodinných poradní, dĺžky ich praxe a pod. Pri odporúčanom množstve 7 kmeňových zamestnancov v jednej rodinnej poradni (podľa *Štandardov rodinných poradní*) však neboli zaznamenaná výrazné rozdiely v mzdovom ohodnotení v rámci regiónov. Regionálny aspekt je však badateľný pri prevádzkových nákladoch, do ktorých vchádzajú náklady na prenájom priestorov, v rámci ktorých rodinná poradňa vykonáva svoju činnosť, a náklady na energie. Z ostatných nákladov, ktoré sa pravidelne opakujú, považujeme za nevyhnutné aj náklady na stravovanie zamestnancov (stravné a transfery jednotlivcom).

Pri postupnom rozširovaní siete rodinných poradní je potrebné brať do úvahy aj ďalšie skutočnosti (napr. regionálne špecifiká – ceny prenájmov, dostupnosť priestorov, potrebná kvalifikačná štruktúra zamestnancov, intenzita konkrétnych problémov vyskytujúcich sa v danom regióne a pod.). Okrem mzdových nákladov (CCP) a prevádzkových nákladov nevyhnutných na chod rodinnej poradne (nájomné a energie) je potrebné ešte počítať s ďalšími nákladmi spojenými s bežným mesačným chodom rodinnej poradne. Tieto záviseli, závisia,

resp. budú závisieť od viacerých skutočností, napr. od toho, či pôjde o zriaďovanie rodinnej poradne, alebo už jej regulárne fungovanie. Skúsenosti pilotných rodinných poradní, ktoré sme monitorovali, by mali napomôcť k identifikácii relevantných potrieb plánovaných ďalších rodinných poradní, na čo by sa malo myslieť pri ich zriaďovaní. Napríklad v niektorých pilotných rodinných poradniach použili zamestnanci vlastné zdroje na zakúpenie nábytku, využívali vlastné mobilné dáta na vlastných médiách atď. Čiže už pri zriaďovaní by sa malo myslieť na primerané množstvo počítačov, kvalitné wifi pripojenie a mnohé ďalšie veci. V neposlednom rade budú dôležité finančné možnosti zriaďovateľa rodinných poradní, fázovanie ich vzniku, rozvoj činnosti už existujúcich poradní atď. Pre úspešné fungovanie rodinných poradní je nevyhnutné myslieť na ďalšie vzdelávanie „kmeňových“ zamestnancov rodinných poradní či interaktívne pomôcky, ktoré sú v súlade so smerovaním rodinného poradenstva v moderných vyspelých krajinách.

Záver

Závery parciálnych analýz, ktoré vyplynuli z implementácie *Štandardov rodinných poradní* do praxe (v rámci pôsobenia pilotných rodinných poradní) dokumentujú nie len silné stránky a potenciál rodinných poradní, ale tiež rezervy, ktoré tieto subjekty ešte majú. Avšak aj to môže byť jedným z rozvojových impulzov a kľúčové zistenia v tomto smere možno považovať za dôležitý zdroj informácií v pokračujúcom *Národnom projekte „Rodinné poradne poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny“*.

- Od začiatku budúceho roka sa rozširuje pôsobenie rodinných poradní na Slovensku zatiaľ v rámci nového národného projektu *Rodinné poradne II. - rozvoj poskytovania poradensko-psychologických služieb pre jednotlivcov, páry a rodiny*.
- Skúsenosti pilotných poradní umožňujú efektívne budovať poradne v ďalších regiónoch – postupne začínajúc od krajských miest s pokračovaním ich zakladania v ďalších a ďalších mestách a okresoch.

Bude potrebné:

- ✓ v spolupráci s lokálnymi inštitúciami nájsť priestory, vybaviť ich príslušným zariadením a zangažovať poradcov – psychológov, sociálnych pracovníkov, ale aj právnikov či pedagógov a ekonómov;
- ✓ zadefinovať jadrových klientov, od čoho sa bude odvíjať aj zameranie odborného rastu a zručností poradcov, mentoring, supervízia a pod.;
- ✓ premyslieť financovanie – pretože raz sa skončí financovanie z Národného projektu a pomohla by dohoda o viac zdrojom financovaní;
- ✓ budovať spoluprácu s relevantnými organizáciami, využívať sieťovanie a propagovanie ROPO za účelom rozvoja klientely a skvalitňovania poradenských služieb.

Použitá literatúra

1. Dotazník spätnej väzby. Databáza z prieskumu. IVPR. marec 2023 – august 2023.
2. Dotazník sieťovania spolupráce v regióne. Databáza z prieskumu. IVPR. 27. 6. 2023 – 15. 7. 2023
3. Dotazník monitoringu činnosti rodinných poradní. Databáza z prieskumu. IVPR. 11. 4. 2022 – 31. 8. 2023.

4. Podklady pre kvantitatívne analýzy nákladov pilotných rodinných poradní za príslušný mesiac. Oddelenie projektového manažmentu sociálnych vecí a rodiny, Odbor NP sociálnych vecí a rodiny. Sekcia riadenia projektov ESF a IROP. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Január - jún 2023. Nepublikovaný materiál.
5. ŠÚ SR (2023a) Prehľad stavu obyvateľstva. Data cube. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7011rr/v_om7011rr_00_00_00_sk
6. ŠÚ SR (2023b) Miera evidovanej nezamestnanosti. Data cube. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk
7. ŠÚ SR (2023c) Indexy vekového zloženia – obce. Data cube. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7052rr/v_om7052rr_00_00_00_sk
8. ŠÚ SR (2023d) Obyvateľstvo a migrácia. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/population/indicators/>
9. Ústredie PSVR (2023) Sociálne veci – štatistiky. Dostupné na: https://www.ÚPSVR.gov.sk/statistiky/socialne-veci-statistiky.html?page_id=10826

O autoroch

Autormi príspevku sú garant a členky analytického tímu národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1):

Doc. PhDr. Rastislav Bednárík, CSc. – garant analytického tímu

PhDr. Zuzana Drgoňová, PhD. – členka analytického tímu

doc. Ing. Iveta Dudová, PhD. – členka analytického tímu

PhDr. Daniela Kešelová, PhD. – členka analytického tímu

doc. Ing. Erika Neubauerová, PhD. – členka analytického tímu

BEZPLATNÉ RODINNÉ PORADNE V PRAXI PILOTNÉHO PROJEKTU 2021 – 2023

Jarmila Majáková – Martina Bednáriková – Lucia Majerčíková – Veronika Strelingerová – Silvia Formánková – Tatiana Mančušková – Lenka Gajdičiarová – Lívia Vozáriková

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá otázkou, pre koho sú určené Rodinné poradne. Popisuje zásady zakotvené v *Štandardoch rodinných poradní*, ktoré zamestnanci dodržiavajú. Článok sa sústreďuje na to, aký druh intervencií a konzultácií poskytujeme a v akých intervenciách sa napojíme na „servis v systéme“.

Kľúčové slová: Rodinné poradne, poradenstvo, klient, problematika, prevencia

Úvod

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v rámci operačného programu Ľudské zdroje v spolupráci s Inštitútom pre výskum práce a rodiny ako prijímateľom národného projektu a partnerom Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny spustilo v SR v období rokov 2021 až 2023 národný projekt *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1). Dôvodom vzniku rodinných poradní bolo, že v systéme desaťročia absentujú služby rodinného a párového poradenstva pre každého jednotlivca, rodinu, rodičov, manželov – klientov, ktorí potrebujú pomoc a hľadajú spôsoby, ako sa orientovať vo svojich problémoch, ktorí sa cítia nekomfortne v dôsledku osobnostného, sociálneho a spoločenského rozpoloženia, t. j. poradenstvo zdravej populácii (účelom je duševným chorobám predchádzať a nie ich liečiť, resp. poskytovať následnú starostlivosť). Zároveň je zanedbaný systém salutogenézy a prevencie zdravých vzťahov, ktorá by bola zameraná na celú populáciu.

Cieľom národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) je utvorenie podmienok na rozvoj psychologického a iného odborného poradenstva ľuďom pri riešení problémov v rodine, manželstve a v medziľudských vzťahoch.

V rámci projektu vznikli pilotné Rodinné poradne v 5 mestách: Nové Zámky, Trnava, Žilina, Košice a Humenné. V poradniach poskytuje poradenstvo 35 zamestnancov/zamestnankýň v pozíciách: psychológ/psychologička, sociálny pracovník/pracovníčka, asistentka, právnik/právnička a pedagogička. (Zdroj: *Zámer národného projektu Rodinné poradne - poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny, 2021 a Štandardy rodinných poradní, 2023*)

Čo rodinné poradne ponúkajú

Cieľom vzniku Rodinných poradní v Slovenskej republike je rozšírenie a zvýšenie dostupnosti odbornej pomoci v oblasti rodinného poradenstva (formou poradenstva pre jednotlivca, pár a rodinu) ako jedného z preventívnych nástrojov na podporu duševného zdravia.

Rodinná poradňa je bezpečným/dostupným miestom pre každého klienta, ktorý sa cíti nekomfortne v dôsledku intrapsychického, vzťahového, sociálneho a spoločenského rozpoloženia, miestom, kde mu bude ponúknutá kvalifikovaná odborná pomoc od prvého kontaktu cez orientáciu v jeho aktuálnej situácii; bude sprevádzaný pri aktivácii vnútorných i

medziľudských zdrojov; môže mu byť na základe analýzy jeho situácie odporučená indikovaná inštitucionálna pomoc a iné možnosti riešenia.

V pilotnom overovaní projektu Expertný tím NP Rodinné poradne vypracoval dokument **Štandardy rodinných poradní** (dostupný na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Standardy_pre_ROPO.pdf), ktorý špecifikuje cieľovú skupinu klientov nasledovne:

- Vzťahové problémy jednotlivcov i osamelo žijúcich, zvlášť chránených osôb (špecifikovaných legislatívou),
- Vzťahové problémy v rodine/medzi partnermi, rodičmi a deťmi, súrodencami, v širšej rodine, rodinné krízy, adaptácia na životné zmeny, záťažové sociálne situácie, rozchody, rozvody, ekonomické problémy,
- Výchovná podpora a rodičovstvo,
- Komunikačné problémy, stres, konflikty,
- Vzťahové problémy mimo rodinu: pracovné vzťahy a iné, sociálne vylúčenie alebo jeho hrozba, vrátane jeho extrémnych podôb,
- Prevencia a edukácia populácie v téme vzťahov, medzigeneračnej solidarity a zdravého sociálno-právneho vedomia.

Čo patrí k základným hodnotám Rodinnej poradne

- Odborná profesionalita a komplexnosť (viac profesií pod jednou strechou)
- Proklientsky prístup
- Etický prístup a ochrana záujmov človeka
- Nestrannosť
- Jednoduchá dostupnosť
- Anonymita a diskretnosť
- Bezplatnosť služieb
- Mlčanlivosť a nepodávanie žiadnych správ iným inštitúciám

A. Psychológ v pilotnom národnom projekte Rodinné poradne

Na základe dostupných materiálov, ktoré vznikali v čase realizácie pilotnej fázy projektu (štandardy, webová stránka, propagačné materiály), ako aj našich praktických skúseností počas jeho trvania, sme kompetencie psychológov pri jednotlivých poradenských okruhoch vyprofilovali na nasledovný zoznam, ktorý uvádzame nižšie v texte. Považujeme za dôležité poznamenať, že uvedené vychádza najmä z našich skúseností, ktoré sú viazané na náš región, konkrétne Nitriansky kraj.

Najčastejšie tematické okruhy, s ktorými vyhľadávajú klienti (či už jednotlivci, páry alebo rodiny) psychologické poradenstvo sú:

1. OSOBNOSTNÁ PROBLEMATIKA

Témy, ktoré sa v rámci poradenského procesu zameraného na osobnostnú problematiku vynárali, boli najmä:

- hľadanie zdrojov na zvládanie náročnej životnej udalosti
- práca na sebedomí klienta
- nácvik sociálnych zručností
- práca s hodnotovým systémom klienta
- práca s motiváciou klienta
- dilemy v rozhodovacom procese
- zvládanie interpersonálnych vzťahov
- zvedomovanie potrieb klienta a hľadanie vhodných spôsobov ich naplnenia
- tendencie k externalizácii zodpovednosti
- ťažkosti v regulácii emócií
- hľadanie balansu medzi povinnosťami a oddychom – prevencia pred vyhorením
- osamelosť, sociálna izolácia jednotlivca

2. PARTNERSKÁ A MANŽELSKÁ KRÍZA VO VZŤAHU

Témy, ktoré sa v rámci poradenského procesu viazali na túto problematiku boli najmä:

- psychoedukácia manželov o dynamike vzťahov
- disfunkčná a absentujúca komunikácia
- ťažkosti v porozumení a reflektovaní potrieb partnera
- rozdielnosť v emocionálnom a kognitívnom štýle
- nezhoda vo vnímaní a zastávaní rolí
- nekompatibilita hodnotového systému medzi manželmi
- nerovnováha moci vo vzťahu
- neschopnosť zdieľať blízkosť
- nevyjasnená identita manželov

3. PORADENSTVO PRI VÝCHOVNÝCH PROBLÉMOCH A OTÁZKACH SÚVISIACICH S RODIČOVSTVOM

Témy, ktoré sa v rámci poradenského procesu viazaného na túto problematiku vynárali boli najmä:

- porozumenie, akceptácia a zvládanie vývinových míľnikov
- práca s prežívaním emócií dieťaťa
- rozpoznanie a adekvátne naplnenie potrieb dieťaťa
- rozpoznanie potrieb a prežívania seba ako rodiča v rámci prevencie pred rodičovským vyhorením
- podpora samostatnosti a zmocňovanie dieťaťa
- podpora budovania pozitívneho sebaobrazu dieťaťa
- poradenstvo vo výchove v oblasti udávania či dodržiavania hraníc a pravidiel, ako aj dôsledkov správania

- nezhody vo výchovnom štýle
- špecifiká komunikácie s deťmi pri chýlostivých témach
- vedenie rodiča k relaxačným prvkom a rozvoju rodičovských kompetencií

4. RODINNÉ A VZŤAHOVÉ PROBLÉMY

Témy, ktoré sa v rámci poradenského procesu zameraného na rodinnú a vzťahovú problematiku vynárali boli najmä:

- psychoedukácia rodičov o dynamike vzťahov a systéme rodiny (edukácia o vzťahovej väzbe, edukácia o možných zmenách pri narodení mladšieho súrodenca, edukácia o špecifikách rozvodového procesu a i.)
- disfunkčná a absentujúca komunikácia medzi členmi rodiny
- pomoc rodičom s adaptáciou dieťaťa na patchworkovú rodinu/nového partnera rodiča
- hierarchizácia rolí – neschopnosť ich plnohodnotne zastávať a hľadať medzi nimi rovnováhu
- porozvodové fungovanie a eliminácia negatívneho vplyvu na dieťa
- problematika medzigeneračných vzťahov
- špecifiká rodiny s dieťaťom v NOS alebo NRS

5. PSYCHOEDUKÁCIA, PODPORNÉ PORADENSTVO, SPREVÁDZANIE KLIENTA

V rámci činnosti psychológa v Rodinnej poradni bolo veľmi dôležité poznanie siete odborníkov v okolí, keďže cieľom bolo poňať kompetencie psychológa tak, aby nenastali kompetenčné strety s ostatnými psychológmi v našom aj iných rezortoch. Preto sme v rámci Rodinnej poradne neposkytovali nasledovné odborné činnosti:

- psychoterapia
- diferenciálna diagnostika
- zákonom stanovená príprava žiadateľov o Náhradnú rodinnú starostlivosť
- potvrdenia
- správy a posudky pre potreby iného konania, alebo pre potreby inej inštitúcie.

V prípade, ak u klienta vznikla potreba, ktorá nespádala do nášho kompetenčného rámca, bol odporučený k príslušnému odborníkovi, resp. na príslušnú inštitúciu. Klientov s hlbšími osobnostnými problémami, prípadnou patopsychológiou sme nakontaktovali na klinických psychológov, psychoterapeutov, prípadne psychiatrov v okolí. Do času zaradenia klienta do starostlivosti iného odborného pracovníka (klinického psychológa, psychoterapeuta, psychiatra), bol v prípade nevyhnutnej potreby nami klient v danom období sprevádzaný.

Problematiky viazané na školskú zrelosť, školský kolektív, prípravu na vyučovanie, nezvládanie nárokov, ktoré kladie školské prostredie na dieťa sme delegovali na školských psychológov alebo najbližšie Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

Páry v aktuálnom rozvodovom konaní, žiadateľov o prípravu NRS, sme nasmerovali na Referát poradensko-psychologických služieb najbližšieho Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.

Prevenca a preventívne aktivity

V rámci pilotného národného projektu Rodinné poradne sa uvažovalo nad realizáciou preventívnych a osvetových aktivít, či už so žiakmi v školách, prípadne inými cieľovými skupinami. Forma preventívnych aktivít, zameranie, či cieľová skupina nebola bližšie špecifikovaná. Vzhľadom na to, sme považovali za nevyhnutné postupovať od základu, a teda vytvoriť si prehľad, aký je aktuálny stav preventívnych aktivít v našom regióne, s tým súvisiacu ich dostupnosť a dopyt po preventívnych aktivitách.

Prvotne sme sa zamerali na získanie prehľadu zo strany základných škôl v našom okrese. Konkrétne sme zaslali 34 základným školám vypracovaný elektronický dotazník s okruhmi tém, ktoré považujeme za aktuálne, na základe skúseností z praxe v našej Rodinnej poradni. Rovnako sme dali priestor na pomenovanie okruhov záujmu, s ktorými sa školskí psychológovia, výchovní poradcovia, či iní školskí pracovníci stretávajú vo svojej praxi. Dopytovali sme sa aj na to, či k danej problematike majú aktuálne dostupnú preventívnu aktivitu.

Na základe uvedeného očakávame vyprofilovanie problémových oblastí, ktoré sú pre náš región nielen aktuálne, no zároveň základné školy vnímajú nedostupnosť preventívnej aktivity v daných témach.

Do budúcnosti plánujeme pokračovať v získavaní prehľadu potrebných preventívnych aktivít vo viacerých cieľových skupinách a na základe získaných dát vyprofilovať témy preventívnych aktivít, ktoré budú čo možno najviac zodpovedať aktuálnym potrebám občanov v našom regióne.

Vydiferencovanie psychologického poradenstva

V rámci našej praxe sme sa pomerne často stretávali s náročnejšou orientáciou ako klientov, tak aj odborných zamestnancov iných inštitúcií, v obsahu a najmä v rozdieloch práce psychologického poradenstva a psychoterapie. Náročnosť spočívala najmä v zistení, ktorá činnosť je indikovaná na charakter ťažkostí, ktoré práve subjektívne klient pociťuje. Počas nášho pôsobenia v Rodinnej poradni sme mali niekoľko skúseností práve s klientmi, ktorých zámer navštíviť psychológa, by dokázal byť plne obsiahnutý a naplnený len v rámci psychoterapie, a preto boli následne distribuovaní odborníkovi, ktorý túto odbornú činnosť poskytuje.

Rovnako sa vyskytovala otázka rozdielu v prístupe a spôsobe práce pri poradenstve a pri koučingu, kde obe činnosti sa fokusujú predovšetkým na rozvoj klienta. Tieto nejasnosti by mohli v klientoch spôsobovať neistotu, či vyhládaná služba dokáže obsiahnuť charakter vnímaného problému. Uvažujeme v tomto kontexte aj nad motiváciou klienta navštíviť rodinnú poradňu, ak charakter poskytovanej služby nemá vyjasnený a absentuje uňho konkrétna predstava spôsobu a zamerania práce v poradenstve.

Na základe týchto skúseností vyplynula potreba bližšieho zadefinovania a sprehľadnenia jednotlivých odborných činností, pre zlepšenie orientácie v poskytovaných službách ako klientov, tak aj iných odborníkov. Tabuľku 1 sme vypracovali predovšetkým s cieľom jasne vydiferencovať psychologické poradenstvo od iných odborných činností, zameraných rovnako na psychologickú pomoc a rozvoj klienta. Tabuľka môže slúžiť ako pomôcka pre vyjasnenie služieb, ktoré v rodinných poradniach poskytujeme a naopak objasnenie toho, čo v rodinných poradniach klientovi z hľadiska našich kompetencií poskytnuté byť nemôže a je potrebné ho nasmerovať k iným odborníkom.

Tabuľka 1 Rozdiely a podobnosti poradenstva a iných odborných činností (koučing a terapia)

	PORADENSTVO	KOČING	TERAPIA
Cieľ	Pomôcť identifikovať problémy, výzvy a potreby klienta. Reflektovať a preskúmať tieto problémy a umožniť klientovi pracovať na pozitívnej zmene. VÝVINOVÉ A EDUKAČNÉ CIELE	Možnosť preskúmať rôzne alternatívy, a tým zlepšiť výkon pre dosiahnutie osobného/profesionálneho o úspechu. VÝVINOVÉ A EDUKAČNÉ CIELE	Odstrániť poruchy a obnoviť zdravie, za ktoré možno považovať stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody. Porozumieť klientovi, jeho stavu mysle, jeho pocitom a nevedomým procesom klienta. KLINICKÉ A LIEČEBNÉ CIELE
Zameranie práce	Na ľudí, ktorí sú schopní s pomocou poradcu sami zvládnuť životnú situáciu a prevziať zodpovednosť za svoje konanie, problémové vzťahy, situácie a sociálne vzorce správania. Dôraz na copingové stratégie – zvládanie samotného problému a jeho riešenia zo zdrojov osobnosti. SPOLOČNÉ HĽADANIE RIEŠENIA	Na osobný a profesionálny rozvoj, často v profesijnom kontexte súvisiacom s kariérou. Menšia hĺbka skúmania emocionálnych a psychologických problémov. Proces, ktorého cieľom je podporiť zmeny v správaní, alebo v spôsoboch myslenia, ktoré sú pre klienta dosiahnuteľné a hlavne udržateľné. SPOLOČNÉ HĽADANIE RIEŠENIA	Na ľudí, ktorí natoľko stratili kontrolné a ovládacie funkcie, že t. č. nedokážu sami regulovať svoj život. Na reštrukturalizáciu okruhu deficitov a patológie, vnútornej destabilizácie, s ohľadom na individuálnu identitu klienta. Dôraz na osobnostné zmeny. SPOLOČNÉ HĽADANIE RIEŠENIA
Kontrakt	Je určený problémom/témou, ktoré sú v úvode u klienta väčšinou zvedomené.	Je vyjasnený až po niekoľkých koučovacích otázkach.	Je daný subjektívnou nepohodou. Problém nie je vždy jasne definovaný a zvedomený.
Prístup	Participujúca pomoc pri riešení problémov a pri hľadaní nových primeranejších scenárov života za sprievodu redukcie emocionálneho napätia. NAPOMÁHA ROZVÍJAŤ SA	Participujúca pomoc objaviť a prevziať zodpovednosť za dosiahnutie cieľa. POMÁHA UČIŤ SA	Retrospektívny proces riešenia hlavných príčin ochorenia a budovanie odolnosti pre psychickú pohodu. OZDRAVUJE
Fokusovaný na	Lepšie pochopenie napätia, konfliktov a výziev vo vzťahu k myšlienkam, pocitom a správaniu. Pomoc pri životných ťažkostiach a situáciách konfliktov. VEDOMÉ PROCESY	Rozvoj sebaúčinnosti a na objavenie skrytého potenciálu a následné zlepšenie výkonu. VEDOMÉ PROCESY	Rozvoj plnšieho pochopenia seba samých. Získanie hlbšieho pochopenia motivácie a základných príčin problémov. Pomoc pri poruchách osobnosti. NEVEDOMÉ PROCESY

Frekvencia	Má viac štruktúrovaný charakter. Stretnutia sú plánované na pravidelnom základe.	Má viac štruktúrovaný charakter. Stretnutia sú plánované na pravidelnom základe.	Má viac štruktúrovaný charakter. Stretnutia sú plánované na pravidelnom základe.
Typ vzťahu	Vzťah spolupráce s rovinou kognitívnu (dohoda o cieľoch a spôsobe práce) a afektívnu/zážitkovú rovinou (záujem, prijatie, dôvera, rešpekt).	Spolupracujúci, na uľahčenie rastu a maximalizáciu potenciálu. Vníma klientov ako partnerov – kognitívna rovina vzťahu.	Vzťah dôvery založený na empatickom a neodsudzujúcom prístupe, ktorého podmienkou je pochopenie „referenčného rámca klienta“, ktorý je za jeho problémami.
Špecifiká komunikácie	Využíva kongruentné vyjadrenie svojho vnímania klientovej situácie. Neposkytuje vlastné rady, návody a postupy. Poskytuje psychoedukáciu v potrebnom rozsahu.	Nevyužíva kongruentné vyjadrenie svojho vnímania klientovej situácie. Neposkytuje vlastné rady, návody a postupy.	Terapeutova autenticnosť, kongruencia, empatia, otvorenosť voči klientovým vnútorným zážitkom, otvorenosť voči zmene, etická zaangažovanosť vo vzťahu s klientom.
Expert na obsah	Klient	Klient	Klient
Expert na proces	Poradca	Kouč	Terapeut
Techniky	Diagnostika reálneho problému, pomoc pri získaní relevantných informácií, poznatkov a zručností, skúmanie všetkých možných alternatív rozhodovania a riešenia problému, ventilácia a emocionálna katarzia. UČEBNÉ A ROZVOJOVÉ METÓDY	Prostredníctvom kladenia otázok, podnecuje nachádzanie vlastných odpovedí. Pomáha zlepšiť výkon pozorovaním, dávaním spätnej väzby, inšpirovaním k novému spôsobu myslenia. UČEBNÉ A ROZVOJOVÉ METÓDY	Množstvo špecifických terapeutických techník, ktorým predchádzalo empirické overenie, a ktoré sa vhodne volia na základe psychoterapeutického prístupu/smeru terapeuta a špecifikácie problému klienta. OZDRAVUJÚCE METÓDY
Profesijná totožnosť	Poradca nemá profesijnú totožnosť s klientom.	Kouč nemusí byť skúsenejší v oblasti profesie klienta, ani nemusí mať s jeho profesiou priamu skúsenosť.	Terapeut nemá profesijnú totožnosť s klientom.
Orientácia v čase	Zameriava pohľad z prítomnosti do budúcnosti.	Zameriava pohľad z prítomnosti do budúcnosti.	Zameriava sa na dosah minulých zážitkov na prítomnosť klienta.

Zdroj: Bulivant; Barkham, 2003; Gabura, 2013; Hučín, 2002; Osman, 2022; Otosection, 2023; Timulák, 2016; Westergaard, 2016, Yap, 2018, Habits for Wellbeing, 2023

B. Sociálny pracovník/čka v pilotnom národnom projekte Rodinné poradne

Klientom sociálneho pracovníka je jednotlivec, pár alebo rodina. V rámci problematiky, s ktorou klienti hľadajú sociálneho pracovníka v Rodinnej poradni Nové Zámky môžeme oblasti problematik rozčleniť na nasledovné:

1. PORADENSTVO SO ZAMERANÍM NA RODINNÉ, MANŽELSKÉ, PARTNERSKÉ A VZŤAHOVÉ PROBLÉMY:

- informačné poradenstvo o možnostiach opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- problematika medzigeneračných vzťahov,
- posilnenie interpersonálnych zručností,
- problémy v spolunažívaní členov rodiny,
- v situáciách domáceho násillia a partnerského násillia,
- na uľahčenie riešenia problémov súvisiacich s rozvodom manželstva, resp. rozchodom partnerov,
- neželané tehotenstvo
- tehotenstvo osamelej matky
- súvisiace s úpravou práv a povinností rodičov voči maloletým deťom.

2. PORADENSTVO PRI INÝCH AKO RODINNÝCH/VZŤAHOVÝCH PROBLÉMOCH:

- problémy na pracovisku,
- medzigeneračné vzťahy, kolízie
- kamarátske problémy,
- zníženie pracovnej spôsobilosti pre zmene zdravotného stavu
- susedské problémy.

3. PORADENSTVO V OBLASTI LEGISLATÍVY SR:

- fakultatívnych,
- obligatórných nárokov.

4. PORADENSTVO PRI EKONOMICKÝCH PROBLÉMOCH:

- strata zamestnania,
- strata bývania,
- rozvod manželstva,
- strata partnera,
- zmena zdravotného stavu,
- úmrtia v rodine
- problém s nastavením rodinného rozpočtu.

5. OSOBNOSTNÉ PORADENSTVO:

- intervencia zameraná na podporu/stabilizáciu človeka v rôznych záťažových životných situáciách,
- salutogenéza,
- posilňovanie osobných a sociálnych zdrojov a kompetencií,
- rozvoj rodičovských zručností,
- zmocňovanie klienta k vlastným návrhom riešenia a v hľadaní svojich zdrojov podpory,
- sprevádzanie klienta na ceste k zvýšeniu kvality jeho života s fokusom na zdravé návyky,
- prehlbovanie vnútornej motivácie,
- preventívne aktivity poskytované jednotlivcovi.

6. PORADENSTVO O FORMÁCH SOCIÁLNEJ POMOCI A SLUŽIEB V PÔSOBNOSTI OBCÍ, SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV, AKREDITOVANÝCH SUBJEKTOV, NEZISKOVÝCH A MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ.

7. PREVENCIA A PREVENTÍVNE AKTIVITY

V preventívnej činnosti sme sa v rámci pilotného národného projektu zameriavali na zmapovanie potrieb v našom regióne za účelom zistenia záujmu o jednotlivé preventívne aktivity a ich efektívne cieľové zameranie.

V rámci prevencií sme vypracovali nasledovné programy, ktoré plánujeme realizovať v druhej časti projektu rodinných poradní:

- ZDRAVÉ VZŤAHY SÚ MOŽNÉ, AK SA IM UČÍME !
- KONŠTRUKTÍVNA HÁDKA – ZDRAVO POHÁDAŤ SA DÁ ZA 7 MINÚT!
- JA, TY, MY = PERFEKTNÁ TRIEDA
- BESEDY S ODBORNÍKMI NA TÉMU ZDRAVÝCH VZŤAHOV

C. Právnik/čka v Pilotnom projekte Rodinných poradní

Právnička v rozsahu odbornej kvalifikácie klientom v Rodinnej poradni poskytovala mediačné techniky ohľadom rodinného práva a vzťahových sporov v oblastiach:

1. PORADENSTVO V PRÁVNÝCH PROBLÉMOCH SÚVISIACICH S AKTUÁLNymi POTREBAMI KLIENTA (ORIENTÁCIA V PRÁVNÝCH DOKUMENTOCH A AKTUÁLNÝCH PRÁVNÝCH NORMÁCH, PRACOVNO-PRÁVNE PORADENSTVO):

- obmedzenie spôsobilosti na právne úkony
- darovacia zmluva
- vyhradené parkovacie miesto pre imobilné osoby
- narušenie občianskeho spolunažívania
- dôležité osobné prekážky v práci

- výpoveď zo strany zamestnanca
- ochrana osobnosti
- práva a povinností predsedu vlastníctva bytov a nebytových priestorov
- obmedzenie užívania alebo vylúčenie z užívania bytu alebo domu
- odvolanie proti nepriznaniu statusu ťažkého zdravotného stavu
- odvolanie voči nepriznaniu invalidného dôchodku
- poradenstvo vo veci nároku na invalidný dôchodok a iné.

2. PORADENSTVO V PRÁVNÝCH PROBLÉMOCH SÚVISIACICH S PREDROZVODOVOU/PREDROZCHODOVOU A ROZVODOVOU/ROZCHODOVOU SITUÁCIOU:

- práva a povinností rodičov k maloletým deťom, prípadne ich úprava (starostlivosť o maloleté dieťa; výživné; úprava styku s maloletým dieťaťom; meno a priezvisko dieťaťa...)
- úprava styku maloletého dieťaťa s blízkymi osobami, napr. so starými rodičmi
- určenie otcovstva
- zapretie otcovstva
- výživné pre slobodnú matku
- príspevok na výživu rozvedeného manžela
- rozvod manželstva
- neodkladné opatrenie pri nehode rodičov umiestniť dieťa do materskej školy
- príspevok nevydatej matke a iné.

3. PORADENSTVO V PRÁVNÝCH PROBLÉMOCH SÚVISIACICH S POROZVODOVOU/POROZCHODOVOU SITUÁCIOU:

- bezpodielové spoluvlastníctvo manželov
- podielové spoluvlastníctvo.

4. PORADENSTVO V PRÁVNÝCH PROBLÉMOCH SÚVISIACICH S ÚMRTÍM RODINNÉHO PRÍSLUŠNÍKA, BLÍZKEJ OSOBY A INEJ OSOBY:

- dedičské konanie
- dedičská postupnosť
- neopomenuteľný dedič
- závet
- vydedenie a iné.

V rámci právneho poradenstva boli distribuované nasledovné problematiky:

- oddĺženie
- násilie
- problematika v sporoch vyvolaných alebo súvisiacich s konkurzom a reštrukturalizáciou, z ochrany hospodárskej súťaže, z nekalého súťažného konania, z

ohrozenia alebo porušenia práva na obchodné tajomstvo, v sporoch z právnych vzťahov zo zmenky, šeku alebo z iného cenného papiera, v sporoch medzi podnikateľmi pri výkone ich podnikateľskej činnosti.

D. Pedagogička v Pilotnom projekte Rodinných poradní

V rámci problematiky, s ktorou klienti hľadajú pedagóga môžeme oblasti problematík rozčleniť na nasledovné:

1. VÝCHOVNÉ PROBLÉMY:

- neistota rodičov pri výchovných štýloch, pri zadávaní hraníc vo výchove a nastavovaní pravidiel,
- zmocňovanie rodičov - dôslednosť rodičov a detí v príprave na výchovno-vzdelávací proces,
- zvedomovanie potrieb detí.

2. PROBLÉMY S UČENÍM/SPRÁVANÍM DÔSLEDKOM PROBLÉMOV V RODINE S MENEJ PODNETNÝM RODINNÝM ZÁZEMÍM

3. PRIMÁRNU PREVENCIU PRE JEDNOTLIVCA PRED ESKALOVANÍM PROBLÉMOV TÝKAJÚCICH SA RODINY A VZŤAHOV

V rámci multidisciplinárneho prístupu v Rodinnej poradni sa pedagóg spolupodieľal na preventívnych a osvetových aktivitách.

Pri nižšie spomenutých problémoch bola klientovi odporúčaná ďalšia odborná pomoc:

- problémy s učením/správaním vplyvom porúch učenia, ADHD - /CPP/,
- výchovné problémy závažného charakteru (žiak je agresor, užívateľ návykových látok, páchatel' trestných činov) - /školský podporný tím, CPP, SPODaSK, RPPS a polícia/.

Záver

Príspevok poukazuje na agendu, ktorú v odbornom zastúpení toho času vykonávajú Rodinné poradne v SR a zároveň poukazuje na základné hodnoty Rodinných poradní. Fokusuje i regionálne rozdiely a potrebu špecifických odlišností medzi pracoviskami, ktoré zachytávame a zaoberáme sa nimi. Informuje o štandardoch výkonu Rodinných poradní, ktoré sa počas pilotného národného projektu vytvorili. Rodinné poradne kladú dôraz na prepojenie odborníkov/čok pod jednou strechou pri pomoci klientom, čo principiálne zrkadlí i tento spoločný príspevok pracovníčok Rodinnej poradne.

Rodinné poradne
poradensko-psychologické služby pre jednotlivca, pár, rodinu

Rodinné poradne sú určené pre:

- jednotlivcov
- manželské/partnerské páry
- rodiny

K našim základným hodnotám patri:

- profesionalita
- proklientsky prístup
- etický prístup a ochrana záujmov človeka
- nestrannosť
- jednoduchá dostupnosť

POSKYTUJEME psychologické poradenstvo

- riešenie manželských/partnerských, rodinných, výchovných a iných vzťahových problémov
- osobnostný rozvoj
- vyrovnávanie sa so záťažou v náročných životných situáciách
- či pri strate blízkeho člena rodiny

právne poradenstvo

- riešenie predrozvodovej alebo predrozchodovej aj porozvodovej alebo porozchodovej situácie
- poradenstvo v súvislosti s úmrtím rodinného príslušníka
- poradenstvo k aktuálnym právnym problémom klienta

sociálne poradenstvo

- riešenie problémov súvisiacich s chudobou, začlenením do spoločnosti
- a prevenciu sociálneho vylúčenia
- riešenie krízovej situácie rodiny
- predrozvodové, rozvodové a porozvodové základné a špecializované sociálne poradenstvo

prevencia

- podpora duševného zdravia
- rozvoj interpersonálnych zručností
- rozvoj sociálnych kompetencií

Poradenské služby poskytujeme diskrétno a bezplatne. Sú garantované štátom.

Pracovný čas v rodinných poradniach

Pondelok: 8:00-12:00 / 13:00-15:00
 Utorok: 8:00-12:00 / 13:00-15:00
 Streda: 8:00-12:00 / 13:00-17:00
 Štvrtok: administratívny deň
 Piatok: 8:00-12:00

Objednať sa môžete osobne, telefonicky, alebo e-mailom:

Košice	ropo.ke@upsvr.gov.sk, 0918 639 583 Stúrova 7, 040 01 Košice
Humenné	ropo.he@upsvr.gov.sk, 0918 639 784 Nám. Slobody 26/10, 066 01 Humenné
Nové Zámky	ropo.nz@upsvr.gov.sk, 0918 639 976 M. R. Štefánika 45, 940 02 Nové Zámky
Trnava	ropo.tt@upsvr.gov.sk, 0918 637 758 Paulínska 17, 917 01 Trnava
Žilina	ropo.za@upsvr.gov.sk, 0918 638 951 Kálov 1, 010 01 Žilina

Tento národný projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje, www.esf.gov.sk

Obrázok 1 Propagačný leták Rodinných poradni

Zdroj: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/ropo_letak_a5_web.pdf

V závere by sme radi poukázali na propagačný leták (pozri obrázok 1), ktorý bol vytvorený pre marketingové účely agendy rodinných poradni SR a sumarizuje základné oblasti poradenstva poskytovaného v rodinných poradniach.

Použitá literatúra

1. Kolektív autorov, *Štandardy rodinných poradni*, výstup NP Rodinné poradne, Bratislava, 2023
2. BARANOVSKÁ, A., BILASOVÁ, T., KASANOVA, A., KLIMOVÁ, E., MORAVČÍKOVÁ, J.: *Štandardy rodinných poradni - úvod*, Bratislava, 2022
3. BULLIVANT, G. *Difference between Coaching vs Mentoring vs Counselling*. [online] [cit. 20.09.2023]. Dostupné na internete: <<https://gemmabullivant.co.uk/the-difference-between-coaching-vs-mentoring-vs-counselling>>.
4. BARKHAM, M. et al. 2003. *Quantitative research on psychotherapeutic interventions: methods and findings across four research generations. Handbook of counselling psychology*. London : Sage Publications Ltd, 2003. 73 p. ISBN 0 7619 7207 2

5. GABURA, J. 2013. *Teória a proces sociálneho poradenstva*. 1. vyd. Bratislava : IRIS Vydavateľstvo a tlač, s.r.o., 2013. 309 s. ISBN 978-80-89238-92-7
6. HABITS FOR WELLBEING. *Coaching and Mentoring – The Differences and Similarities*. [online] [cit. 25.09.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.habitsforwellbeing.com/coaching-and-mentoring-the-differences-and-similarities/>>.
7. HUČÍN, J. 2002. *Hovory o psychoterapii*. Praha : Portál. 2002. 189 s, ISBN 8071785253
8. OSMAN, N. 2022. *A Coach, A Mentor, A Sponsor- 3 essential roles you WANT and NEED to grow and be successful in your career*. [online] [cit. 10.10.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.linkedin.com/pulse/coach-mentor-sponsor-3-essential-roles-you-want-need-nora-osman>>.
9. OTOSECTION. 2023. *Coaching Vs Mentoring Coach Mentor*. [online] [cit. 22.09.2023]. Dostupné na internete: <<https://themelower.com>>.
10. TIMULÁK, L. 2006. *Základy vedení psychoterapeutického rozhovoru*. Praha : Portál. 2006. 180 s. ISBN 8073671069
11. WESTERGAARD, J., 2016. *An Introduction to Helping Skills - Counselling, Coaching and Mentoring*. London : SAGE Publications Ltd, 2016. 208 p. ISBN 9781473987319
12. YAP, S. 2018. *What's the Difference Between Coaching, Mentoring, Training, and Counselling?* [online] [cit. 02.10.2023]. Dostupné na internete: <<https://www.linkedin.com/pulse/whats-difference-between-coaching-mentoring-training-counselling-pcc>>.
13. Zámer Národného projektu Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny

O autorkách

PhDr. Jarmila Majáková, PhD. – manažérka metodického riadenia pre sociálnych/sociálne pracovníkov/pracovníčky, pedagógov/pedagogičky, právnikov/právničky a asistentov/asistentky rodinných poradní a supervízorka pre uvedené profesie v Rodinných poradniach na Slovensku

Mgr. Martina Bednáríková – psychologička v Rodinnej poradni Nové Zámky

PhDr. Lucia Majerčíková – psychologička v Rodinnej poradni Nové Zámky

Mgr. Veronika Strelingerová – psychologička v Rodinnej poradni Nové Zámky

Mgr. Silvia Formánková – sociálna pracovníčka v Rodinnej poradni Nové Zámky

Mgr. Tatiana Mančušková, – sociálna pracovníčka v Rodinnej poradni Nové Zámky

Mgr. Lenka Gajdičiarová – právnička v Rodinnej poradni Žilina

Mgr. Lívia Vozáriková – sociálna pedagogička v Rodinnej poradni Nové Zámky

POSILNENIE RODINNÝCH VZŤAHOV CEZ FILIÁLNU TERAPIU A TRÉNING RODIČOVSKÝCH ZRUČNOSTÍ

Jarmila Majáková – Veronika Vajdová – Patrícia Janušková

Abstrakt: Článok sa zameriava na význam filiálnej terapie v rámci rodinnej poradne a jej schopnosti pomáhať rodinám v riešení problémov a zvyšovanie rodinnej kohézie a vzťahov. Filiálna terapia je špecializovaným prístupom, ktorý sa zameriava na vzťahy, interakcie a komunikáciu v rodine. Rodinné poradne môžu tento nástroj používať. Poskytujú bezpečné prostredie, kde rodiny môžu hovoriť o svojich problémoch a s podporou poradcu nachádzať riešenia. Prínosom je, že sa terapeutom v tréningu rodičovských zručností filiálnej terapie stávajú práve rodičia.

Kľúčové slová: filiálna terapia – tréning rodičovských zručností, rodinné poradne, vzťahy, rodinná kohézia, rodičovské zručnosti.

Rodinná poradňa ako bezpečné prostredie

Do rodinných poradní od začiatku ich vzniku prichádzajú individuálni klienti, páry aj rodiny s potrebou riešenia problémov pri výchove a rodičovstve. Poradcovia sa v priebehu konzultácii aj v iných oblastiach (poradenstvo pri manželských/partnerských problémoch, pri rodinných vzťahových problémoch, problémoch súvisiacich s predrozvodovou/predrozchodovou; porozvodovou/porozchodovou situáciou a i.) stretávajú s potrebami klientov venovať sa na konzultáciách aj rodičovstvu a výchove detí.

Z uvedených potrieb klientov vyplynul dopyt zamestnancov/kýň o doplnenie informácií v uvedenej téme. Manažérka metodického vedenia PhDr. Jarmila Majáková, PhD. následne realizovala pre 9 zamestnancov/nkýň (sociálne pracovníčky, právnik, psychologička, pedagogička, asistentka ROPO) 11-krát on-line vzdelávacie stretnutia o filiálnej terapii edukatívnou i praktickou formou. Prvky tréningu rodičovských zručností sú užitočné a ľahko využiteľné pri práci s klientom. Zamestnankyne/nec sa tak mohli oboznámiť s metodikou tréningu rodičovských zručností. Viaceré zamestnankyne po ukončení metodického programu zvažili, že sa chcú špecializovať na vykonávanie skupinovej či individuálnej formy tréningov pre rodičov a klientov rodinných poradní.

Pre manažérov rodinných poradní nastáva toho času otázka, ako zabezpečiť bezplatné a dostupné vzdelávanie pre odborníkov rodinnej poradne? Záujem klientov i zamestnancov realizovať tréningy rodičovských zručností filiálnej terapie sa preukázal. Ak sa podarí posunúť sa do fázy realizácie s klientmi – rodičmi, môžu byť efektívnejšie i pracoviská rodinných poradní.

Tiež jedným z cieľov rodinných poradní je i preventívne pôsobenie na udržanie a upevnenie zdravých vzťahov. Práve realizácia filiálnej terapie v rodinnej poradni môže predstavovať významný prínos v oblasti prevencie. Podporuje lepšiu interakciu medzi rodičmi a deťmi, učí rodičov získavať efektívne rodičovské zručnosti a znižuje stres, čím vytvára pokojnejšie rodinné prostredie a zdravšie podmienky pre harmonický rozvoj dieťaťa. Podľa Priehradná (2022), program podporuje zdravú vzťahovú väzbu.

V Slovenskej republike je možnosť absolvovať tréning rodičovských zručností najmä v súkromných zariadeniach v priemere s cenou 35 € za stretnutie. Potrebných je minimálne 10 stretnutí. A suma 350 eur je pre viaceré slovenské rodiny nedostupná. Bezplatná, štátom poskytovaná filiálna terapia pre rodičov existuje v minimálnom rozsahu, ak vôbec. S ohľadom

na zameranie rodinných poradní, ich preventívny charakter vnímame cez význam poskytovania služieb filiálnej terapie v nich, čo by viedlo k jednoduchej dostupnosti pre klientov s cieľom podpory rodiny.

Ciele filiálnej terapie – tréning rodičovských zručností korešpondujú s cieľmi rodinných poradní

Filiálna terapia sa zameriava na rodinné vzťahy, interakcie a dynamiku. Hlavným cieľom je zlepšiť vzťah medzi rodičmi a deťmi, vytvoriť prostredie, v ktorom je dieťa schopné slobodne vyjadriť svoje emócie a myšlienky, zvýšiť schopnosť rodiny navzájom komunikovať, riešiť problémy a zvládať ich tak, aby sa členovia stali v budúcnosti samostatnejšími a konštruktívnejšími v zdravom prístupe. Pomocou hry, ktorá je jednou zo základných a najprirodzenejších aktivít detí, rodič ako terapeut trávi polhodinu so svojim dieťaťom hraním podľa pravidiel filiálnej terapie. Viac informácií poskytuje *leták Filiálnej terapie* (uvedený za príspevkom), ktorý vypracovali zamestnankyne Rodinných poradní po ukončení metodického – edukatívneho kurzu pod vedením metodičky (Reichelová, 2013).

Pre ilustráciu uvádzame anonymne vybranú spätnú väzbu zamestnankyne Rodinnej poradne po ukončení tréningu rodičovských zručností.

Spätná väzba – z tréningu rodičovských zručností, september 2023

Keď som sa dozvedela, že sa môžeme prihlásiť na online tréning rodičovských zručností, potešila som sa a ani som prídlho neváhala s účasťou. Kurz s jasnými krokmi a pravidlami považujem za veľmi užitočný, nakoľko učí rodičov detí profesionálnejšie pomôcť, ako si môžu poradiť s nedostatkami vo výchove svojich detí, viesť ich, aby lepšie porozumeli svojim deťom a zadávali im jasné a zrozumiteľné hranice. Zároveň ich vyzbrojili pocitom bezpečia a kompetentnosti. Filiálna terapia pomáha, aby bolo rodičovstvo čo najefektívnejšie. Posilňuje vzťah rodiča a dieťaťa, umožňuje rodičom vidieť svet z pohľadu dieťaťa a v neposlednom rade je miestom bezpečného vzťahu medzi rodičom a dieťaťom. Ukazuje nám, ako by mala vyzeráť správne nastavená komunikácia s dieťaťom. Spoločne s účastníkmi kurzu sme skonštatovali, že to chce však dlhší nácvik a osvojenie si jednotlivých pravidiel, tak aby sa nám dostali „do krvi“. Online kurz pozostával z 11 stretnutí, pričom každé stretnutie začínalo novým pravidlom. Hneď úvodné pravidlo „*Nemôžete dieťaťu odovzdať*

niečo, čo sami nevlastníte.“ bolo hodné zamyslenia sa a nieslo v sebe kus pravdy a posolstva. Mne sa páčilo, akým spôsobom boli písané jednotlivé pravidlá. Mnohé z nich sa dali preniesť aj do iných sfér života a nabádali k premýšľaniu. Aby sa rodič stal dobrým terapeutom pre svoje dieťa, potrebuje pravidelný tréning, čo si mnohé matky počas kurzu aj uvedomovali. Prínosné boli počas kurzu i príklady z praxe kolegyň, ktoré majú vlastné deti. Často sa pozastavovali pri jednotlivých výrokoch v rámci stretnutí a diskutovali, ako to je zaužívané u nich doma, čo by mohli z naučeného aplikovať pri výchove detí, taktiež prirovnávali výchovu svojich detí s tréningom (manuálom) rodičovských zručností. Štvrté stretnutie prinieslo pravidlo „*Kde nie sú žiadne hranice, tam nie je bezpečne.*“ V praxi i pri komunikácii so známymi sa často stretávam s témou zadávania hraníc u detí. V tejto oblasti sú si rodičia často neistí. Nevedia správne určiť dieťaťu jasné hranice a pravidlá pri výchove, čo vedie k rodičovskému stresu a neprimeranému správaniu sa u detí. Ako pomôcky môžu slúžiť skratky troch písmen PZD, ktoré sme trénovali počas štvrtého stretnutia. Čo sa za nimi skrýva? Pomenujte pocit dieťaťa (P). Zadaťte hranicu (Z). Dajte dieťaťu prijateľné možnosti (D). Vo chvíli, keď dieťa nadobudne pocit, že sme mu porozumeli – tým, že pomenujeme jeho pocit, stratí sa u neho potreba, že ho musí dať najavo nejakým neprimeraným spôsobom. Mnohí rodičia potrebujú posilniť rodičovské zručnosti aj v oblasti budovania nezávislosti svojho dieťaťa. Stáva sa, že svojim deťom nechávajú malý priestor na samostatnosť, krúžia okolo nich ako také „helikoptéry“, robia za nich všetky dôležité rozhodnutia, a to aj vo vyššom veku. Pre osvojenie efektívnych rodičovských zručností pokladám Filiálnu terapiu za užitočný nástroj pre rodičov, ako aj pre poradcov, ktorí pracujú s rodičmi.

Tréning rodičovských zručností ma naučil pozerat' sa na rodičovstvo inak, predovšetkým z pohľadu vhodne zvolenej interakcie a komunikácie s dieťaťom. Vidím tu veľký priestor využívať naučené metódy a techniky Filiálnej terapie v poradenstve, najmä pri výchovných problémoch a problémoch v rodičovstve a ich predchádzaní, preventívne.

Počas kurzu som tiež mapovala, kde sa dá v Nitrianskom kraji absolvovať vzdelávanie vo Filiálnej terapii, a kde sú najbližší terapeuti. Zistili sme, že v Nových Zámkoch takého vzdelávanie nie je v súčasnosti možné absolvovať. Taktiež žiadny psychológ či poradca v meste priamo nepracuje s rodičmi formou Filiálnej terapie. Najbližší terapeuti, ktorí vykonávajú Filiálnu terapiu a terapiu hrou sú napr.: psychologička z centra Dieťatko v Nitre a psychologička z Harmonického dieťaťa, ktorá poskytuje profesionálne terapeutické služby v obci Babindol. V meste Šaľa pôsobí klinická psychologička, **ktorá pri práci s detským klientom používa prvky Filiálnej terapie. Cez Inštitút terapie hrou som sa dostala k ďalším terapeutom, ktorí pôsobia na Slovensku v rámci jednotlivých krajov. Tieto kontakty budú v prípade potreby poskytnuté našim klientom.**

Záver

Filiálna terapia v rodinnej poradni môže byť cenným nástrojom na posilnenie rodinných vzťahov, riešenia problémov a dosiahnutie vyššej kohézie v rodine. Umožniť dostupné a bezplatné vzdelávanie na trénerov filiálnej terapie – zamestnákyn/cov Rodinných poradní je výzvou. Ak sa podarí, bude rodičom i inej verejnosti sprostredkovaná dostupnosť kvalitného nástroja, ktorý je toho času na Slovensku nedostupný pre väčšinu rodičov. Prekročiť dôvody nesolventnosti rodičov, edukácie o programe a odbornej nedostupnosti majú podľa nás príležitosť práve Rodinné poradne.

Použitá literatúra

1. Bawin-Hoffman, Jennings, Landreth, *Filial Therapy*, 1996.
2. Priehradná Dušana, *Nedirektívna terapia hrou a filiálna terapia*, EduGraf 2022, ISBN 9788097333713.
3. Reichelová Eva, *Na chvíľu Freudom*, Košice: Self Creation s.r.o. 2013, ISBN 978-80-970592-3-1.

O autorkách

PhDr. Jarmila Majáková, PhD. – manažérka metodického riadenia pre sociálnych/sociálne pracovníkov/pracovníčky, pedagógov/pedagogičky, právnikov/právničky a asistentov/asistentky rodinných poradní a supervízorka pre uvedené profesie v Rodinných poradniach na Slovensku

Mgr. Veronika Vajdová, Mgr. Patrícia Janušková – sociálne pracovníčky Rodinnej poradne v Trnave

Poznáte filiálnu terapiu? **/Spracované za Rodinné Poradne/**

Vnímate problémy v správaní vašich detí, cítite neistotu pri zadávaní hraníc, chcete lepšie porozumieť svojmu dieťaťu a zlepšiť vzájomnú komunikáciu? Ak hovoríte áno, tak je pre vás tou najlepšou voľbou filiálna terapia.

S filiálnou terapiou sa vám efektívne rodičovstvo dostane „do krvi“.

Čo je filiálna terapia

Filiálna terapia je špeciálny tréningový program pre rodičov, založený na princípoch terapie hrou. Rodič sa učí byť terapeutom pre svoje dieťa. Prostredníctvom hrových polhodínok sa venuje len svojmu dieťaťu. Ide o špecificky organizovaný čas, ktorý má svoje pravidlá a zásady. Na kurze sa používa presne stanovený

repertoár hračiek, ktoré pomáhajú dieťaťu učiť sa sebakontrolu a zodpovednosti. V hre sa rodič necháva viesť dieťaťom. Nikdy nekritizuje, nehodnotí a nepoučuje dieťa, ako sa má hrať. Zručnosti získané v rámci hrových polhodínok sa neskôr prenášajú aj do bežného života s dieťaťom.

„Hra je jednou z najdôležitejších potrieb dieťaťa a je pre dieťa tým najprirodzenejším spôsobom komunikácie“.

Pár slov k tréningu

Tréning rodičovských zručností pozostáva z 10 teoretických stretnutí rodiča s terapeutom (cca 90 minút v rozsahu 1x za týždeň) a počtu predpísaných hrových polhodínok rodiča s dieťaťom (min. 7x, tiež 1x za týždeň).

Pre koho je táto metóda vhodná

Najväčší význam má pre deti preventívne od 3 do 8 rokov, max. do 12 rokov veku dieťaťa. Svoje uplatnenie nájde všade tam, kde je i akýkoľvek spôsobom narušený vzťah medzi rodičom a dieťaťom, pri rôznych konfliktných situáciách, ako aj u detí s poruchami správania, vzťahovými či emočnými problémami.

Ako pôsobí filiálna terapia na deti

- znižuje úzkosť, nesmelosť, plachosť a nerozhodnosť
- zvyšuje sebavedomie
- uľahčuje nástup do MŠ/ZŠ
- v značnej miere znižuje výskyt problematickeho správania
- pomáha spracovať zážitky, ktoré dieťa nevedome zaťažujú
- je to preventívna metóda vhodná pre každého rodiča, či opatrovateľa

Zdroje a viac informácií:

www.terapiahrou.sk

https://scholar.google.sk/scholar?hl=sk&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=filial+therapy+effectivness&oq=filial+therapy+#d=gs_qabs&t=1698658085435&u=%23p%3Dwjdpjv5CHRMJ

Dušana Priehradná: Nedirektívna terapia hrou a filiálna terapia, EduGraf 2022, ISBN 9788097333713

Leták Filiálnej terapie: Spracovanie: Majáková, J. – Vajdová, V. – Janušková, P.

PÁROVÉ A RODINNÉ PORADENSTVO: BUDÚCNOSŤ RODINNÝCH PORADNÍ

Martina Šlosárik Žilková

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá nielen históriou, ktorá predchádzala vzniku pilotných rodinných poradní, ale aj ich budúcim smerovaním. Výzvou pre všetky poradne je definovať klientov, pre ktorých sú primárne určené. Súčasne zabezpečiť všetkým poradcom odborný rozvoj v párovom a rodinnom poradenstve, ktorý prispeje k lepšej kvalite života rodín na Slovensku.

Kľúčové slová: rodinné poradne, párové a rodinné poradenstvo

Úvod

V minulom storočí pomáhali rodinám a párom dostať sa zo vzťahovej či partnerskej krízy Manželské a predmanželské poradne. Vznikli v 80-tych rokoch 20. storočia a poskytovali párové a rodinné poradenstvo. Dôvodom pre ich zriadenie bola zvyšujúca sa rozvodovosť, rovnaký dôvod, ktorý podnietil vytvoriť prvé pilotné rodinné poradne v 5 mestách. Dnes na základe súčasnej situácie v spoločnosti k tomu môžeme pridať aj narastajúcu chudobu, či zhoršujúce sa duševné zdravie obyvateľov.

Vývoj párového a rodinného poradenstva na Slovensku

Celému vývoju až do aktuálneho stavu párového a rodinného poradenstva na Slovensku predchádzalo vytvorenie tejto špecializovanej poradenskej disciplíny v 70-tych rokoch minulého storočia. Prvé manželské a predmanželské poradne sa zaoberali nielen samotným poradenstvom, ale vykonávali preventívnu činnosť pre zachovanie párového a rodinného systému a metodickú činnosť. Tento rozvoj prispel k základom výskumu v oblasti párového a rodinného poradenstva. Odborníci absolvovali mnoho rôznych výcvikov, napr. medzi prvými na Slovensku disponovali vzdelaním v prístupe zameranom na klienta podľa Carla Rogersa. Požiadavky na poradenské služby narastali a pracovníci sa častejšie stretávali aj s osobnostnými problémami klientov (Kusá, n. d.).

To viedlo k organizačnej zmene a vytvoreniu Centra poradensko-psychologických služieb pre jednotlivca, pár a rodinu (ďalej CPPS). Tento optimálny stav trval až do roku 2005, kedy sa CPPS transformovali do podoby Referátov poradensko-psychologických služieb (ďalej RPPS), v rámci oddelenia sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, niektoré centrá zanikli úplne. Došlo k odchodu či prepusteniu mnohých odborníkov a centrá stratili svoju právnu subjektivitu. Spontánna klientela bola odsunutá a činnosť RPPS sa zamerala hlavne na činnosť zakotvenú v Zákone č. 305/2005 Z. z., čo je náhradná rodinná starostlivosť, rozvodové a porozvodové problémy (Pavluvčíková, 2011).

Aké je teda postavenie poradcu – psychológa v Rodinnej poradni? Poradca sa za poradenského psychológa považuje vtedy, ak absolvuje špecializačné štúdium v odbore poradenská psychológia a zároveň musí byť pracovníkom v zdravotníckom zariadení. Celé štúdium trvá tri roky, ak je psychológ zamestnaný na plný úväzok. Zároveň nie je ustanovený ucelený systém vzdelávania v párovom a rodinnom poradenstve, ktorý by umožňoval psychológom alebo iným relevantným profesiám, vykonávať túto odbornú činnosť. Inak povedané, ak sa psychológ chce označovať za párového či rodinného poradcu, nemusí absolvovať zákonom, či inštitúciou určené špecializačné vzdelávanie. Stačí krátkodobý kurz

alebo terapeutický výcvik zameraný na párové či rodinné poradenstvo. V Českej republike sa psychologický poradca môže stať certifikovaným manželským a rodinným poradcom, ak sa zapojí do vzdelávania podľa požiadaviek Asociácie manželského a rodinného poradenstva (AMPR). Na Slovensku nemáme aktívnu asociáciu alebo inštitúciu, ktorá by združovala psychológov, sociálnych pracovníkov, ale aj ďalších odborníkov vykonávajúcich párové a rodinné poradenstvo.

Je toto budúcnosť Rodinných poradní? Opäť prinavrátit pôvodný zámer a dostupnosť poradenských služieb pre zdravých dospelých ľudí? Vytvoriť tak jednotný a stabilný poradenský systém so zameraním na oblasť párového a rodinného poradenstva? Dokonca iniciovať snahu pre vytvorenie asociácie, ktorá by nielen zastrešovala, ale aj zvyšovala kompetencie pracovníkov, ktorí poskytujú párové a rodinné poradenstvo? Odpoveďou na všetky tieto otázky je zvyšujúci sa záujem spoločnosti o párové a rodinné poradenstvo.

Podľa monitoringu činností Rodinných poradní v období január – august 2023 dominoval záujem o psychologické poradenstvo (62,5 %). Z celkového počtu poskytnutých odborných konzultácií (N = 3 348), najvyššie percento dosahovalo poradenstvo pri manželských/partnerských problémoch (25,5 %). Nasleduje poradenstvo pri rodinných vzťahových problémoch (problémy v spolunažívaní rodiny – manželia/partneri, starí rodičia a deti, vrátane intervencie v rodine), ktoré tvorí (18,5 %) a za tým osobnostné poradenstvo zamerané na rozvoj osobnosti (18 %) (Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023).

Záver

Máme šancu vytvoriť na Slovensku fungujúci systém párového a rodinného poradenstva v sociálnych službách štátu. Súčasný stav môžeme nazvať dobrým začiatkom pre vytvorenie podmienok, k zlepšeniu a zabezpečeniu dostupného psychologického poradenstva. Cieľom Rodinných poradní sa tak môže stať vytvorenie rozsiahlej siete poradní poskytujúcich párové a rodinné poradenstvo, podpora odborného rastu pracovníkov a v neposlednom rade preventívna činnosť v oblasti duševného zdravia.

Použitá literatúra

1. Inštitút pre výskum práce a rodiny. (2023, október). *Analýza implementácie štandardov pre Rodinné poradne. (Výstup Podaktivity 1.4: Pilotné overovanie štandardov rodinných poradní)*. https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Vystup_Analyza_implementacie_standardov_pre_ROPO.pdf
2. Kusá. J. (n.d.). *Dejiny manželského a predmanželského poradenstva na Slovensku*. <https://www.manzelskaporadna.sk/index.php?id=dejiny-manzelskeho-a-predmanzelskeho-poradenstva-na-slovensku>
3. Pavlůvčíková, E. (2011). Kam smeruje partnerské a rodinné poradenstvo. In. Š. Vendel (ed.) *Psychologické poradenstvo na celoživotnej ceste človeka* (s. 64-68). Prešovská univerzita v Prešove.

O autorke

Mgr. Martina Šlosárik Žilková, PhD. je psychologičkou pôsobiacou v Rodinnej poradni Košice

Kontakt na autorku: Martina.Slosarikova@UPSVR.gov.sk

KAZUISTIKY – PROFESIJNÉ SKÚSENOSTI Z RODINNEJ PORADNE

Dominika Kačurová – Andrea Sarnovská

Abstrakt: Pilotný národný projekt "Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny" bol iniciatívou so zámerom vytvoriť kvalitnú a bezplatnú poradenskú sieť s podporou štátu. Jeho ciele smerovali k posilneniu medziľudských vzťahov v partnerskom, rodinnom a pracovnom systéme, so špeciálnym dôrazom na riešenie a predchádzanie problémom. Príspevok prezentuje kazuistiky získané z osobných profesijných skúseností autoriek z Rodinnej poradne v Košiciach. Prvá kazuistika sa zaoberá manželskými a partnerskými problémami, čo predstavuje jednu z najčastejších problematík, ktorým čelia klienti. Druhá kazuistika sa venuje téme medziľudských vzťahov s dôrazom na rozchod a rozvod partnerov, identifikujúc potrebu individuálnej práce s jednotlivými partnermi.

Kľúčové slová: kazuistiky, partnerské a rodinné poradenstvo, rozchod/rozvod

Úvod

Pilotný národný projekt *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) bol realizovaný najmä so zámerom vytvoriť kvalitnú bezplatnú poradenskú sieť garantovanú štátom. Medzi hlavné ciele tohto projektu patrí zameranie sa na posilnenie medziľudských vzťahov v partnerskom, rodinnom či pracovnom systéme, riešenie, no najmä predchádzanie problémom. Víziou Rodinných poradní je predovšetkým vytvoriť systém prevencie patologických javov v rodinách a zabrániť výskytu duševných porúch (IVPR et al., 2021).

Činnosť Rodinných poradní, monitorovaná prostredníctvom viacerých metód, priniesla závery využiteľné najmä pri rozširovaní siete týchto poradenských služieb. Z monitoringu činnosti Rodinných poradní z hľadiska poskytovaných služieb klientom vyplynulo, že takmer vo všetkých pilotných Rodinných poradniach na Slovensku javili klienti najväčší záujem o psychologické poradenstvo. Z hľadiska riešených problematík sa klienti najviac obracali na odborných zamestnancov s manželskými/ partnerskými problémami, osobnostnými problémami na individuálnej úrovni, ale vysoký záujem bol zaznamenaný aj o oblasť riešenia vzťahových problémov, týkajúcich sa spolunažívania rodiny (Bednárík et al., 2023).

Kazuistika - párové poradenstvo

Martin a Soňa sú manželka, ktorí prichádzajú do poradne na podnet Martina kvôli aktuálnej nespokojnosti vo vzťahu. Ich dlhoročný vzťah sa pred dvomi rokmi prirodzene zmenil s príchodom prvého dieťaťa, avšak, nedokážu nájsť spôsob ako odkomunikovať potreby vyplývajúce z novej situácie v rodine. Soňa cíti únavu a osamelosť vo vzťahu, prestala komunikovať, ako sa cíti, vo vzťahu ostáva napätie. Martin vníma manželkinu nespokojnosť a cíti potrebu znovuzblíženia sa a intimity. Predtým, než sa stali rodičmi, bol Martin vo vzťahu ten dominantný a Soňa submisívnejšia, čo obidvom vyhovovalo. V súvislosti s rodičovstvom vznikali určité situácie, kedy mala Soňa potrebu väčšej dominancie pri rozhodovaní, a to prinieslo nezhody u partnerov.

S Martinom a Soňou boli vedené štyri poradenské stretnutia, ktoré viedli k prijatiu rodinnej situácie, v ktorej sa nachádzajú. S manželmi boli realizované konzultácie zamerané na efektívnu komunikáciu (prejavenie porozumenia, záujem o pocity druhého a ich uznanie, zmiernenie emočného zaplavenia, porozumenie potrieb partnera v hádke) a posilnenie rodičovských kompetencií a sebavedomia. Na základe našich intervencií manželka vníma ich

komunikáciu ako efektívnejšiu, snažia sa akceptovať emócie partnera a zároveň vyjadriť vlastné emócie. Soňa sa cíti posilnená vo svojich rodičovských kompetenciách a snaží sa naďalej pracovať na sebavedomí na individuálnej úrovni.

Kazuistika – poradenstvo pri rozchode/rozvode

Pán Peter, vek 49 rokov, pracuje ako stavebný inžinier. Je ženatý, manželstvo trvá 25 rokov a má syna (17 rokov). Rodinnú poradňu navštívil na základe informácií, ktoré o poradni našiel na internete.

Podnetom pre navštívenie rodinnej poradne je rozchod s manželkou, ktorého iniciátorkou bola práve manželka – tá už minimálne 2 roky viedla mimomanželský vzťah. Peter tušil, že sa v ich vzťahu niečo deje. Manželia sa za posledné 2 – 3 roky odcudzili, čo sa prejavilo nielen v intímnom živote a v komunikácii, ale aj v množstve času, ktorý spolu strávili.

Peter prišiel do poradne dva týždne po tom, ako mu manželka oznámila, že sa s ním rozchádza, chce sa dať rozvieť. Bol to pre neho šok. Prežíval pocity zúfalstva, hnevu, strachu aj viny. Mal problémy so spánkom, koncentráciou v práci a užíval lieky na upokojenie. Jeho predstavy o spoločnej budúcnosti sa rozplynuli a spomienky na zážitky z minulosti mu spôsobovali bolestivé pocity. To ho priviedlo k myšlienke vyhľadať odbornú pomoc.

Na stretnutiach s Petrom vyplávalo na povrch množstvo emócií, nevyslovených myšlienok aj praktických otázok ako to celé komunikovať rodine, svojmu okoliu a najmä synovi. Pracovali sme na posilnení zdrojov v emocionálnej oblasti (ventilácia emócií, podpora), na normalizácii pocitov, že smútok, hnev, či pocity viny patria k rozlúčke a nie sú znakom slabosti či nevládania situácie.

Psychologické poradenstvo sa ukončilo po 5. stretnutí zo strany klienta. Klient v procese poradenstva vnímal ako významné ošetrenie emocionálneho zranenia a uviedol, že vďaka poradenstvu svojim emóciám lepšie rozumie a „dovolí“ si ich prežívať. Peter sa cítil posilnený a viac kompetentný zvládať ďalšie fázy rozchodu/rozvodu. Psychologické poradenstvo by neváhal využiť aj v budúcnosti a vyjadril ľútosť, že s manželkou nevyhľadal odborníka v čase, „keď sa náš vzťah začal kazit“.

Záver

Príspevok prezentuje kazuistiky, ktoré vychádzajú z osobných profesijných skúseností autoriek v Rodinnej poradni v Košiciach. Prvá kazuistika reprezentuje jednu z najčastejších problematík, s ktorými sa obracajú klienti na odborných pracovníkov v Rodinných poradniach, manželské/partnerské problémy. Druhá kazuistika sa dotýka témy medziľudských vzťahov, avšak pri téme rozchodu/rozvodu partnerov vyplynula potreba individuálnej práce s jednotlivými partnermi/ partnerom, čoho dôkazom je aj samotný obsah kazuistiky.

Použitá literatúra

1. IVPR et al. (2021). *Zámer národného projektu Rodinné poradne - poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny*. Retrieved 20. 11. 2023, from https://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/4796_oplz_2021_06_21_2e_zamer-np-rodinne-poradne_final-18062021.pdf.
2. Bednárík, R. et al. (2023). *Analýza implementácie štandardov pre Rodinné poradne*. Retrieved 20. 11. 2023, from https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Vystup_Analyza_implementacie_standardov_pre_ROPO.pdf.

O autorkách

Mgr. Dominika Kačurová – psychologička v Rodinnej poradni Košice

Mgr. Andrea Sarnovská – psychologička v Rodinnej poradni Košice

ČINNOSŤ RODINNEJ PORADNE Z POHLĀDU PRÁVNĀKA

Rastislav Kraus

Abstrakt: V dnešnej dobe vnímame spoločnosť ako rozhádanú, plnú konfliktov, nenávisť a osobných sporov, ktoré zasahujú podstatu fungovania spoločnosti a rozumného spravovania vecí verejných. Odzrkadľuje sa to na rodine, vzťahoch v rodine a pri riešení rodinných konfliktov. Je úlohou a výzvou pre všetkých odborníkov – psychológov, sociálnych pracovníkov, právnikov a pomáhajúcich profesií nachádzať možnosti riešenia krízových situácií v rodinách za aktívnej účasti všetkých zúčastnených členov rodiny. Jednou z možností efektívneho spôsobu riešenia sporov v rodine je aj pôsobenie a činnosť novovznikajúcich rodinných poradní. Uvedený príspevok sa zameriava na činnosť rodinných poradní z pohľadu subjektívnej reflexie právnika konkrétnej poradne. Zameriava sa tiež na význam multidisciplinarity v poskytovaní služieb a ich efektívnosť.

Kľúčové slová: Konflikt v rodine. Rodinná poradňa. Rodinné právo. Poradenský proces. Multidisciplinárny prístup.

Úvod

Problematika hodnôt, rodinných vzťahov a ich riešenie ma dlhodobo sprevádza počas mojej profesionálnej kariéry. Pri zastupovaní detí v súdnych konaniach som si uvedomil, že samotné súdne konanie by malo byť považované ako krajná možnosť pri riešení sporov v rámci rodičovských konfliktov. Úlohou nás, ktorí pomáhame riešiť konflikty v rodinách, je postupne meniť naučené paradigmy ľudí, aby prevzali za seba a svoj vlastný nielen emocionálny svet znova zodpovednosť, ale aj aby sme im ukázali, že existujú možnosti v ich vzťahoch pri riešení konfliktov, ktoré im umožnia si usporiadať svoje životy viac podľa ich vlastných predstáv, ako len autoritatívnym rozhodnutím súdu alebo iného orgánu. Preto som privítal vznik rodinných poradní, ktoré dávajú priestor na zmenu myslenia a pohľadu na vnímanie konfliktov v rodinách. A taktiež umožňujú preniesť konflikty z roviny emócií k vecnosti a umožní prijať prijateľné riešenie pre všetky zúčastnené strany.

Pozícia právnika pri riešení rodinných problémov

Ako právnik poskytujem najčastejšie právne poradenstvo v oblasti rodinného práva súvisiace s predrozchodovou, predrozvodovou a tiež porozchodovou, porozvodovou situáciou klienta. Klienti majú konkrétne najviac záujem využiť poradenstvo v súvislosti s úpravou výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, s určením výživného, príp. zvýšením výživného a taktiež s úpravou styku rodiča s maloletým dieťaťom a zachovaním primeraného kontaktu rodiča s maloletým dieťaťom, s ktorým nežijú v spoločnej domácnosti. Poradenstvo bolo zamerané aj na osobné práva a povinnosti manželov a v súlade s účelom a poslaním rodinnej poradne malo preventívny charakter. Veľkej časti týchto klientov bolo poskytované aj psychologické poradenstvo.

Pri poradenskom procese sa snažím o rešpektovanie a realizáciu týchto zásad:

- Vytvoriť klímu otvorenej komunikácie o problémoch.
- Akceptovať klienta a jeho postoje.
- Diagnostikovať reálny problém klienta.
- Umožniť klientovi ventiláciu a emocionálnu katarziu.

- Pomáhať klientovi získavať relevantné informácie, poznatky, zručnosti.
- Skúmať spolu s klientom možné alternatívy.
- Motivovať a podporovať klienta v realizácii voľby.

Účelom právnej pomoci je vyhodnotenie situácie, právna analýza, odporúčanie ďalšieho postupu, prípadne aj pomoc pri prvých právnych krokoch. Nejde nikdy o poskytnutie rýchlej právnej rady, ale o komplexné zhodnotenie situácie klienta. Ak je to potrebné, je účelné poskytnúť klientovi odporúčanie na ďalšiu pomoc v rámci poradne (psychologickú alebo sociálnu), prípadne odporučiť návštevu iných inštitúcií v štátnom a neštátnom sektore alebo využitie právnej pomoci prostredníctvom Centra právnej pomoci alebo advokáta.

Cieľom poradenstva je teda riešenie nepriaznivej životnej situácie klienta, zmiernenie rizík pri absencii právneho vedomia klienta, zmiernenie strachu a neistoty klienta, načrtnutie možností riešenia problému klienta a uľahčenie voľby z možností, ktoré vyplývajú z právneho poradenstva.

Multidisciplinárny prístup

V Rodinnej poradni v Trnave sa prejavuje synergia psychológov, sociálnych pracovníkov a právnikov. Prináša to aj uvádzané benefity:

- možnosť rodičov aj po ukončení konania rozhodovať o veciach týkajúcich sa ich detí,
- posilnenie úcty a dôstojnosti rodiča,
- podpora komunikácie a kooperácie medzi rodičmi,
- zmiernenie nepriateľstva medzi rodičmi,
- upevnenie záväzku oboch rodičov voči porozchodovému usporiadaniu,
- možnosť porozvodového usporiadania „na skúšku“ pred konečným rozhodnutím,
- širší rozsah variant a možností v porozvodovom usporiadaní (zverenie dieťaťa do starostlivosti, kontakt s dieťaťom),
- možnosť flexibilného usporiadania rôznych činností a programov tak, ako to vyžadujú meniace sa potreby rodiny,
- zachovanie súkromia v osobných a rodinných záležitostiach,
- minimum zapájania sa štátu do rodinného života,
- minimalizácia finančných výdavkov rodičov, partnerov i daňových poplatníkov.

Dôležitou skutočnosťou je aj priestor, ktorý rodinná poradňa vytvára pre zachovanie súkromia v osobných a rodinných záležitostiach a minimalizuje zasahovanie štátnych a súdnych orgánov do špecifických záležitostí rodinného života.

V poradni využívame také postupy, metódy, intervencie, ktoré môžu podporiť zlepšenie rodičovskej komunikácie a kooperáciu v rodičovstve. Aj keď je to väčšinou krátkodobá intervencia, môže pozitívne ovplyvniť podobu rodičovstva, napr. v procese tvorby rodičovskej dohody. Poradcovia môžu pozitívne podporiť komunikáciu rodičov aj v tom prípade, keď nie je dosiahnutá dohoda. Rodičia, partneri sa učia konštruktívnej komunikácii, v ktorej je dôležitý názor oboch partnerov.

Pokiaľ sa vykoná dobrá intervencia zo strany poradcov, môže mať určitý vplyv aj na klientovu sebaúctu a dôveru vo svoje kompetencie, schopnosti, čo sa opäť môže do istej miery odraziť aj v konštruktívnom postoji pri tvorbe rodičovskej, partnerskej dohody, ako aj v

uplatňovaní dohodnutých pravidiel vo výkone rodičovskej starostlivosti. Nemenej dôležité a významné je aj posilnenie kooperatívneho správania partnerov, rodičov v situáciách starostlivosti a výchovy detí.

Záver

Z môjho pohľadu je veľkým prínosom pre Slovensko, že sa prostredníctvom národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1), ktorého som súčasťou, prispieva k systémovému riešeniu v oblasti prevencie duševných chorôb, k posilneniu vzťahov v rodine, k medzigeneračnej komunikácii, riešeniu problémov v rodine, manželstve. Štát, prostredníctvom rodinnej poradne a ich odborných poradcov nerezignoval na svoju úlohu napomáhať stabilite manželských a partnerských vzťahov, resp. vzťahov v rodine, naopak sa rozhodol ich aktívne posilňovať. Mojou predstavou je, že sa rodinné poradne stanú stálou súčasťou sociálneho servisu rodinám a jednotlivcom ako protektívny nástroj.

Všetky zúčastnené osoby v rodinných sporoch a konfliktoch si musia uvedomiť, že riešenie situácie by nikdy nemalo byť v podaniach návrhov na súd, ale v snahe vyriešiť veci zmierlivým spôsobom tak, aby sa najviac podieľali na výsledku, boli aktívni v celom procese a vždy si uvedomovali pozitíva i negatíva pre každú zúčastnenú stranu. Napokon, nemusíme súhlasiť s druhou stranou, ale vzájomné pochopenie môže priniesť rešpekt a úspešné vyriešenie veci pre obe strany.

O autorovi

Mgr. et Mgr. Rastislav Kraus je právnikom Rodinnej poradne v Trnave

VZDELÁVANIE ODBORNÝCH PRACOVNÍKOV RODINNÝCH PORADNÍ V PILOTNOM PROJEKTE

Dominika Kačurová – Andrea Sarnovská

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá mapovaním vzdelávacích aktivít poskytnutých odborným zamestnancom Rodinných poradní – psychologom. Vzdelávania boli venované rozšíreniu poznatkov o metódach a spôsoboch práce v psychologickom poradenstve v kontexte jednotlivca, páru a rodiny. Obsah stretnutí s lektormi bol vnímaný ako veľmi nápomocný a podnetný. Vzhľadom na rôznorodosť tém, ktorými sa psychológovia v poradenstve v rodinných poradniach zaoberajú, považujeme za nevyhnutné vzdelávanie aj v ďalších témach. V príspevku uvádzame okruhy tém, ktoré počas praxe v Rodinnej poradni vyvstali ako užitočné zvážiť v ďalšej fáze vzdelávania.

Kľúčové slová: Rodinné poradne, vzdelávanie, psychologické poradenstvo, psychodiagnostika

Úvod

V roku 2022 bol naplnený jeden z čiastkových cieľov národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) a vznikli pilotné pracoviská Rodinných poradní v piatich slovenských mestách: Humenné, Košice, Žilina, Trnava a Nové Zámky. V rámci pilotného projektu bolo odborným zamestnancom i asistentom zabezpečené vzdelávanie (Majáková, 2022).

Vzdelávanie sociálnych pracovníkov a psychologov sa realizovalo vybranými lektormi v priestoroch Rodinnej poradne v Žiline, Kálov 1.

Vzdelávanie sociálnych pracovníkov rodinných poradní bolo rozdelené na základné a špecializované/špecifické vzdelávanie v rozsahu 120 hodín. Špecializované vzdelávanie bolo zamerané najmä na skvalitnenie poradenského procesu v poradniach. Sociálni pracovníci sa zaoberali aktuálnymi metódami, technikami a postupmi sociálnej práce, ako aj analýzou typológie klientov či prípadovými štúdiami z praxe.

Sociálnym pracovníkom boli sprostredkované aj ďalšie odborné vzdelávania prostredníctvom Zoom platformy s MUDr. Jankou Noskovou. Okrem toho bola zrealizovaná i zahraničná cesta do Českej republiky, na ktorej sa vybraní poradcovia oboznamovali s viacročnou praxou rodinného poradenstva v Českej republike (Majáková, 2022).

Vzdelávanie asistentiek rodinných poradní sa realizovalo online formou. Hlavným obsahom vzdelávania bolo osvojenie si techník a komunikačných zručností (aktívne počúvanie, asertívna a nenásilná komunikácia). Spomenuté techniky boli aplikované v nácvikoch modelových situácií prvého poradenského kontaktu medzi klientom a asistentkou.

Vzdelávanie 4 právnikov/čiek sa nepodarilo z technických dôvodov v projekte zrealizovať.

Vzdelávanie psychologov bolo rozdelené na základné vstupné vzdelávanie a špecializované vzdelávanie pre prácu s jednotlivcom, párom a rodinou. V tomto príspevku sa podrobnejšie zameriame na vzdelávanie, ktoré bolo poskytnuté psychologom, v rozsahu 240 hodín.

Základné vstupné vzdelávanie

Prvé vstupné vzdelávanie psychológov pilotných rodinných poradní sa uskutočnilo v mesiacoch marec a máj v roku 2022. Vzdelávacie aktivity boli orientované na prácu s jednotlivcom v poradenskom procese.

Pomocou skupinovej diskusie a vyskúšaním si role poradcu pri modelových situáciách sa mohli psychológovia naučiť viesť rozhovor, či osvojiť si rôzne techniky kladenia otázok už pri prvom stretnutí s klientom.

Psychológovia si tak zopakovali nadobudnuté poznatky a doplnili ich o nové skúsenosti lektora.

Špecializované/špecifické vzdelávanie

V rámci špecializovaného vzdelávania, ktoré prebiehalo v mesiacoch september a október 2022 boli vzdelávacie aktivity zamerané na prácu s párom a rodinou.

Psychológovia sa venovali teóriám párovej terapie podľa PCA (na klienta zameraná terapia) a technikám vedenia rozhovoru s párom, identifikáciám potrieb v partnerskom vzťahu či práci na motivácii v partnerstve. Ďalšou témou vzdelávania bol konflikt v páre, jeho fázy a druhy intervencií na jeho zvládanie.

Terapeutický prístup PCA (na klienta zameraná terapia) bol vytvorený a rozvíjaný Carlom R. Rogersom.

Terapia vychádza z klienta a podnecuje jeho samostatný rozvoj. Ide o terapiu dôverným, otvoreným rozhovorom, pri ktorom sa terapeut vcituje do klienta, chápe, čo klient prežíva, plne ho rešpektuje, podporuje klientov „sebaaktivačný pud“ a súčasne aj sám terapeut môže prejsť svoje pocity a byť sám sebou (Kratochvíl, 2017).

Podľa Hall, Lindzey, (1999, s. 182) „*V terapii zameranej na klienta musí byť terapeut schopný vstúpiť do „intenzívneho osobného a subjektívneho vzťahu“ s klientom. Terapeuti musia byť genuínni (ozajstní) a neskrývať sa za defenzívnu masku. Musia klientovi umožniť, aby spoznal svoje vlastné city. Terapeuti musia umožniť sebe samým stále chápať klientov. To znamená, že musia byť ochotní prežívať svet ako ich klienti, pociťovať „čo to znamená byť klientom v každom momente vzťahu.“ Terapeuti sa musia cítiť dobre v takomto vzťahu, i keď nebudú vedieť, kam to vedie. Musia sa uspokojiť s poskytovaním klímy, v ktorej sa klienti cítia slobodne byť alebo stávať sa sebou.*“

Súčasťou vzdelávacích stretnutí bol aj fokus na koncepciu pároveho terapeuta Johna M. Gottmana a jej techniky (dom zdravého vzťahu, mapy lásky, konštruktívna hádka, zázračných 6 hodín a iné). Cieľom párovej terapie podľa Gottmana je odzbrojiť konfliktnú verbálnu komunikáciu, zvýšiť intimitu, rešpekt a náklonnosť, odstrániť bariéry, ktoré vytvárajú pocit stagnácie a vytvoriť zvýšený pocit empatie a porozumenia v kontexte vzťahu (Gottman, 2023).

Pri vzdelávaní zameranom na prácu s rodinou sa psychológovia oboznámili aj so špecifickými terapeutickými prístupmi, ktoré si mohli vyskúšať sami na sebe. Išlo napr. o sochovanie osôb či ďalšie techniky prevzaté z psychoterapeutického prístupu podľa Virginie Satirovej.

V. Satirová je predstaviteľka americkej humanistickej psychológie a zakladateľka Transformačnej systemickej terapie V. Satirovej (TSTS).

Jej systemický prístup sa venuje komunikácii a vzťahom medzi členmi rodiny, kladie dôraz na pozitívnu hodnotu človeka a jeho rastové možnosti. V terapii sa sústreďuje na proces

zmeny od patológie k efektívnejšiemu využívaniu zdravého potenciálu človeka (Kratochvíl, 2017).

Podľa Kratochvíl (2017, s. 269) „*Cieľom je posilnenie sebaúcty klienta a jeho zodpovednosti, vyrovnanie sa s nespracovanými udalosťami v minulosti a podpora schopnosti robiť zodpovedné samostatné rozhodnutia. Terapia je pozitívne a optimisticky zameraná.*“

V. Satirová využíva vo svojej terapii pohľad do očí, dotyky aj ďalšie neverbálne prostriedky a zdôrazňuje prejavovanie potreby lásky a vyjadrovanie lásky, prejavovanie vrelosti i záujmu o toho druhého (Kratochvíl, 2017).

V priebehu špecializovaného/špecifického vzdelávania si psychológovia vyskúšali aj arteterapeutické techniky a diskutovali o možnostiach ich využitia pri práci s rodinou.

Psychodiagnostika detí a dospelých

Súčasťou stretnutí venovaných psychodiagnostike detí a dospelých bolo podrobné analyzovanie a porozumenie Ericksonovej teórie psychosociálneho vývinu, od jeho fáz (vývojové potreby), po súvisiace krízy, ktoré sa transformujú do správania človeka. Obsahom analýz bola primárne téma „práca na zmene klientovho správania a prežívania“.

Americký psychológ a psychoanalytik Erik H. Erikson vo svojej psychosociálnej teórii, **popisuje osem vývinových štádií v života človeka**, ktorými si počas svojho života musí prejsť každý človek. Teória má prívlastok psychosociálna z toho dôvodu, že na rozdiel od autorov ako Sigmund Freud, sa Erikson sústredil na dôležitosť interakcie jednotlivca s inými ľuďmi. Odlišuje sa i v tom, že hovorí o celoživotnom vývine osobnosti.

Podľa Hall, Lindzey (1999, s. 86) „*Psychosociálna teória vývinu načrtáva osemštádiový životný cyklus, pričom v každom štádiu musí pozitívna kvalita Ega (ako napr. základná dôvera) prevážiť negatívnu kvalitu (ako napr. základná nedôvera), aby sa mohla vyvinúť cnosť (napr. nádej).*“

Ide o takzvanú dilemu medzi dvoma protichodnými tendenciami. To, ako sa s touto úlohou popasujeme, ovplyvní našu osobnosť v budúcnosti. Za priaznivých podmienok získavame za odmenu určité cnosti. Pri každom štádiu si môžeme osvojiť buď dobrú alebo zlú skúsenosť a tá nás bude sprevádzať v nasledujúcich životných fázach (Hall, Lindzey, 1999).

Ďalšia časť vzdelávania bola zameraná na prácu s párom a rodinou a možnosti využitia psychodiagnostických nástrojov pri párovom aj rodinnom poradenstve.

Pre priebežné zaznamenávanie a regulovanie poradenského procesu sa psychológovia naučili využívať rodinnú mapu či techniku merania interpersonálnej atmosféry teplomerom podľa V. Satirovej.

Prebiehala rozsiahla diskusia o funkčnosti a účelnosti jednotlivých diagnostických nástrojov pre potreby poradenských psychológov v Rodinných poradniach. Z diskusie vyplynulo, že pre potreby poradenstva sa javia ako funkčné nasledujúce diagnostické nástroje: Profil problémov, Beckova škála depresie (BDI-II), Cattellov 16-faktorový dotazník osobnosti (16PF), Sebaopisná škála Symptom Checklist (SCL-90), Dotazník rodičovského prijatia - odmietnutia (PARQ), Eysenkove osobnostné dotazníky (EPQ-P, IVE) či Test rodinných vzťahov. Psychológovia mali možnosť nahliadnuť na jednotlivé dotazníky, v praktických cvičeniach nachádzali konkrétne využitie dotazníkov pri nastavovaní intervencie pri práci s párom.

Vzhľadom na to, že odborná psychologická prax vyžaduje kontinuálne vzdelávanie, v nasledujúcom projekte Rodinných poradní považujeme za užitočné rozširovať vedomosti odborných zamestnancov.

Navrhujeme zväžiť tieto výcviky:

- *Základný kurz krízovej intervencie*, IPčko (Na vršku 6, Bratislava – Staré Mesto), v rozsahu 20 hodín <https://ipcko.sk/zakladny-kurz-krizovej-intervencie/>
Krátkodobý výcvik naratívnej terapie, Košický Inštitút pre systemickú skúsenosť, PhDr. Eva Linhová (Húskova 47, Košice), v rozsahu 120 hodín <https://www.isz.sk/Narativny.htm>
- *Možnosti diagnostiky vzťahovej väzby*, Inštitút rodinnej terapie a terapie vzťahovej väzby, PaedDr. Dušana Priehradná (online), v rozsahu 36 hodín <https://www.rodinnaterapia.sk/seminare/moznosti-diagnostiky-vztahovej-vazby/>
- *Krátkodobý výcvik v párovej terapii zameranej na emócie*, EFT Institute Slovakia, Prof. Mgr. Júlia Halamová, PhD. (Sartorisova 10, Bratislava), v rozsahu 32 hodín https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uap/dokumenty/workshop/22_23/Parova_terapia_EFT-C.pdf

Záver

Príspevok bol zameraný na zmapovanie poskytnutého vzdelávania pre psychologov, v pilotnom projekte piatich rodinných poradní. Stretnutia boli venované rozšíreniu poznatkov o metódach a spôsoboch práce v psychologickom poradenstve v kontexte jednotlivca, páru i rodiny. Obsah stretnutí s lektormi bol vnímaný ako veľmi podnetný a nápomocný. Do budúcnosti zamestnanci – psychologovia navrhujú doplniť vzdelávanie o ďalšie vyššie spomínané oblasti, ktoré budú zabezpečené zamestnávateľom v rámci druhej fázy projektu.

Použitá literatúra

1. Gottman, J. M. (2023) The Gottman Method. Retrieved November, 15, 2023, Dostupné online na: <https://www.gottman.com/about/the-gottman-method/>.
2. Hall, C. S. a Lindzey, G. (1999) *Psychológia osobnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
3. Kratochvíl, S. (2017) *Základy psychoterapie*. Praha: Vydavateľstvo Portál.
4. Majáková, J. (2022) *Výročná správa 2022, Rodinné poradne /ROPO/ na Slovensku*.

O autorkách

Mgr. Dominika Kačurová je psychologičkou v Rodinnej poradni Košice

Mgr. Andrea Sarnovská je psychologičkou v Rodinnej poradni Košice

FOTODOKUMENTÁCIA

približujúca atmosféru zo vzdelávaní zamestnancov a zamestnankýň Rodinných poradní na Slovensku

vytvorených počas realizácie národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1)

Zdroj: Rodinná poradňa Košice

SUPERVÍZIA A JEJ PRÍNOS V PRÁCI ZAMESTNANCOV RODINNÝCH PORADNÍ

Svetlana Durkajová – Martina Balaščíková – Kristína Jacinová

Abstrakt: Tento príspevok sa zaoberá supervíziou a jej prínosom pri poskytovaní poradenských služieb v rodinných poradniach. Cieľom príspevku je poukázať na potrebu supervízie v rodinných poradniach, jej výhody, a kto ju má poskytovať.

Kľúčové slová: rodinné poradne, poradca, poradenský proces, supervízia, supervízor, supervidovaný

Úvod

Psychológ je dobrý vtedy, ak sám navštevuje psychológa. Preto dáva zmysel, že aj „v iných odvetviach je výhodné mať možnosť prizvať si ku svojej práci človeka, ktorý vidí veci z nadhľadu. „Pohľad zhora“ je priamym prekladom slova supervízia, teda latinsky „super videre“. Práca poradcu je náročná nielen na kvalitu, odbornosť, ale aj kvantitu z pohľadu množstva osobnej a profesionálnej „nasadenosti“ v pracovnom čase“ (Schavel, 2010, s. 13). Práve preto dochádza pri výkone činnosti k výraznému vyčerpaniu poradcu, a z tohto dôvodu aj k možným chybám vo vzťahu k poskytovaným službám. Supervízia zároveň vytvára priestor pre skvalitňovanie poradenského procesu.

Supervízia

Supervízia v rodinných poradniach sa javí ako účinná metóda prevencie syndrómu vyhorenia, chápeme ju ako efektívny spôsob riešenia problémov na pracovisku, za účelom prevencie chýb poradcu vo vzťahu ku klientom, kolegom, nadriadeným, podriadeným, sebe samému a vlastnej profesii. Riadiaci orgán vypracuje po konzultácii s regionálnymi rodinnými poradňami každoročne plán supervízie pre jednotlivé poradne vždy na nasledujúci kalendárny rok (Schavel a kol., 2013).

V zmysle vytvorených *Štandardov rodinných poradní* pilotného národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) pracovníci rodinných poradní majú povinnosť zúčastniť sa v jednom kalendárnom roku minimálne desiatich hodín individuálnej, skupinovej alebo tímovej supervízie, ktorú rodinným poradniam zabezpečuje zamestnávateľ. Zamestnávateľ vyberá supervízorov podľa geografickej, časovej a finančnej dostupnosti výhradne spomedzi absolventov akreditovaného supervízneho výcviku v rozsahu minimálne 240 hodín, ktorí sú zapísaní v Zozname supervízorov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Supervízia je vykonávaná v rodinnej poradni na základe kontraktu o podmienkach supervízie, pokiaľ ide o externého supervízora, alebo na základe pracovnej zmluvy, pokiaľ ide o zamestnanca zamestnávateľa.

Supervízor je povinný vypracovať záverečnú správu zo supervízie, ktorú po schválení jej obsahu supervidovaným odovzdá vedúcemu pracovníkovi za účelom skvalitnenia poradenskej práce rodinnej poradne. Kompletizácia, evidencia, uloženie a zabezpečenie dokumentácie zo supervízie sa vykonáva podľa interného poriadku rodinnej poradne.

Počas pilotného národného projektu supervíziu v rodinných poradniach pre sociálnych pracovníkov, právnikov a asistentov rodinných poradní vykonáva manažérka metodického

riadenia rodinných poradní PhDr. Jarmila Majáková, PhD. Pod jej vedením sa supervízie realizujú prezenčnou a dištančnou formou. Prezenčná forma doposiaľ prebiehala na jednotlivých pracoviskách a dištančná forma telefonicky a online prostredníctvom platformy ZOOM. Psychológovia rodinných poradní mali supervíziu zabezpečenú iným supervízorom.

PhDr. Jarmila Majáková, PhD. okrem pozície manažérky metodického riadenia rodinných poradní vykonáva od začiatku pilotného projektu aj pozíciu supervízorky pre sociálnych pracovníkov, právnikov a asistentov rodinných poradní. PhDr. Jarmila Majáková, PhD. od začiatku pilotného projektu mala výhrady voči tomu, aby zastávala funkciu supervízorky a metodičky v jednej osobe. Opakovane prezentovala svoj názor, že tieto dve pozície majú byť oddelené, bola aktívna pri uskutočnení tejto zmeny.

Expertný tím NP Rodinné poradne vydal *Štandardy rodinných poradní* (2023, s. 28-29) s uvedením, že „*funkcia supervízora nemôže byť spojená so žiadnou inou pracovnou pozíciou, ktorá má priamy vzťah k rodinným poradniam. Nemôže ísť napríklad o metodika a supervízora v jednej osobe*“.

Záver

V tomto príspevku sme sa venovali téme potreby supervízie, konkrétne prínosu supervízie pre skvalitnenie kompetencií práce poradcov v poradenskom procese. Pozitívny prínos supervízie ako takej je práve to, že supervízia sa nezameriava iba na kompetencie, ale má široké zameranie a rieši aj špecifické témy zamestnancov rodinných poradní.

Z nášho pohľadu je potrebné, aby sa supervízia organizovala aj naďalej, čo napriek uzákoneniu bohužiaľ nie je samozrejmosťou v každej organizácii či inštitúcii. Sme vďační, že v rámci pilotného národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) nám takáto možnosť bola ponúknutá a pevne veríme, že aj v budúcnosti budeme mať možnosť v supervíznych stretnutiach pokračovať.

Použitá literatúra:

1. Kolektív autorov *Štandardy rodinných poradní*. NP Rodinné poradne, 2023. Dostupné online na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Standardy_pre_ROPO.pdf
2. Schavel, M. Kvalita vzdelávania pracovníkov v oblasti sociálnej práce (Biblicko-teologické a sociologické východiská.) Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 14. – 15. júna 2010 na Pravoslávnej bohosloveckej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.
3. Schavel, M. et al. *Supervízia v sociálnej práci. Teória, prax a výskum*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce, 2013. 206 s. ISBN 978-80-971445-0-0

O autorkách

PhDr. Svetlana Durkajová je sociálnou pracovníčkou v Rodinnej poradni Humenné

PhDr. Martina Balaščíková je sociálnou pracovníčkou v Rodinnej poradni Humenné

Mgr. Kristína Jacinová je asistentkou Rodinnej poradne Humenné

Pracovisko autoriek: Rodinná poradňa, Námestie slobody 26/10, 066 01 Humenné

NÁRODNÝ PROJEKT RODINNÉ PORADNE – PORADENSKO-PSYCHOLOGICKÉ SLUŽBY PRE JEDNOTLIVCOV, PÁRY A RODINY OČAMI PROJEKTOVÉHO RIADENIA

Jana Urdziková – Katarína Procházková – Lucia Pavlovič

Abstrakt: Príspevok prináša pohľad do projektového riadenia a každodenného manažmentu realizácie národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) od jeho začiatku až do ukončenia. Popisuje kľúčové ciele projektu, ako aj spôsoby a cesty ich realizácie. Kľúčovým výstupom projektu bolo vytvorenie strategického dokumentu obsahujúceho štandardy rodinných poradní a zriadenie piatich pilotných rodinných poradní na Slovensku. Tento projekt realizoval Inštitút pre výskum práce a rodiny ako prijímateľ v spolupráci s partnerom Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny.

Kľúčové slová: národný projekt, Rodinné poradne, projektový manažment

Úvod

Inštitút pre výskum práce a rodiny ako prijímateľ nenávratného finančného príspevku v spolupráci s partnerom, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, od októbra 2021 realizujú národný projekt *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1), ktorý v decembri 2023 ukončil svoje odborné aktivity.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje, www.esf.gov.sk *Prioritnej osi 8. REACT-EU a konkrétneho cieľa 8.1.1 Podpora obnovy po kríze spojenjej s pandemiou COVID-19 vrátane jej sociálnych dôsledkov a príprava zeleného, digitálneho a odolného oživenia hospodárstva.*

Miestom realizácie projektu sú Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj, Trenčiansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj, Prešovský kraj, Košický kraj.

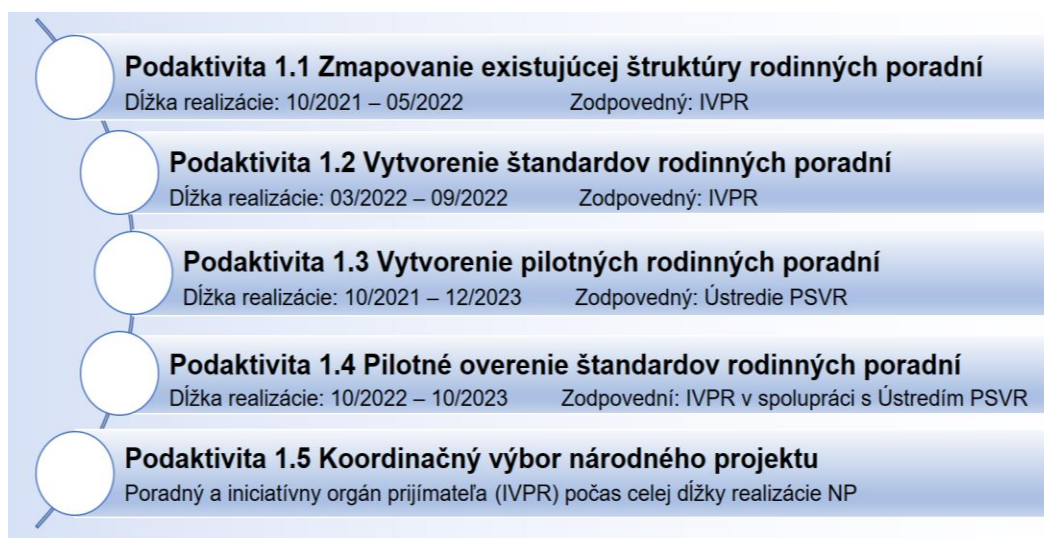
Viac informácií o národnom projekte je k dispozícii na webstránke projektu: <https://ivpr.gov.sk/narodny-projekt-rodinne-poradne-poradensko-psychologicke-služby-pre-jednotlivcov-pary-a-rodiny/>

1. Priblíženie samotnej realizácie národného projektu

Cieľom národného projektu bolo vytvorenie podmienok na rozvoj psychologického a iného odborného poradenstva ľuďom (jednotlivec, pár, rodina) pri riešení problémov v rodine, manželstve a v medziľudských vzťahoch, vrátane vytvorenia kvantitatívnych a kvalitatívnych štandardov rodinného poradenského systému a ich pilotného overenia v praxi, t. j. navrhnutie a pilotná implementácia zmien komplexného a systémového charakteru v uvedenej oblasti.

Hlavným cieľom národného projektu bolo prispieť k systémovému riešeniu v oblasti prevencie duševných chorôb, posilneniu vzťahov v rodine a medzigeneračnej komunikácii vytvorením podmienok pre poskytovanie odborného, najmä psychologického poradenstva pre jednotlivcov, páry a rodiny pri riešení problémov v rodine, manželstve a medziľudských vzťahoch.

Plnenie čiastkových cieľov sme realizovali prostredníctvom hlavnej aktivity s názvom „Rodinná poradňa – poradensko-psychologické služby pre rodiny, páry, jednotlivcov“, ktorá je tvorená 4 podaktivitami uvedenými na obrázku 1.

Obrázok 1 Hlavná aktivita národného projektu a jej podaktivity

Zdroj: Vlastné spracovanie

Podaktivita 1.1 Zmapovanie existujúcej štruktúry rodinných poradní

Plnenie podaktivity sa začalo v októbri 2021 vytváraním tímu analytikov/analytičiek pre podaktivitu 1.1, ktorého úlohou pod vedením garanta podaktivity 1.1 bolo zmapovanie existujúcej štruktúry poradenských pracovísk pre jednotlivca, pár a rodinu, taktiež zmapovanie existujúcej ponuky a dopytu a vytvorenie mapy rodinných poradní v SR. V súčasnosti existujú v SR rôzne typy poradní s rôznou činnosťou a kompetenciou, ktoré sčasti sanujú problémy jednotlivcov a rodín, nie sú však prepojené a nie sú všetkým dostupné. Preto bolo potrebné analyzovať existujúcu sieť a rozsah činností. Pod vedením doc. PhDr. Rastislava Bednárika, CSc. ako garanta podaktivity 1.1 a riešiteľského kolektívu, analytičiek NP Rodinné poradne: PhDr. Zuzany Drgoňovej, PhD., doc. Ing. Ivety Dudovej, PhD., PhDr. Daniely Kešelovej, PhD. a doc. Ing. Eriky Neubauerovej, PhD. bol na základe mapovania existujúcej štruktúry rodinných poradní vytvorený výstup podaktivity 1.1 s názvom *Aktuálny stav poradenstva pre jednotlivca, pár a rodinu na Slovensku*, čím bola podaktivita v máji 2022 ukončená. Ide o čiastkový výstup NP Rodinné poradne, ktorý tvoril východisko a základ pre ďalšie podaktivity národného projektu, ako aj pre vypracovanie kľúčového výstupu projektu v rámci podaktivity 1.4.

Podaktivita 1.2 Vytvorenie štandardov rodinných poradní

Cieľom podaktivity bolo vytvoriť kvalitatívne a kvantitatívne štandardy rodinných poradní – štandardy týkajúce sa procedurálnych podmienok poskytovania služby. Štandardy rodinných poradní boli vytvorené na základe výsledkov podaktivity č. 1.1 a zahŕňali rôzne interné normy, ktoré definovali očakávané štandardy rodinných poradní. Prehľad navrhnutých interných noriem uvádza Tabuľka 1.

Tabuľka 1 Prehľad interných noriem, ktoré definujú očakávané štandardy rodinných poradní

Oblasť	Názov internej normy	Popis
1. Prevádzková a legislatívna	Prevádzkové štandardy	definuje priestorové podmienky, materiálno – technické vybavenie, prevádzkové podmienky
	Registratúrny a archivačný poriadok a registratúrny plán	definuje pravidlá pre vedenie registratúry a archivácie
	Interný pokyn pre vybavovanie sťažností a petícií	definuje postup a kompetencie pri vybavovaní podnetov a sťažností
2. Riadenie a rozvoj ľudských zdrojov	Personálne štandardy	definuje špecifikácie prac. pozícií vrátane náplne práce, požiadaviek na vzdelanie, plánu rozvoja a povinností PM, v prílohách je i návrh org. štruktúry organizačného útvaru Rodinné poradne a rodinnej poradne
	Supervízia	definuje pravidlá a proces poskytovania supervízie
	Metodika výberového procesu	<i>V štádiu spracovania - definuje proces a pravidlá výberu metódou assessment centrum</i>
3. Oblasť etiky, hodnôt a proklientskeho prístupu	Etický kódex zamestnancov ROPO	definuje základné hodnoty rodinných poradní, ktoré sú rozpracované do štandardov správania zamestnancov
	Dotazník na hodnotenie spokojnosti klienta Rodinnej poradne	dotazník spätnej väzby
4. Poskytovanie služieb	Manuál poskytovania poradenských služieb	definuje pravidlá poskytovania poradenských služieb
	Administratívne materiály	Dohoda o poskytovaní služieb, Návrh karty klienta, Súhlas so spracovaním osobných údajov
5. Reporting	Monitoring služieb ROPO	Evidencia je už používaná v poradniach, bude upravená
6. Iný podporný materiál	Zoznam liniek pomoci (zdroj: SKP)	Informácie o kontaktoch na iné organizácie, ktoré je možné poskytnúť klientom

Zdroj: Baranovská, A. a kol. Štandardy rodinných poradní - úvod, september 2022 (čiastkový výstup NP Rodinné poradne)

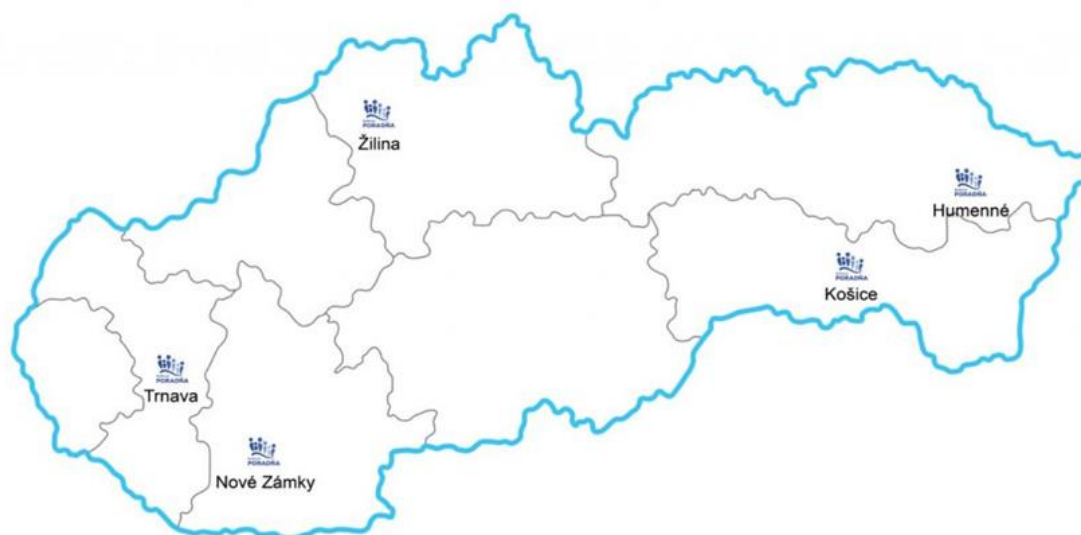
V marci 2022 začal svoju expertnú činnosť tím expertov NP Rodinné poradne pod vedením PhDr. Andrey Baranovskej, PhD. ako garantky podaktivity 1.2 a riešiteľského kolektívu, expertiek NP Rodinné poradne: PhDr. Janky Moravčíkovej, PhD., PhDr. Anny Kasanovej, PhD., Mgr. Evy Klimovej a Mgr. Terézie Bilasovej, PhD.. Spoločne vytvorili výstup podaktivity 1.2 a to *Štandardy rodinných poradní - úvod*, čím bola podaktivita v septembri 2022 ukončená.

Podaktivita 1.3 Vytvorenie pilotných rodinných poradní (príprava podmienok)

Pilotné rodinné poradne vytvoril a zabezpečuje v nich plynulý chod poskytovaných služieb partner, Ústredie PSVR, v rámci realizácie podaktivity 1.3. Prvé rodinné poradne v rámci NP Rodinné poradne boli otvorené pre klientov 11. 4. 2022 a to v Trnave, Žiline, Nových Zámkoch a Košiciach a 18.07.2022 v Humennom. V Rodinných poradniach počas realizácie národného projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) poskytujú poradensko-psychologické služby:

- 3 psychológovia,
- 2 sociálni pracovníci,
- 1 (liečebný/špeciálny) pedagóg/právnik s využitím metód, techník a pod. príslušných vedných odborov.
- 1 asistent rodinnej poradne, ktorý zabezpečuje činnosti prvého kontaktu a administratívne činnosti súvisiace s chodom rodinnej poradne.

Slávnostné otvorenie Rodinných poradní na Slovensku sa konalo 2. 6. 2022 návštevou ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Milana Krajniaka v Rodinnej poradni v Trnave a jeho tlačovou konferenciou.

Obrázok 2 Prvé (pilotné) Rodinné poradne na Slovensku

Vytvorené Rodinné poradne na Slovensku (obr. 2) sú bezplatné, diskrétné a sú bezpečným a dostupným miestom pre všetkých ľudí, ktorí prežívajú vzťahové alebo rodinné problémy následkom nepriaznivého psychického, sociálneho a spoločenského alebo iného rozpoloženia.

Obrázok 3 Logo Rodinnej poradne

Štát garantuje poskytovanie kvalifikovanej odbornej pomoci od prvého kontaktu s klientom (teda jednotlivcom, párom, rodinou) cez orientáciu v jeho aktuálnej situácii až po sprevádzanie pri riešení problémov klienta. V Rodinných poradniach, označených logom uvedeným na obrázku 3 (prípadne iba v jeho modrom prevedení), sa poskytuje psychologické, právne, sociálne poradenstvo a prevencia. Kontakt na Rodinné poradne na Slovensku je k dispozícii na propagačnom letáku Rodinných poradní (https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/ropo_letak_a5_web.pdf). Kontakty sú rovnako k dispozícii na www.rodinnaporadna.sk, kde sú aktuálne kontakty, nakoľko sa sieť rodinných poradní od roku 2024 bude rozširovať. Rodinné poradne možno kontaktovať osobne, telefonicky alebo emailom.

Metodické činnosti súvisiace s výkonom činnosti odborných zamestnancov rodinných poradní a pravidelnú supervíziu zamestnancov rodinných poradní zabezpečovala manažérka metodického riadenia pre sociálnych/sociálne pracovníkov/pracovníčky, pedagógov/pedagogičky, právnikov/právničky a asistentov/asistentky rodinných poradní a supervízorka pre uvedené profesie v Rodinných poradniach na Slovensku..

V rámci podaktivity 1.3 sa v roku 2022 vykonali aj vzdelávacie aktivity, ktoré boli realizované pre zamestnancov/kyne rodinných poradní. Vzdelávanie zamestnancov prebiehalo v dvoch moduloch. Prvý modul bol zameraný na základné vzdelávanie a druhý modul riešil špecializovanú oblasť. Realizované vzdelávacie aktivity:

- Psychodiagnostika detí a dospelých;
- Psychologické poradenstvo pre jednotlivcov, pár a rodinu;
- Sociálne poradenstvo pre jednotlivcov, pár a rodinu.

Podaktivita 1.4. Pilotné overenie štandardov rodinných poradní

V októbri 2022 sa vytvorené *Štandardy rodinných poradní* začali implementovať a overovať vo vytvorených pilotných rodinných poradniach – v Trnave, Žiline, Nových Zámkoch, Košiciach a Humennom. Pod vedením doc. PhDr. Rastislava Bednáríka, CSc. ako garanta analytického tímu, ktorý bol tvorený analytičkami NP Rodinné poradne: PhDr. Zuzana Drgoňová, PhD., doc. Ing. Iveta Dudová, PhD., PhDr. Daniela Kešelová, PhD. a doc. Ing. Erika Neubauerová, PhD. a pod vedením prof. PhDr. Michalom Oláhom, PhD. ako garantom expertného tímu, ktorý bol tvorený expertkami NP Rodinné poradne: Mgr. Alena Alscher, Mgr. Terézia Bilasová, PhD., Doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD., a PhDr. Gabriela Ručková, PhD., MBA, sa oba tímy vzájomne podieľali na realizácii podaktivity 1.4. Monitorovaním podmienok pre poskytovanie odborného, najmä psychologického, ale aj sociálneho a právneho, prípadne pedagogického poradenstva pre jednotlivcov, páry a rodiny pri riešení náročných životných situácií, zistenia a závery parciálnych analýz, ktoré vyplynuli z implementácie *Štandardov rodinných poradní* do praxe, bol vytvorený kľúčový výstup NP Rodinné poradne a to *Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne*. Výstup je k dispozícii na <https://ivpr.gov.sk/vystupy-podaktivity-1-4-np-rodinne-poradne-poradensko-psychologicke-sluzby-pre-jednotlivcov-pary-a-rodiny/>.

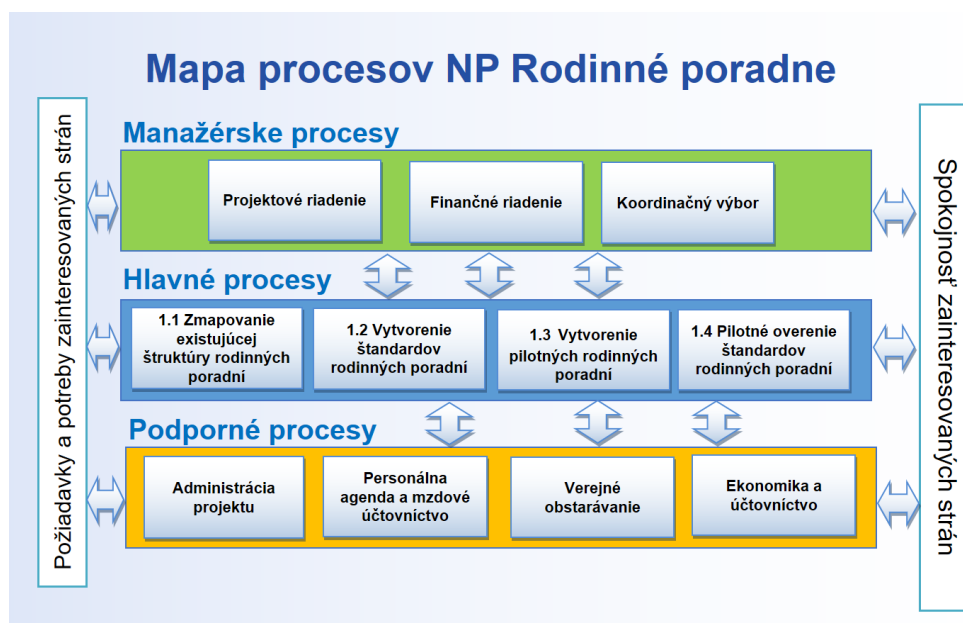
Na tvorbe, overovaní a finalizácii *Štandardov rodinných poradní* sa priamo i nepriamo podieľalo mnoho odborníkov a odborníčok z rôznych zainteresovaných skupín, ktorým vďačíme za odborné rady, usmernenia, pripomienky a návrhy na zlepšenie k vytvoreniu komplexného a aktuálneho dokumentu, akým je kľúčový výstup NP Rodinné poradne, *Analýza implementácie štandardov pre rodinné poradne* ako súčasť realizácie podaktivity 1.4, ktorá bola ukončená v októbri 2023.

Podaktivita 1.5 Koordinačný výbor národného projektu

Počas celého roka 2022 a 2023 prebiehali na pravidelnej báze zasadnutia Koordinačného výboru NP Rodinné poradne, ktorý je poradným a iniciatívnym orgánom prijímateľa NFP a je zriadený vecným garantom národného projektu – Sekciou rodinnej politiky MPSVR SR, na celé časové obdobie realizácie národného projektu.

2. A ako vidí realizáciu národného projektu projektové riadenie?

Uchopiť realizáciu vyššie uvedených podaktivít NP Rodinné poradne bolo potrebné cez projektové riadenie, čo je niekedy pre celý projektový tím výzvou a to hlavne v začiatkoch realizácie samotného národného projektu, kedy je veľmi dôležité správne nastaviť všetky procesy, ktoré sú nevyhnutné pre úspešnú realizáciu projektu.

Obrázok 4 Mapa procesov NP ROPO

Vytvorená mapa procesov NP Rodinné poradne, ktorá je znázornená na obrázku 4, poukazuje na procesy a ich štruktúru. Manažérske procesy predstavujú procesy riadenia NP Rodinné poradne, hlavné procesy sú priamo napojené na realizáciu podaktivít NP Rodinné poradne a podporné procesy zabezpečujú podporné a obslužné činnosti nevyhnutné pre realizáciu a plynulý chod NP Rodinné poradne.

Častokrát si ani neuvedomujeme, čo všetko je “skryté” za úspešnou realizáciou projektov, pretože sa verejne hovorí predovšetkým o napĺňaní cieľov, hlavných aktivít, či podaktivít, ktoré priamo vytvárajú výsledok projektu a sú na to priamo naviazané finančné prostriedky. Je to pochopiteľné. Avšak tu si treba uvedomiť, že bez riadiaceho i podporného aparátu, ktorý je často na pozadí celej realizácie hlavných aktivít, by to proste nefungovalo. Možno to prirovnať ku stoličke s tromi, či nebudaj s dvomi nohami. Ak je správne nastavené fungovanie riadiaceho aj podporného aparátu (zabezpečuje administratívu, personálnu agendu, účtovníctvo, verejné obstarávanie, ekonomiku), tak je zabezpečená stabilita a koherencia v realizácii projektu, čo je predpoklad k úspešnej realizácii projektu. Toto si však rovnako vyžaduje finančné prostriedky a pozornosť pri zostavovaní rozpočtu projektu. V NP Rodinné poradne sme mali vytvorený skvelý riadiaci i podporný tím, ktorí zabezpečoval plynulý chod riadiacich i podporných procesov NP Rodinné poradne.

Je skoro samozrejmosťou, že sa počas realizácie projektov vyskytujú nepredvídateľné alebo neočakávateľné situácie, ktoré pri príprave/tvorbe projektov (projektových zámerov), nikto nevidí. Tie, ktoré vnímame pri tvorbe projektu, zvyčajne definujeme aj s určením stupňa závažnosti a s návrhom opatrení, aby sme potenciálne riziko eliminovali alebo aspoň znížili na minimum. Avšak samotná realizácia tiež prináša rôzne riziká s rôznou úrovňou ich dopadu. Z pohľadu projektového riadenia ide o výzvy, ktoré projekt posúvajú a otvárajú možnosti pre zlepšenie, prípadne zlepšovanie. Rovnako i NP Rodinné poradne čelil rôznym výzvam počas jeho realizácie, ktoré v mnohých prípadoch boli veľmi náročné a dotýkali sa viacerých zainteresovaných strán NP Rodinné poradne. Ustáť náročné výzvy, nájsť východisko a riešenie pre nestabilné a v prvom momente neriešiteľné situácie, bolo možné iba za účasti takých zainteresovaných osôb, ktoré hľadali spôsoby riešenia, boli angažované a mali záujem posunúť veci vpred a rovnako prinášať proaktívne riešenia.

Za projektový tím NP Rodinné poradne si uvedomujeme, že sme mali tú česť pracovať v NP Rodinné poradne so skvelým tímom ľudí, ako na MPSVR SR – Sekcia rodinnej politiky, u partnera – Ústredia PSVR, v samotných Rodinných poradniach, na IVPR a v neposlednom rade členmi Koordinačného výboru NP Rodinné poradne, ktorý za každých okolností hľadal spôsob robiť veci lepšími a posúvať ich vpred, za čo všetkým patrí naše úprimné poďakovanie.

Záver

Kľúčovými cieľmi projektu bolo nielen vytvoriť a uviesť do prevádzky päť pilotných rodinných poradní na Slovensku, ale aj vypracovať strategický dokument obsahujúci štandardy pre tieto poradne. Vďaka cieľavedomej práci a oddanosti projektového tímu, pod vedením Inštitútu pre výskum práce a rodiny a v spolupráci s partnerom Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, sa tento zámer podarilo plne dosiahnuť.

Národný projekt predstavuje skutočný prínos pre jednotlivcov, páry a rodiny, ktoré našli v týchto poradniach oporu a profesionálnu pomoc. Svedčí to nielen kvalita služieb, ale aj citlivý prístup a komplexná odbornosť zamestnancov poradní.

Vďaka pilotnému národnému projektu *Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny* (kód ITMS2014+: 312081BMV1) sme vytvorili základňu pre budúcnosť rodinných poradní na Slovensku. V súčasnosti je už zrejmé, že Rodinných poradní bude na Slovensku viac a sieť rodinných poradní sa bude rozširovať od roku 2024 a to prostredníctvom realizácie národného projektu *Rodinné poradne II. - rozvoj poskytovania poradensko-psychologických služieb pre jednotlivcov, páry a rodiny*. Prijímateľom nenávratného finančného príspevku je v tomto následnom národnom projekte Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Pre viac informácií je potrebné sledovať webstránku Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny www.ÚPSVR.gov.sk, ako aj webstránku Rodinných poradní na Slovensku, www.rodinnaporadna.sk.

Vytvorený strategický dokument obsahujúci štandardy pre rodinné poradne sa stáva platformou pre ďalší rozvoj a zdokonaľovanie poskytovaných služieb, čím sa otvárajú nové možnosti pre vytváranie zdravých a odolnejších rodinných a partnerských vzťahov, ale zároveň sa prihliada aj na jednotlivca v spoločnosti a kvalitu jeho duševného zdravia a mentálnej stability.

Kľúčové slová projektového manažmentu, ako sú plánovanie, implementácia, monitorovanie a hodnotenie, naberajú v kontexte tohto projektu nový význam. Skrz ich správne vedenie sme dosiahli synergiu medzi účastníkmi projektu a definovanými cieľmi, čím sme vytvorili príbeh úspechu, ktorý nesie so sebou posolstvo dôležitosti a nevyhnutnosti poskytovania podpory rodinám v dnešnej spoločnosti. V priebehu implementácie sa podarilo

projekt aj veľmi dobre komunikovať verejnosti a popularizovať, o čom svedčia nielen realizované konferencie, ale aj tlačové správy, tlačové konferencie, logo rodinných poradní, či ďalšie videonahrávky a články o projekte a jeho etapách. Pre viac informácií dávame k dispozícii webstránku projektu: <https://ivpr.gov.sk/narodny-projekt-rodinne-poradne-poradensko-psychologicke-sluzby-pre-jednotlivcov-pary-a-rodiny/>.

Veríme, že tento projekt bude slúžiť ako inšpirácia a príklad pre ďalšie iniciatívy, ktoré sa budú venovať podpore a posilňovaniu rodinných vzťahov. S hlbokým presvedčením veríme, že rodinné poradne sú kľúčovým nástrojom na budovanie zdravých a šťastných rodín, ktoré sú základom pevného a súdržného spoločenstva.

Použitá literatúra

1. Baranovská, A. a kol. *Štandardy rodinných poradní – úvod* (čiastkový výstup NP Rodinné poradne), september 2022
2. Výstupy podaktivity 1.4. dostupné online: <https://ivpr.gov.sk/vystupy-podaktivity-1-4-np-rodinne-poradne-poradensko-psychologicke-sluzby-pre-jednotlivcov-pary-a-rodiny/>
3. Základné informácie o národnom projekte Rodinné poradne. dostupné online: <https://ivpr.gov.sk/narodny-projekt-rodinne-poradne-poradensko-psychologicke-sluzby-pre-jednotlivcov-pary-a-rodiny/>
4. Leták NP Rodinné poradne. Dostupné online: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/ropo_letak_a5_web.pdf
5. Kolektív autorov: *Štandardy rodinných poradní. Výstup NP Rodinné poradne – poradensko-psychologické služby pre jednotlivcov, páry a rodiny*. 2023. Dostupné online na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Standardy_pre_ROPO.pdf

O autorkách

Ing. Mgr. Jana Urdziková, PhD. – projektová manažérka NP Rodinné poradne

Ing. Katarína Procházková, PhD. – finančná manažérka NP Rodinné poradne

Bc. Lucia Pavlovič – asistentka riadenia projektu NP Rodinné poradne